

294.308
ท535พ

ที่ระลึก

งานพระราชทานเพลิงศพ

หลวงพ่อพระญาณรังษี (ตุ๊ พรหมโชโต)

อดีต

เจ้าอาวาสวัดคฤหบดี

และ

เจ้าคณะแขวงบางยี่ขันและศิริราชเขต ๑

ณ เมรุพิธี วัดคฤหบดี
แขวงบางยี่ขัน เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร
วันอาทิตย์ที่ ๔ มีนาคม ๒๕๒๒

เลขหมู่ 914.308

ท535พ
เลขทะเบียน 008494

10556

คณะสงฆ์วัดคฤหบดี และคณะกรรมการจัดงาน รู้สึกสำนึกในพระมหากรุณาของสมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก เป็นล้นพ้นที่ได้ประทานพระเมตตาเสด็จมาทรงเป็นประธานในการประทานเพลิงหลวง ศพพระเดชพระคุณหลวงพ่อพระญาณรังษี และขออนุโมทนาขอบคุณในดวงจิตอันเป็นกุศลของท่านทั้งหลายทั้งที่เป็นศิษยานุศิษย์และท่านที่เคารพนับถือ ในพระเดชพระคุณหลวงพ่อพระญาณรังษีที่ได้กรุณาให้เกียรติแก่หลวงพ่อพระญาณรังษี และคณะสงฆ์วัดคฤหบดี ตลอดถึงตัวท่านเองโดยได้มาแสดงความเคารพสักการะบูชาต่อหลวงพ่อท่าน ในวาระต่าง ๆ อาทิเช่นมาสรงน้ำศพ, มาเคารพศพ, มาร่วมบำเพ็ญกุศลรับเป็นเจ้าภาพในการสวดพระอภิธรรมในการทำบุญสัตตมวาร, ในการทำบุญปัญญาสมวาร และโอกาสสุดท้ายในวันรับพระราชทานเพลิงศพนี้

ดังนั้น หากมีสิ่งหนึ่งสิ่งใดขาดตกบกพร่อง หรือ ไม่เรียบร้อยประการใด ขอได้โปรดประทานอภัยด้วย

คณะสงฆ์วัดคฤหบดี
๔ มีนาคม ๒๕๒๒

เกิดมาทำไม ?

เกิดมาทำไม ?

เกิดมาทำไม ?

เกิดมาเพื่อศึกษาให้รู้เรื่องสูงสุดที่ประเสริฐสุด
ของมนุษย์
ให้ได้พบสิ่งที่สูงสุดประเสริฐสุดของมนุษย์
ให้จบให้สิ้นลงตรงสิ่งที่ดีที่สุดที่มนุษย์ควรจะได้

ไม่ใช่ ?

ไม่ใช่ ?

ไม่ใช่ ?

ไม่ใช่เกิดมาเพื่อกิน
ไม่ใช่เกิดมาเพื่อกาม
ไม่ใช่เกิดมาเพื่อเกียรติ

พุทธทาส ภิกขุ

คำปรารภ

หลังจากข่าวการมรณภาพของหลวงพ่อพระญาณรังษี ได้แผ่ขยายออกไป ได้มีศิษยานุศิษย์และผู้ที่มีความเคารพนับถือในหลวงพ่อท่าน ได้มาแสดงความเคารพศพ มาร่วมกันจัดงาน มาร่วมแจ้งความจำนงรับเป็นเจ้าภาพต่าง ๆ เป็นจำนวนมากมายด้วยกัน อันเป็นการแสดงให้เห็นถึงคุณงามความดีของหลวงพ่อ ที่มีผู้ให้ความเคารพสักการะบูชา และมอบตนเป็นลูกศิษย์ ลูกหา เป็นจำนวนมากมายด้วยกัน

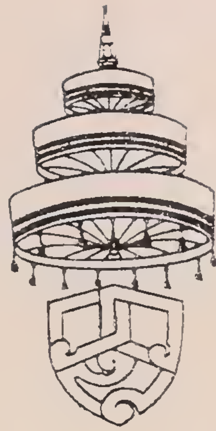
ทางคณะกรรมการจัดงานจึงตกลงกัน ให้จัดทำหนังสืออนุสรณ์ เพื่อแจกเป็นของที่ระลึกตอบสนองกุศลจิตของศิษยานุศิษย์และ ผู้ที่มาร่วมงาน และทั้งเป็นการเผยแพร่เกียรติคุณงามความดีของหลวงพ่อให้ปรากฏขจรกำจายไปด้วย

ในการนี้ ทางคณะผู้จัดทำ ได้รับพระเมตตาเป็นอย่างสูง จากสมเด็จพระอริยวงศาคตญาณสมเด็จพระสังฆราช ที่ได้ทรงพระเมตตาประทานคติธรรม มาเพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตอันเป็นของขวัญชิ้นสำคัญ สำหรับท่านผู้อ่าน

สำหรับประวัติความเป็นมาของหลวงพ่อพระญาณรังษีนั้น ความจริงประวัติของท่านมีอีกมากมายแต่ที่นำมาลงนี้ เฉพาะส่วนที่สำคัญ และมีประโยชน์มากที่สุดเท่านั้นเพราะเราต้องการเน้นเรื่องด้านวิชาการหลักวิชาความรู้ อันจะก่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้อ่านมากที่สุดเท่าที่จะมากได้ ทั้งนี้เพื่อให้เป็นไปตามความประสงค์ของพระโสภณธรรมาจารย์ เจ้าอาวาสวัดดาวดึงษาราม รองประธานคณะกรรมการจัดงานโดยท่านได้เมตตามอบ "มงคลพิธี" มาให้ทางคณะกรรมการผู้จัดทำขอขอบพระคุณเป็นอย่างมากไว้ ณ ที่นี้ด้วย

สุดท้ายนี้ ขอให้ดวงวิญญาณของหลวงพ่อจงสถิตย์ประดิษฐ์อยู่ในสุคติภพชั่วนานแสนนาน และถ้าเป็นไปได้ ขอให้มาช่วยดลให้คนทั้งโลกพบกับสันติสุข ไม่มีคนจนคนรวย มีธรรมประจำจิตใจด้วยเทอญ

คณะผู้จัดทำ

คติธรรม

งานพระราชทานเพลิงศพ พระญาณรังษี (อดีตเจ้าอาวาสวัดคฤหบดี)

วันที่ ๔ มีนาคม ๒๕๒๒

การปิดทอง หลังพระ คำประชด
ความดีลด ลับไป มิใคร่เห็น
สู้ปิดทอง ด้านหน้า ดังตราเน้น
ทำดีเช่น นี้ขรม เร่งชมเชย

ทำความดี มุ่งมั่น สรรเสริญ
หากเผอิญ ไม่สม ระทมเฉย
ใช่ทำดี เพื่อดี จนดีเคย
หวังผลเอ่ย อวดดี ไม่ดีแท้

อันคนดี ทำดี ปรีดียึด
มั่นประพฤติ ดีตรง ดำรงแน่
ใครจะชม หรือไร ไม่สาระแน
กอบดีแปร้ ปลดชั่ว ทั่วอารมณ์

เขามิเห็น เราเห็น ดีเด่นรู้
ปรากฏอยู่ ตนดี ที่รื่นร่ม
หาใช่ดี อยู่ที่ มีคนชม
ดีอบรม ดีพอดี มีอุดม.

(สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ)

วัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม

สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก

ดวงตะวันจากฟ้า　　มืดมิด
หลวงพ่อจากมวลศิษย์　　สุดเศร้า
๓๐ พฤศจิกาปลิด　　ปลงชีพ ท่านนา
แสนโศกศัลย์สองเบ้า　　เนตรน้ำตาคลอ.

โสภณ ทองก้อน

ประวัติ

หลวงพ่อพระญาณรังษี

(ตุ๊ พรหมโชโต)

- สถานะเดิม
- ชีวิตในเยาว์วัย
- การบรรพชา
- การอุปสมบท
- การศึกษา
- หน้าที่การงาน
- มูลนิธิ
- สมณศักดิ์
- ตะวันดับ

ประวัติ
พระญาณรังษี (ตุ๊ พรหมโชโต)

สถานะเดิม

ชื่อ ตุ๊ นามสกุล ศรีขจิตร (เดิม นามสกุล สังข์หล่อ) เกิดวันเสาร์ที่ ๒๑ มกราคม พ.ศ. ๒๔๔๑ ขึ้น ๑๐ ค่ำเดือน ๓ ปีจอ มีอายุถึงวันมรณภาพ ๘๐ ปี ๑๐ เดือน ๙ วัน บิดาชื่อ นายแสง มารดาชื่อ นางไข่ ณ หมู่ที่ ๕ บ้านเลขที่ ๗ ตำบลสามเรือน อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน ๖ คน ชาย ๓ คน หญิง ๓ คน คือ

๑. นายโชติ ถึงแก่กรรมแล้ว
๒. นางแอบ ถึงแก่กรรมแล้ว
๓. นางจันทร์ ถึงแก่กรรมแล้ว
๔. นางสาน ถึงแก่กรรมแล้ว
๕. นายโก๊ะ ถึงแก่กรรมแล้ว
๖. พระญาณรังษี (ตุ๊ พรหมโชโต)

ชีวิตในเยาว์วัย

ตามคำบอกเล่าของผู้ที่เป็นหลานว่าท่านเป็นเด็กที่อ่อนโยน ชอบสนุกสนาน สนใจในการหาความรู้ ท่านได้ไปศึกษาที่วัดขนอน โดยมีหลวงพ่อสาย หลวงพ่อแจ้ง หลวงลุงธูป เป็นครูสอนสั่งให้วิชาความรู้ ท่านศึกษาอยู่ที่วัดนี้จนอายุประมาณ ๑๕ ปี จึงออกไปช่วยเหลือพ่อ–แม่ ทำนา

การบรรพชา

หลังจากที่ออกจากวัดไปอยู่บ้านแล้ว พ่อ–แม่ เห็นว่าท่านเป็นผู้ที่สนใจในการหาความรู้จึงให้ท่านบวชเป็นสามเณร ณ วัดสามเรือน อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรี-อยุธยาประมาณ ๒ ปี โดยมีหลวงพ่อแก้วเป็นพระอุปัชฌาย์ เนื่องจากไม่มีใครช่วยพ่อ–แม่ทำนา ท่านจึงสึกออกไปช่วย พ่อ–แม่ ทำนา

การอุปสมบท

ท่านได้รับการอุปสมบท ณ วัดสามเรือน ต. สามเรือน อ. บางปะอิน จ. พระนครศรีอยุธยา วันที่ ๓ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๖๕ เมื่ออายุ ๒๔ ปี เวลา ๘.๐๐ น. เศษ โดยมีพระครูนิเทศธรรมกถาวัดบ้านสร้าง ต. บ้านสร้าง อ. บางปะอิน เป็นอุปัชฌาย์ พระอธิการแก้ว เป็นพระกรรมวาจาจารย์ พระปลัดจันทน์ เป็นพระอนุสาวนาจารย์ อุปสมบทได้ประมาณ ๖ พรรษา มีญาติโยมจากวัดบ้านลาด ต. บ้านลาด อ. หนองแค จังหวัดสระบุรีมานิมนต์ท่านให้ไปเป็นเจ้าอาวาส เนื่องจากท่านต้องการที่จะศึกษาพระบาลีจึงได้ย้ายจากวัดบ้านลาดไปอยู่ที่วัดระฆังโฆสิตารามและในปี พ.ศ. ๒๔๘๔ ท่านก็ได้รับคำสั่งให้ไปเป็นเจ้าอาวาสวัดคฤหบดี ท่านได้มาอยู่วัดคฤหบดี ถึง ๓๗ ปี ด้วยกันจนถึงวันมรณภาพ

การศึกษา

จะเห็นได้ว่าท่านสนใจในเรื่องการศึกษาหาความรู้ ท่านดิ้นรนด้วยตัวเองเพื่อจะได้พบกับการศึกษา ในวัยเยาว์ท่านได้รับการศึกษาที่วัดดังกล่าวแล้วเมื่อท่านได้อุปสมบทแล้วใน พ.ศ. ๒๔๗๔ สอบได้นักธรรมชั้นโท ในสำนักเรียนวัดระฆังโฆสิตารามและในปีต่อมา คือพ.ศ. ๒๔๗๔ สอบได้เปรียญธรรม ๓ ประโยคในสำนักเรียนวัดระฆังโฆสิตาราม

หน้าที่การงาน

– งานปกครอง

๑. พ.ศ. ๒๔๘๔ เป็นผู้รักษาการแทนเจ้าอาวาสพระอารามหลวงวัดคฤหบดี
พ.ศ. ๒๔๘๖ เป็นเจ้าอาวาสพระอารามหลวงวัดคฤหบดี
พ.ศ. ๒๔๘๘ เป็นเจ้าคณะตำบลบางยี่ขันและศิริราช เขต ๒ พ้นจากตำแหน่ง พ.ศ. ๒๕๑๒
พ.ศ. ๒๔๙๗ เป็นพระอุปัชฌาย์
พ.ศ. ๒๕๐๖ เป็นผู้รักษาการแทนเจ้าอาวาสวัดบางยี่ขัน
พ.ศ. ๒๕๑๒ เป็นเจ้าคณะตำบลบางยี่ขันและศิริราช เขต ๑

๒. มีการทำอุโบสถกรรมทุก ๆ กึ่งเดือนตลอดปี

๓. มีการทำวัตรสวดมนต์ เช้า–เย็น ตลอดปี

– ระเบียบการปกครองของวัด

๑. พระภิกษุสามเณรที่มาอยู่ใหม่ต้องมีผู้นำมาฝากเป็นหลักฐาน และมีหนังสือรับรองของเจ้าอาวาสด้วย

๒. ต้องเรียนบาลี ธรรมวินัย ทำวัตรสวดมนต์ และลงฟังพระปาฏิโมกข์ทุก ๆ กึ่งเดือน

๓. มีการอบรมพระภิกษุสามเณรและศิษย์เป็นประจำ

– กติกาของวัด

๑. ห้ามพระภิกษุสามเณรรับแขกพร่ำเพรื่อโดยไม่จำเป็นเพราะจะทำให้เสียการศึกษา

๒. เมื่อมีกิจของวัดเกิดขึ้นต้องช่วยเหลือไม่ดูดาย

๓. พระภิกษุสามเณรที่เป็นเปรียญมาแล้วจากที่อื่นไม่รับ

- กติกาการรับศิษย์วัด
  ๑. ต้องมีผู้ปกครองนำมาฝากเป็นหลักฐาน ห้ามมาอยู่ลอย ๆ
  ๒. ต้องมาอยู่เพื่อศึกษาเล่าเรียนจริง ๆ
  ๓. ต้องอยู่ในความปกครองของพระภิกษุรูปใดรูปหนึ่ง
  ๔. ต้องไปโรงเรียนและกลับถึงวัดตามเวลา ห้ามเถลไถล

- กติกาการรับอาคันตุกะ
  ๑. ต้องแจ้งให้เจ้าอาวาสทราบทุกครั้ง เมื่อมีผู้มาพักด้วย
  ๒. ห้ามให้พักนาน ๆ โดยไม่จำเป็น เพราะจะทำให้เสียการศึกษา
  ๓. อาคันตุกะที่มาพักทำการเสียหาย เจ้าถิ่นต้องรับผิดชอบ

- งานศึกษา
  ๑. พ.ศ. ๒๔๗๕ เป็นครูสอนพระปริยัติธรรมที่วัดระฆังโฆสิตาราม
  ๒. พ.ศ. ๒๔๗๗ ย้ายไปเป็นครูสอนพระปริยัติธรรมที่วัดสามเรือน
  ๓. พ.ศ. ๒๔๘๐ ย้ายมาเป็นครูสอนภาษาบาลีที่วัดระฆังโฆสิตาราม
  ๔. ได้อุปการะส่งเสริมในการศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรมทั้งฝ่ายนักธรรมและบาลี แก่พระภิกษุสามเณรภายในวัดคฤหบดี
  ๕. เป็นกรรมการตรวจนักธรรมสนามหลวง
  ๖. พ.ศ. ๒๕๑๑ สร้างโรงเรียนเทศบาลวัดคฤหบดี ๑ หลัง ลักษณะปั้นหยา แบบ ๐๐๔ สองชั้น

- งานเผยแผ่
  ๑. ได้อบรมพระภิกษุสามเณรและศิษย์ภายในวัดคฤหบดี ตลอดจนอุบาสกอุบาสิกาให้ประพฤติดีปฏิบัติชอบและยังได้เป็นนักเทศน์สั่งสอนประชาชนตามจังหวัดต่าง ๆ

๒. มีการทำพิธีทางศาสนา เช่น พิธีวิสาขบูชา เป็นประจำ
๓. มีผู้รักษาศีลธรรมเป็นประจำตลอดปี ทุกวันธรรมสวนะ
๔. เป็นประธานในการเปิดการอบรมศีลธรรมภาคฤดูร้อน
๕. เป็นสมาชิกสภาพระธรรมกถึกแผนกเผยแพร่อุปถัมภ์สงเคราะห์

– งานสาธารณูปการ

ผลงานในด้านนี้นั้นของท่านที่น่าเชิดชูยิ่ง อาทิเช่น เป็นผู้อำนวยการในการก่อสร้างอาคารเรียนแบบถาวรของโรงเรียนวัดคฤหบดี ทั้งอาคารเรียนของเทศบาลอีก ๒ หลัง ท่านก็มีส่วนช่วยให้สำเร็จ นอกจากนี้ท่านยังได้ตั้งทุน เพื่อช่วยเหลือเด็กที่เรียนดีแต่ยากจนอีก ในด้านการก่อสร้างปฏิสังขรณ์ปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงนั้น ท่านได้ปฏิสังขรณ์ซ่อมแซมพระอุโบสถ และพระวิหารให้มีความสวยงามคงทนถาวรสืบต่อไป ได้ทำการก่อสร้างเตาเผาศพที่ทันสมัยตลอดถึงสุสานที่ถูกต้องตามเทศบัญญัติ นอกจากนี้ท่านได้สร้างเขื่อนคอนกรีตเสริมเหล็กตลอดหน้าวัด สร้างศาลาท่าน้ำ พร้อมทั้งสะพานทั้ง ๒ แห่ง อันเป็นศรีสง่าแก่ผู้ที่พบเห็นและยังความสวยงามให้เกิดขึ้นแก่วัด จากนั้นได้ทำการปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงศาลาสุขุมที่หน้าวัดเป็นห้องสมุด ชื่อว่า "หอสมุดพระญาณรังษี" ผลงานที่ท่านภูมิใจมากที่สุดและเป็นผลงานชิ้นสุดท้ายที่ท่านได้ทำไว้ คือได้ก่อสร้างกุฏิสงฆ์ แบบทรงไทย ๒ ชั้น

มูลนิธิ

หลวงพ่อพระญาณรังษี ท่านสนใจในการศึกษา และท่านตระหนักอยู่เสมอว่าการศึกษาเป็นสิ่งสำคัญที่สุดของคนเรา ท่านให้ความสนใจในการศึกษาของพระภิกษุ–สามเณรทุกรูป ให้ความสนับสนุนทั้งด้านกำลังใจ และด้านปัจจัยค่าใช้จ่ายในการศึกษาทั้งหมด นอกจากนี้ท่านยังห่วงใยในการศึกษาของเยาวชนของชาติไทย ท่านจึงได้ตั้งมูลนิธิ ชื่อ "ทุนพระญาณรังษี" ด้วยจำนวนเงิน ๑๒,๕๔๙.๕๐ บาท โดยนำดอกผลมาสงเคราะห์นักเรียน

โรงเรียนวัดคฤหบดี เฉพาะนักเรียนที่เรียนดีและมีความประพฤติดีแต่ผู้ปกครองมีฐานะยากจน และในพิธีไหว้ครู วันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๕๑๙ ท่านได้บริจาคเงินสมบทมูลนิธิเพื่อการศึกษา แก่นักเรียนวัดคฤหบดีอีก เป็นจำนวนเงิน ๒,๒๐๐.๐๐ บาท

สมณศักดิ์

พ.ศ. ๒๔๙๐ ได้รับพระราชทานสมณศักดิ์เป็นพระครูสัญญาบัตร ที่ พระครูธรรมาภิรมย์ชั้นโท เจ้าอาวาสพระอารามหลวง

พ.ศ. ๒๔๙๙ ได้รับพระราชทานสมณศักดิ์เป็นพระครูสัญญาบัตร ในนามเดิมชั้นเอก

พ.ศ. ๒๕๐๙ ได้รับพระราชทานสมณศักดิ์เป็นพระราชาคณะ ที่ พระญาณรังษี

ตะวันดับ

เมื่อ ๑๐ กว่าปีล่วงมาแล้ว ที่คณะศิษยานุศิษย์ ต้องยอมให้แพทย์ตัดปอดหลวงพ่อออกไปเสีย ๑ ข้าง ทั้งนี้เพื่อรักษาชีวิตของท่านไว้ นับแต่นั้นมาหลวงพ่อก็เริ่มทรุดมาเรื่อย ๆ แพทย์ได้ลงความเห็นกันว่าหลวงพ่อจะมีชีวิตอยู่ต่อไปได้ไม่เกิน ๕ ปี แต่ด้วยบุญญาบารมีของท่าน จึงทำให้หลวงพ่อมีชีวิตอยู่มาได้จนถึง ๑๑ ปีกว่า

เมื่อประมาณต้นเดือนสิงหาคม พ.ศ. ๒๕๒๑ หลวงพ่อได้เข้าโรงพยาบาลมิชชั่นเป็นครั้งแรก ทั้งนี้เนื่องมาจากเกิดโรคขัดเบา ได้พักรักษาตัวอยู่ ๑๐ วันด้วยกัน อาการดีขึ้นเกือบจะปกติ หลังจากนั้นหลวงพ่อได้กลับมาพักที่กุฏิ "พระญาณรังษี" ชั้นล่าง เพื่อให้ญาติโยมและท่านที่เคารพนับถือได้เยี่ยมได้สะดวก ในระยะนี้ได้มีคณะหลาน ๆ เหลน ๆ ของหลวงพ่อได้มาคอยปฏิบัติเป็นประจำ

หลังจากนั้นอาการของหลวงพ่อมีแต่ทรงกับทรุด จนกระทั่งถึงวันที่ ๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๒๑ เวลาประมาณ ๒๔.๐๐ น. หลวงพ่อมีอาการหายใจไม่สะดวก และได้เรียกพระ-

มหามนูญ ซึ่งเป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิด พอไปถึงท่านบอกว่า หายใจไม่สะดวก หอบเหนื่อย และเพลีย และได้เรียกหาพระครูธรรมาภิรม รองเจ้าอาวาส ซึ่งเป็นผู้ที่อุปัฏฐากคอยป้อนข้าว ป้อนน้ำหลวงพ่ออย่างใกล้ชิดเป็นประจำขนาดคนอื่นจะป้อนให้ หลวงพ่อยังไม่ยอม ต้องรอให้ท่านพระครูธรรมาภิรมมาป้อนให้ จากอาการดังกล่าวพระครูธรรมาภิรมได้ให้พระภิกษุ ๓ รูป คือ พระมหาสุรินทร์ พระรัฐพล และพระมหามนูญ มาคอยเฝ้าปรนนิบัติจนกระทั่งสว่าง

ตลอดคืนหลวงพ่อไม่ได้นอนหลับเลย เพราะว่า นอนแล้วหายใจไม่ออกต้องนั่งอยู่ตลอดเวลา เวลาประมาณ ๗ โมงเช้าอาการหลวงพ่อค่อยทุเลา จึงจำวัดได้ประมาณ ๑ ชั่วโมง หลังจากนั้น ก็นอนไม่หลับทั้งวัน มีอาการหอบอยู่ตลอดเวลา จนกระทั่งเวลาประมาณ ๒๑.๐๐ น. ท่านพระครูธรรมาภิรม และบรรดาศิษยานุศิษย์ ได้ตกลงกันให้นำหลวงพ่อส่งโรงพยาบาลมิชชั่นอีกเป็นครั้งที่ ๒

การเข้าโรงพยาบาลครั้งนี้ หลวงพ่อได้พักอยู่ในห้องฉุกเฉิน ของโรงพยาบาล เพราะอาการไม่ดีขึ้น ต้องให้อ๊อกซิเยนอยู่ตลอดเวลา ต้องหายใจทางปาก แต่หลวงพ่อก็ไม่มีอาการสะทกสะท้านต่อทุกขเวทนาสามารถพูดคุยกับผู้ที่ไปเยี่ยมทุกคนได้ โดยเฉพาะพระโสภณธรรมาจารย์ ซึ่งเป็นห่วงเป็นใย ในอาการของหลวงพ่อเป็นอย่างมาก โดยมีคุณประวัติ สุขกิจสมโภชน์ ซึ่งเป็นศิษย์คนโปรด เฝ้าคอยปรนนิบัติหลวงพ่ออยู่เป็นประจำทั้งที่วัดและที่โรงพยาบาล

จนกระทั่งเวลา ๒๐.๒๐ น. ของคืนวันที่ ๓๐ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๒๑ หลวงพ่อก็ได้จากเราไปอย่างสงบที่โรงพยาบาลมิชชั่นนั่นเอง นับว่าเราได้ขาดร่มโพธิ์ ร่มไทรที่ให้ความสงบร่มเย็น แก่พวกเราทุกคน เป็นที่เศร้าสลดใจ แก่บรรดาศิษยานุศิษย์ ท่านที่เคารพนับถือและวงศาคณาญาติเป็นอย่างมาก

ชีวิตของหลวงพ่อสิ้นไปแล้ว แต่คุณธรรมความดีงามของท่าน ยังอยู่ในความทรงจำของบรรดาศิษยานุศิษย์ทุกถ้วนหน้า คุณธรรมความดีงามของท่านยังอยู่เป็นเหมือนตัวแทนของท่าน ที่เตือนให้บรรดาศิษยานุศิษย์ ไม่รู้จักลืมเลือน นับได้ว่าหลวงพ่อท่าน เป็นปูชนียบุคคล อย่างแท้จริง.

สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช
เสด็จประทานน้ำสรงศพ แล้วทรงบำเพ็ญพระราชกุศล

พระโสภณธรรมาจารย์ เจ้าอาวาสวัดดาวดึงษาราม
เจ้าภาพบำเพ็ญกุศลปัญญาสมวาร ถวายหลวงพ่อพระญาณรังษี

คุณหญิงสุภัทรา สิงหลกะ
เจ้าภาพบำเพ็ญกุศลสัตมวาร ถวายหลวงพ่อพระญาณรังษี

เรื่องภายในเล่ม

พระอุบาลีคุณูปมาจารย์	เจ้าอาวาสวัดสุวรรณาราม, เจ้าคณะภาค ๒ ผู้ช่วยแม่กองธรรมสนามหลวงรูปที่ ๕ โทร. ๔๒๔๑๖๗๓
พระวิสุทธาธิบดี	เจ้าอาวาสวัดไตรมิตรวิทยาราม, เจ้าคณะภาค ๘ กรรมการมหาเถรสมาคม, เจ้าคณะจังหวัดกรุงเทพมหานคร โทร. ๒๒๒๕๐๑๙
พระเทพญาณเวที	เจ้าอาวาสวัดระฆังโฆสิตาราม, เจ้าคณะเขตบางกอกน้อย ประธานคณะกรรมการจัดงานพระราชทานเพลิงศพ หลวงพ่อพระญาณรังษี ฝ่ายบรรพชิต, โทร. ๔๖๕๑๕๒๐
พระราชบัญญานันทมุนี (ปัญญานันทภิกขุ)	เจ้าอาวาสวัดชลประทานรังสฤษฎ์, รองเจ้าคณะภาค ๑๘ หัวหน้าพระธรรมทูตสายที่ ๔, โทร. ๕๘๘๔๗๓๓
พระโสภณธรรมาจารย์	เจ้าอาวาสวัดดาวดึงษาราม เจ้าคณะแขวงบางยี่ขันและศิริราช เขต ๒, โทร. ๔๒๔๑๕๕๗
พระครูธรรมาภิรม	รักษาการแทนเจ้าอาวาสวัดคฤหบดี โทร. ๔๒๔๐๐๐๒
คุณหญิงสุภัทรา สิงหลกะ	เจ้าของและผู้จัดการโรงเรียนสุภัทรา ประธานคณะกรรมการจัดงานพระราชทานเพลิงศพ หลวงพ่อพระญาณรังษี ฝ่าย ฆราวาส, โทร. ๔๖๕๐๘๗๔
คุณประดิษฐ์ ถนัดพจนามาตย์	อดีตรองปลัดกรุงเทพมหานคร อดีตนายกสโมสรไลออนส์ โทร. ๔๒๔๗๔๔๑
คุณวันชัย เกิดแดน	อาจารย์สอนที่โรงเรียนวัดใหญ่ชัยมงคล วิทยากรลูกเสือ
คุณชัยมงคล อุดมทรัพย์	นักเขียน, นักหนังสือพิมพ์

คติธรรม

ข้าพเจ้ารู้จักคุ้นเคยกับเจ้าคุณพระญาณรังษี สมัยยังเป็นพระมหาตุ๊ อยู่วัดระฆัง เมื่อย้ายไปดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดคฤหบดี ก็คงยังติดต่อสนิทสนมกันและมากกว่าเก่า เพราะท่านเป็นนักเทศน์ปุจฉาวิสัชชนาเคยร่วมเทศน์ด้วยกันหลายครั้ง และร่วมตั้งสหภูมิอยุธยา รวมกลุ่มพระเณรชาวอยุธยาเพื่อสงเคราะห์ช่วยเหลือกันในด้านปัจจัย ๔ ตามสมควรแก่กรณี เช่น จัดรางวัลให้แก่สมาชิกผู้สอบไล่ได้ ทั้งนักธรรมและบาลี นอกนั้นใครขาดเหลืออะไร ก็ช่วยกันตามสมควร

เจ้าคุณพระญาณรังษี เป็นผู้ที่มีศีลาจารวัตรน่าเลื่อมใส เคร่งครัดในพระธรรมวินัย เป็นพระมีระเบียบแบบแผน จิตใจสะอาดสมกับภาวะของพระ แม้รูปร่างจะตรงกันข้ามก็ตาม คนผิดไม่กลัวกลัวคนถูก รับหน้าที่ปกครองวัดคฤหบดี เอาชีวิตเป็นเดิมพัน เห็นแก่วัดวาอารามและพระศาสนาเป็นที่ตั้ง พัฒนาวัดคฤหบดีได้สำเร็จเกือบร้อยเปอร์เซ็นต์ ดังที่ทราบกันโดยทั่วไป ส่วนมากคนมักจะกลัวท่าน เหตุที่ท่านทำอะไรทำจริงทำจัง ยึดระเบียบแบบแผน ใครไม่มีระเบียบแบบแผนจึงเข้ากับท่านไม่ได้ ปีหนึ่ง ๆ จะมีกุลบุตรมาบวชอยู่กับท่านไม่มากนัก คือท่านไม่ตามใจคนผิด คนเอาแต่ได้สุกเอาเผากินท่านมีสัทธิวิหาริกน้อย ท่านก็สบายใจสมัยท่านปกติสุขภาพดี ท่านเคร่งครัดต่อกิจวัตรมาก พระเณรรูปใดมีแววว่าจะเป็นผู้ฉลาดสามารถท่านหาทางสงเคราะห์อุ้มชูทุกวิถีทาง แม้พระที่จะปกครองวัดแทนท่าน ท่านก็พยายามสรรค์หาไว้ใช้ในวัด ตลอดถึงทำตัวอย่างให้ดูด้วยประการต่าง ๆ

การแสดงธรรมของท่าน ก็พอไปกับเขาได้องค์หนึ่ง พอท้วม ๆ ไม่ดังนัก เพราะท่านเทศน์แบบเอาจริง เอาจังเกินไปก็ได้ หรือบุคคลิกของท่านจะบกพร่อง คือ ไม่เหมือนองค์อื่นก็มีส่วนอยู่ ถ้าเทศน์แบบบุคคลาธิษฐานสมมติตัว ท่านมักจะขอรับเป็นตัวโกง หรือตัวริษยา เช่น มโหสถ ก็เป็นอาจารย์เสนกกุสราชก็เป็นตัวกุสราชรูปร่างขี้เหร่เป็นต้น ยังไม่

ไม่เคยเห็นเป็นตัวนางหรือตัวพระกับเขาเลยประกอบกับเสียงไม่กัดหูคนฟัง แต่เป็นนักเทศน์อดทนไม่เอารัดเอาเปรียบเพื่อนนักเทศน์ด้วยกัน และไม่มีเพื่อนนักเทศน์องค์ใดเกลียดชังท่าน ท่านเข้าได้เทศน์ได้กับนักเทศน์ทุกองค์ ไม่ว่าแก่กว่าหรืออ่อนกว่า หลังจากท่านมรณภาพแล้ว เวลานี้จะกำลังเทศน์ให้ฟังอยู่ก็ได้ ใครจะรู้

ในที่สุดนี้ ขอให้เจ้าคุณพระญาณรังษี จงประสพความสุขในคติภพนั้น ๆ จงทุกประการเทอญ

พระอุบาลีคุณูปมาจารย์
วัดสุวรรณาราม
๑๒ ก.พ. ๒๕๒๒

คำไว้อาลัย

ท่านเจ้าคุณญาณรังษี พรหมโชตเถระ เป็นสหธรรมิกร่วมกับข้าพเจ้าในวัดระฆังโฆสิตารามมานานปี ท่านได้เล่าเรียน พระปริยัติธรรม ร่วมสำนักเรียนวัดมหาธาตุฯ พระนครกับข้าพเจ้าถึงสอบได้เป็นเปรียญ เมื่อทางวัดระฆังฯ ขอตั้งเป็นสำนักสาขาของวัดมหาธาตุ ท่านได้เอาใจใส่ช่วยสอนธรรมและบาลี ให้แก่สำนักเรียนวัดระฆังฯ อยู่ตลอดเวลา จนโอกาสเปิดให้ท่านได้ย้ายมาเป็นเจ้าอาวาส วัดคฤหบดี เมื่อวันที่ท่านย้ายมาจากวัดระฆังฯ มาอยู่วัดคฤหบดีนั้น ข้าพเจ้าจำได้ว่า ได้มาส่งท่านด้วยคนหนึ่ง พอก้าวขึ้นบันไดคณะของวัดคฤหบดี เห็นหอกลาง พื้นรอบหอกลาง กุฏิหลายหลังอยู่ในสภาพทรุดโทรมทั้งนั้น นึกในใจว่า มันโทรมมากอย่างนี้ อาจารย์ "ตุ๊" จะทำไหวหรือ? เมื่อท่านอยู่ต่อมา นานวัน นานเดือน นานปีแต่ละสิ่งละอย่าง ก็ค่อยดีขึ้นโดยลำดับ จากรูปเก่าเป็นรูปใหม่ ดังที่เห็นอยู่ในปัจจุบันนี้นั่นคือฝีมือของท่านเจ้าคุณญาณรังษี ความเข้ามาเป็นพระในพระศาสนา ชื่อว่าเข้ามาอาศัยวัดผู้อาศัยตั้งหน้าตั้งตาอาศัยวัดอย่างเดียว ไม่อาทรเอื้อเฟื้อไม่เหลียวแลดูวัดวาอารามที่ตัวอยู่อาศัยเสียเลย กุฏิวิหารการเปรียญโบสถ์ มันจะเป็นอย่างไรช่างมัน ซ้ำร้ายยังทำให้เสื่อมและเสียหายอีก อย่างนี้ไม่ดีแน่ ท่านเจ้าคุณญาณรังษี เข้ามาอาศัยอยู่ในวัด เมื่อมีโอกาส ก็ยอมตัวให้วัดอาศัยบ้าง อย่างนี้ดีแท้ โดยส่วนตัวของท่านเจ้าคุณนั้น ตั้งแต่ข้าพเจ้าคบหาสมาคมกันมาเห็นท่านเคร่งครัดมัธยัสถ์เป็นอัจฉินทวุตติบุคคล ตามสภาพที่ท่านทรงอยู่ บัดนี้ สังขารของท่านทรุดโทรมเสื่อมมากแล้ว ต้องทิ้งสังขารนั้นไป ตามคติของธรรมดา แต่ความดีไม่เสื่อม-โทรมเลย พอจะเชื่อได้ว่าท่านเจ้าคุณญาณรังษี เป็น สุคโต โหติ.

พระเทพญาณเวที

วัดระฆังโฆสิตาราม

๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๒

เอากระดูกมาทิ้งวัดคฤหบดี

เมื่อคณะสงฆ์ได้ส่งหลวงพ่อ (พระมหาตุ๊ พุรหฺมรํสี วัดระฆังโฆสิตาราม) มาดำรงตำแหน่งอธิบดีสงฆ์วัดคฤหบดี เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๔ วัดนั้นพระมหาที่เป็นเพื่อนกับหลวงพ่อบอกว่า "มหาตุ๊ท่านไม่ต้องไปไหนแล้ว เอากระดูกมาทิ้งที่วัดคฤหบดีก็แล้วกัน" เพื่อนพระพูดเช่นนั้น เพราะเห็นว่าหลวงพ่อเป็นพระที่มั่นคงในพระศาสนา คงไม่คิดที่จะสึกหาลาเพศเป็นแน่ ไม่เหมือนกับพระบางองค์ที่ส่งกันไปแล้ว เพื่อนพระบอกว่า "ไม่ต้องไปไหนแล้ว สึกมีเมียอยู่ข้างวัดนี้ก็แล้วกัน"

เจ้าประคุณสมเด็จพระพุฒาจารย์ วัดสุทัศนเทพวราราม เคยปรารภกับข้าพเจ้าว่า "เจ้าคุณวัดคฤหบดีเป็นพระที่มีศีลาจารวัตรดีมากยากที่จะหาได้"

หลวงพ่อเป็นพระนักเสียสละ ทำอะไรก็ทำจริง ๆ พัฒนาวัดของท่านแล้ว ยังมาช่วยพัฒนาวัดดาวดึงษ์ วัดบางยี่ขัน วัดสามกุฎี วัดจตุรมิตร ย้ายบ้านออกจากเขตพุทธาวาสและเขตสังฆาวาสจัดการเรื่องผลประโยชน์ของวัดต่าง ๆ ดังกล่าวแล้วอย่างเรียบร้อย และวัดเหล่านั้นก็ได้รับผลประโยชน์มาจนบัดนี้

หลวงพ่อเป็นผู้ที่มีสติมั่นคงมาก ทั้งนี้ก็เพราะท่านเป็นนักปฏิบัติ เมื่อท่านเข้ารักษาตัวที่โรงพยาบาลมิชชั่น ข้าพเจ้าได้เข้าไปเยี่ยมท่านที่ห้องฉุกเฉิน เมื่อเวลาประมาณ ๑๘.๐๐ น. ของวันที่ ๓๐ พฤศจิกายน ๒๕๒๑ ท่านยังมีสติดีมาก พูดคุยกับข้าพเจ้า ข้าพเจ้ายังเรียนท่านว่า "หลวงพ่อไม่ต้องห่วงอะไร ผมจะจัดการให้หลวงพ่อทั้งหมด" แล้วข้าพเจ้าก็ลาท่านกลับ พอคล้อยหลังมาไม่นาน ทางโรงพยาบาลก็โทรศัพท์มาบอกว่า "หลวงพ่อได้มรณภาพเสียแล้ว" เมื่อเวลา ๒๐.๒๐ น.

หลวงพ่อจากไปแล้ว แต่ผลงานของท่านยังคงอยู่

อันวัวควายตายแล้วเหลือหนังเขา
กุญชรเล่าเหลืออยู่งาคู่สอง
อันคนเราตายลงเหมือนผงกอง
เหลือแต่สองดีชั่วติดตัวไป.

พระโสภณธรรมจารย์
เจ้าอาวาสวัดดาวดึงษาราม
เจ้าคณะแขวงบางยี่ขัน และศิริราชเขต ๒

อาลัยหลวงพ่อ......

หลวงพ่อท่านได้จากพวกเราบรรดาศิษยานุศิษย์และท่านที่เคารพนับถือ ไปแล้ว ไม่มีวันที่จะได้พบเห็นกันอีก เป็นเรื่องธรรมดาของรูปนาม ที่จะต้องแตกสลายไม่มีอะไรยั่งยืนเป็นแก่นสาร นอกเสียจากคุณความดียังปรากฏอยู่เท่านั้น หลวงพ่อเป็นร่มโพธิ์ของบรรดาศิษย์ทั้งหลาย เมื่อท่านยังมีชีวิตแข็งแรงอยู่ท่านเอาใจใส่การศึกษาของพระภิกษุสามเณรและศิษย์วัดเป็นอย่างดี ทั้งการบูรณะปฏิสังขรณ์เสนาสนะของพระอารามพอสมควรแก่ความสามารถของท่าน ตามปรากฏแก่สายตาของท่านทั้งหลายในขณะนี้ หลวงพ่อมีธรรมะมั่นคงในขันติ ความอดทน จะเห็นได้ในเมื่อคราวท่านเจ็บป่วย อาตมาเป็นผู้หนึ่งที่มีความใกล้ชิดและปฏิบัติท่าน ในคราวป่วยตอนระยะหลัง (พรรษาสุดท้าย) ท่านไม่เคยออกปากรบกวนในเวลาฉันอาหารหรือเรื่องอื่น ท่านจะพึ่งตัวของท่านเองเป็นหลัก นอกจากเราจะเสนอหรือปฏิบัติให้ท่านเท่านั้น หลวงพ่อท่านปฏิบัติตนเองแบบพระ ๆ ไม่พุ่มเพือย ไม่หรูหรา ไม่โลภ เราจะเห็นได้ว่าท่านไม่รวยทรัพย์ภายนอก แต่ว่าท่านรวยทรัพย์ภายใน เรียกว่า "อริยทรัพย์" เมื่อหลวงพ่อได้มรณะภาพลง บรรดาศิษยานุศิษย์จึงน้อมระลึกถึงอุปการคุณของพระเดชพระคุณท่านมิได้ลืมเลือน

ในงานพระราชทานเพลิงศพนี้ อาตมาขออนุโมทนาท่านผู้ที่เคารพนับถือทั้งหลายที่ได้สงเคราะห์อนุเคราะห์ในเรื่องกำลังกายกำลังใจ กำลังความคิด และกำลังทรัพย์ ถ้าท่านพระเดชพระคุณหลวงพ่อจะทราบได้ด้วยญาณวิถีทางใดทางหนึ่งแล้วไซร้ คงจะอนุโมทนาในส่วนกุศลครั้งนี้เป็นอย่างยิ่ง และขอให้วิญญาณของหลวงพ่อที่ได้ประกอบแต่กรรมดีจงไปสู่สุคติและสัมปรายภพเถิด........

พฤษภกาษร อีกกุญชรอันปลดปลง
โททนต์เสน่งคง สำคัญหมายในกายมี
นรชาติที่วางวาย มลายสิ้นทั้งอินทรีย์
สถิตย์ทั่วแต่ชั่วดี ประดับไว้ในโลกา

พระครูธรรมาภิรม
ในนามคณะสงฆ์วัดคฤหบดี

คำไว้อาลัย
แด่
หลวงพ่อ พระญาณรังษี

ข่าวมรณภาพของหลวงพ่อ พระญาณรังษี อดีตเจ้าอาวาสวัดคฤหบดี ซึ่งเป็นที่เคารพบูชาของคณะศิษยานุศิษย์ ตลอดจนพุทธศาสนิกชนที่ได้มีโอกาสพบปะติดต่อใกล้ชิดกับท่าน ยังความเศร้าสลดใจอย่างสุดซึ้ง เพราะหลวงพ่อเป็นผู้ที่เพียบพร้อมไปด้วยพรหมวิหารธรรม เป็นพระที่สมบูรณ์แบบ มีอาจาระที่ควรแก่ความเคารพ เคร่งในทางปฏิบัติธรรมวินัยมาก ความเป็นพระของท่านบริสุทธิ์ผุดผ่อง มีเมตตาธรรมแก่ชนทุกชั้นทุกวัยเป็นที่ตั้ง ไม่ว่าจะเป็นผู้มั่งมีหรือยากจน ด้วยเกียรติคุณของท่านดังกล่าว จึงทำให้ชื่อเสียงของหลวงพ่อขจรขจายไป ว่าท่านเป็นผู้ที่บริสุทธิ์แท้ ปราศจากกิเลสเศร้าหมองทั้งสิ้น ดังปรากฏชัดว่า หลังจากท่านได้มรณภาพไปแล้วไม่มีทรัพย์สมบัติอะไรที่สะสมเหลือไว้เลย

ในขณะที่ท่านยังมีชีวิตอยู่ ท่านได้เคยพร่ำสอนพวกเราให้ประพฤติตนอยู่ในศีลในธรรม ยึดมั่นในเบญจศีล ให้ช่วยเหลือผู้ตกทุกข์ได้ยากตามควรแก่ฐานะของแต่ละบุคคล ล้วนแต่เป็นรสพระธรรมที่ดื่มด่ำ ตามทำนองของพระพุทธองค์ยังผลให้พวกเราปฏิบัติตามอยู่เสมอมาเป็นนิจ

เนื่องด้วยท่านไม่ได้สะสมทรัพย์สมบัติอันใดไว้ พอที่จะจัดงานพระราชทานเพลิงศพของท่านให้สมเกียรติคุณความดีได้ คณะศิษยานุศิษย์จึงพร้อมกันร่วมใจจัดงานพระราชทานเพลิงศพฉลองพระเดชพระคุณท่านดังที่ได้เห็นประจักษ์อยู่ในวันนี้

จึงขอตั้งสัตยาธิษฐาน ให้ดวงวิญญาณอันบริสุทธิ์ของหลวงพ่อจงไปสู่สุคติในสัมปรายภพ เทอญ

คุณหญิงสุภัทรา สิงหลกะ
ประธานฝ่ายฆราวาส

ระลึงถึงหลวงพ่อ

พระพุทธศาสนิกชนชาวบางยี่ขัน เมื่อได้ทราบข่าวมรณภาพของหลวงพ่อ พระญาณรังษี เจ้าอาวาสวัดดฤหบดี ต่างมีความรู้สึกว่าได้ขาดที่พึ่งทางใจไปอย่างหนึ่ง ทั้งนี้เป็นเพราะพระเดชคุณหลวงพ่อพระญาณรังษีเป็นผู้ที่ประกอบด้วยเมตตาธรรม ให้ความอนุเคราะห์และชี้แจงสั่งสอนให้ทุกคนปฏิบัติตนในทางที่ดีที่ชอบละเว้นจากการกระทำชั่ว พระเดชพระคุณหลวงพ่อพระญาณรังษี (หลวงพ่อตุ๊ พรหมโชโต) เป็นเจ้าอาวาสวัดดฤหบดี ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๘๔ เป็นเวลา ๓๐ กว่าปีมาแล้ว สมัยที่ท้องถิ่นบางยี่ขันไม่มีความเจริญเท่าใดนัก ด้วยความเป็นพระนักปฏิบัติของพระคุณท่าน เคร่งครัดในพระวินัย ส่งเสริมในด้านวิทยาทานและปกครองด้วยเมตตาธรรมจึงได้สร้างความเจริญให้กับวัดดฤหบดี และท้องถิ่นเป็นลำดับมา ยิ่งกว่านั้นพระคุณท่านเป็นนักบริจาคมิได้สะสมสิ่งใดไว้เลย จึงเป็นที่เคารพนับถือของศิษยานุศิษย์ และชาวบ้านเป็นอย่างมาก พูดได้ว่าวัดกับชาวบ้านเข้ากันได้เป็นอย่างดี เมื่อพระคุณท่านได้มรณภาพลง ต่างก็เว้นที่จะอาลัยถึงพระคุณท่านมิได้ ถึงแม้จะทราบดีว่าอันว่าสังขารที่มีใจครองหรือไม่มีใจครองก็ตาม จะต้องผุกร่อนและแตกดับในที่สุดก็ตาม แต่เพราะความดีของพระคุณท่านที่ได้ประกอบเอาไว้เมื่อยังมีชีวิตอยู่ จึงทำให้ระลึกถึงและอาลัยอยู่เสมอ ไม่มีอะไรที่จะตอบแทนพระคุณท่านได้ นอกจากตั้งจิตอธิษฐาน ขอให้ดวงวิญญาณของพระคุณท่านประสบแต่ความสุข ความสงบในสัมปรายภพสมมโนปณิธานตลอดกาลทุกเมื่อ เทอญ.

ประดิษฐ์ ถนัดพจนามาตย์

ประวัติ

วัดคฤหบดี

และ

หลวงพ่อแซกคำ

ประวัติวัดคฤหบดี

พระยาราชมนตรีบริรักษ์ (ภู่) ต้นสกุล "ภมรมนตรี" ทุกวันนี้ ได้ถวายตัวทำราชการ ในรัชกาลที่ ๓ ขณะเมื่อยังทรงกรมเป็นพระเจ้าลูกยาเธอ กรมหมื่นเจษฎาบดินทร์ ในรัชกาลที่ ๒ บ้านเดิมของพระยาราชมนตรี (ภู่) อยู่ริมฝั่งตะวันตกแม่น้ำเจ้าพระยาที่ตำบลบางยี่ขัน เหนือบ้านปูนคือที่ ๆ เป็นบริเวณวัดคฤหบดีทุกวันนี้

เมื่อพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติเป็นพระเจ้าแผ่นดินรัชกาลที่ ๓ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งนายภู่จางวางเป็นพระยาราชมนตรี จางวางกรมมหาดเล็ก ปรากฏความในพระราชพงศาวดารตอนทรงตั้งข้าราชการว่า "ครั้งนั้น ที่เสนาบดีเต็มที่อยู่จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ยกจางวางภู่ข้าหลวงเดิมมาเป็นพระยาราชมนตรี จางวางมหาดเล็กว่าพระคลังมหาสมบัติด้วย"

ต่อมาโปรดเกล้าฯ เลื่อนตำแหน่งขึ้นเป็นอธิบดีกรมพระคลังมหาสมบัติได้ว่ากล่าวดูแลสรรพภาษีอากร บ่อนเบี้ย โรงหวย เตาสุรา ทั่วทั้งพระราชอาณาจักร

ต่อมาทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานบ้านเรือนของพระศรีสุนทรโวหาร (สุนทรภู่) กวีเอก ซึ่งอยู่ทางตอนเหนือของท่าพระ (ท่าช้างวังหลวง) ให้แก่พระยาราชมนตรี (ภู่) เพื่อที่จะได้อยู่สนองรับใช้พระเดชพระคุณได้โดยใกล้ชิด และเพื่อความสะดวกสบายเพราะอยู่ใกล้กับพระบรมมหาราชวัง เมื่อพระยาราชมนตรี (ภู่) ได้ที่อยู่ที่อาศัยใหม่จึงยกบ้านเดิมของตนให้สร้างเป็นวัดขึ้น แล้วนำขึ้นกราบทูลถวายพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ พระราชทานนามวัดว่า "วัดคฤหบดี" ฉะนั้นในตำนานพระอารามหลวงจึงมีปรากฏว่า "วัดคฤหบดีอยู่ริมฝั่งแม่น้ำตะวันตกใต้บ้านปูน พระยาราชมนตรี (ภู่) สร้างขึ้นใหม่ในรัชกาลที่ ๓ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวพระราชทานพระพุทธรูป มีนามว่า "พระแทรกคำ" (แซกคำ) ได้มาแต่เมืองเวียงจันทน์ไปไว้เป็นพระประธาน" จึงเป็นวัดพระราชทานพระกฐินหลวงตั้งแต่บัดนั้นมาจนถึงบัดนี้

วัดคฤหบดี เป็นพระอารามหลวง ชั้นตรีอันดับสามัญ สร้างขึ้นในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่ กษัตริย์องค์ที่ ๓ แห่งจักรีวงศ์ ได้สร้างอย่างวิจิตรบรรจงสวยงามมาก สันนิษฐานว่า สร้างโดยช่างที่มาจากเมืองจีน เพราะศิลปในการสร้างจะเป็นแบบของชาวจีนเสียส่วนมาก เช่น ทรงของโบสถ์และเสมา ตลอดถึงศิลปลวดลายต่าง ๆ ในสมัยต่อมาขาดการปฏิสังขรณ์ จึงทำให้เกิดการชำรุดทรุดโทรมไปตามสภาพ จนมาถึงสมัยของหลวงพ่อพระญาณรังษี ท่านเคยบอกว่า ในสมัยที่ท่านมาใหม่ ๆ นั้น วัดนี้อยู่ในสภาพชำรุดทรุดโทรมมาก กุฏิก็จะพังมิพังแหล่ ท่านมาถึงท่านจัดแจงรื้อสร้างใหม่หมด จนเป็นระเบียบเรียบร้อยดังที่เห็นกันอยู่ทุกวันนี้ ท่านเคยพูดคำหนึ่ง ในสมัยที่พระครูธรรมาภิรม (พระมหาชั้น เขมทตฺโต) ได้มาเป็นรองเจ้าอาวาสแล้วว่า "ฉันดีใจแล้ว ที่ฉันได้สร้างมาขนาดนี้ ถึงเวลาที่ฉันจะหยุดมือ ฉันจะมอบให้พระครูธรรมาภิรม เขาเป็นผู้จัดการทุกอย่าง สุดแท้แต่เขา" จะเห็นได้ว่า หลวงพ่อพระญาณรังษี ถึงแม้จะชราภาพ แต่ท่านก็ยังห่วงใยในการพัฒนาวัด ท่านต้องการที่จะให้วัดคฤหบดีเจริญรุดก้าวหน้ามากยิ่งขึ้น ๆ ไป

รายนามเจ้าอาวาสวัดคฤหบดี

๑. เจ้าคุณจีน ไม่ทราบสมณศักดิ์

๒. เจ้าคุณเทศ ,,

๓. เจ้าคุณคง ,,

๔. เจ้าคุณพระกวีวงษ์ (เบี้ย) ต่อมาได้เลื่อนสมณศักดิ์เป็น พระราชโมลี เป็น พระเทพโมลี แล้วย้ายไปเป็นเจ้าอาวาสวัดกัลยาณมิตร จากนั้นได้เลื่อนสมณศักดิ์เป็น พระอุบาลีคุณูปมาจารย์

๕. เจ้าพระคุณจารวัติ (แช่ม)

๖. พระครูวิริยโกศล (คง)

๗. พระครูธรรมจริยาภิรมย์ (ทัด)

๘. พระครูธรรมจริยาภิรมย์ (เผือด)

๙. พระครูธรรมาภิรมย์ (ตุ๊) ซึ่งต่อมาได้เลื่อนสมณศักดิ์ เป็นพระญาณรังษี และได้ถึงแก่มรณภาพเมื่อวันที่ ๓๐ พฤศจิกายน ๒๕๒๑

คณะผู้จัดทำรวบรวมจาก

ประวัติสังเขปวัดคฤหบดี โดย คุณวันชัย เกิดแดน

ชีวิตและงานกวีนิพนธ์ ของคุณพุ่ม จินตกวีสตรี

โดย ณัฐวุฒิ สุทธิสงคราม

หลวงพ่อแซกคำ

[illegible]

"ประวัติหลวงพ่อแซกคำ"

"หลวงพ่อแซกคำ" เป็นพระพุทธรูปทองคำโบราณ มีอภินิหารศักดิ์สิทธิ์คู่กับพระแก้วมรกต พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงโปรดพระราชทานประดิษฐานเป็นพระประธานในพระอุโบสถวัดคฤหบดีธนบุรี เมื่อมีงานเทศกาลหรือวันธรรมสวนะทางวัดได้เปิดให้ประชาชนเข้าไปนมัสการหลวงพ่อแซกคำเป็นที่รู้จักเคารพนับถือกันทั่วไปสำหรับชาวกรุงเทพมหานคร ผู้ใดมีความเดือดร้อนสิ่งใด ก็มาบนบานศาลกล่าวท่าน บังเกิดความสำเร็จทุกครั้ง แม้กระทั่งคนไม่มีบุตร ก็มาบนขอบุตรกับท่านและก็เกิดมีบุตรสมความปรารถนา ท่านที่อยู่ต่างจังหวัด ถ้าอยากไปนมัสการหลวงพ่อเดินทางมาข้ามท่าเรือเทเวศร์ก็ถึงวัดคฤหบดีเข้าไปนมัสการท่านได้ทันที ทางวัดยินดีต้อนรับทุกท่าน

"หลวงพ่อแซกคำ" ประดิษฐานอยู่ที่วัดคฤหบดีหลายสิบปี และหลายชั่วอายุเจ้าอาวาสแล้ว ต่อมาบุษบกที่ประดิษฐานเกิดชำรุดทรุดโทรม ท่านเจ้าคุณพระญาณรังษีเจ้าอาวาสองค์ปัจจุบันที่ได้มรณภาพแล้วนี้ได้ทำการบูรณะปฏิสังขรณ์ให้คงสภาพเดิม และมีส่วนงามวิจิตรเป็นที่ประทับใจแก่ผู้ที่ได้เข้าชม และผู้ที่มานมัสการอย่างยิ่ง และวัดนี้เจ้าอาวาสได้ทำการพัฒนาก่อสร้างและปฏิสังขรณ์ซ่อมแซมพระอุโบสถ สร้างกุฏิสงฆ์ สร้างโรงเรียน สร้างศาลาท่าน้ำ สร้างเขื่อน เป็นศรีสง่าเจริญใจและเจริญตาอย่างยิ่ง จึงเป็นวัดพัฒนาตัวอย่าง เป็นที่เชิดชูแก่วงการคณะสงฆ์

"หลวงพ่อแซกคำ" เป็นพระพุทธรูปเชียงแสน หน้าตักกว้าง ๑๘ นิ้ว ปางมารวิชัย มีลักษณะงดงามมาก เป็นทองคำโบราณทั้งองค์ สร้างขึ้นในสมัยเชียงแสนยุคหลัง หรือเรียกกันว่า "พระพุทธรูปแบบสิงห์สาม" หมายถึงสังฆาฏิยาวจดพระนาภี พระเกตุเป็นเปลวคล้ายกับพระพุทธรูปสมัยสุโขทัย เลียนแบบพระพุทธรูปจากลังกา (พระพุทธสิหิงค์) สร้างขึ้นราวพุทธศตวรรษที่ ๑๗ ถึง ๑๘ ระหว่าง พ.ศ. ๑๗๐๐ ถึง ๑๘๐๐

พระแซกคำ หรือ หลวงพ่อแซกคำเป็นพระพุทธรูปสำคัญของประเทศไทยลานนา เป็นพระพุทธรูปที่มีความศักดิ์สิทธิ์เป็นของคู่บ้านคู่เมือง เป็นที่เคารพบูชาแก่ชาวไทยลานนามาก ได้ประดิษฐานคู่กับพระแก้วมรกตที่เมืองเชียงใหม่ในสมัยพระเจ้าติโลกราชกษัตริย์ผู้ครองนครเชียงใหม่ เมื่อสวรรคต พระองค์ไม่มีพระราชโอรสสืบสันติวงศ์ข้าราชการผู้ใหญ่ทั้งปวงจึงยกพระราชธิดาทรงมีพระนามว่า "พระนางมหาเทวีจิระประภา" ขึ้นครองราชสมบัติสืบต่อไป ในรัชกาลนี้กษัตริย์ผู้ครองนครเป็นสตรีมีความอ่อนแอไม่เข้มแข็งข้าศึกไม่เกรงขามยกกองทัพมาประชิดบ่อย ๆ พวกขุนนางผู้ใหญ่พร้อมใจกันไปเชิญพระเจ้าไชยเชษฐาพระราชโอรสของพระเจ้าโพธิสาร กษัตริย์กรุงศรีสัตตนาคณหุต ซึ่งมีหลวงพระบางเป็นราชธานี เพราะเหตุว่าพระเมืองเกษเกล้ากษัตริย์ผู้ครองนครองค์ก่อนยกพระราชธิดา คือ พระนางยอดคำ ให้เป็นพระมเหษีพระเจ้าโพธิสาร มีพระราชโอรสองค์ใหญ่คือ พระไชยเชษฐา องค์นี้เอง ซึ่งมีพระชนมายุได้ ๑๕ พรรษา เสด็จขึ้นมาครองราชสมบัติ ประทับอยู่ที่เชียงใหม่ได้ ๒ ปี พระเจ้าโพธิสาร พระราชบิดาสวรรคตเป็นเหตุให้กรุงศรีสัตตนาคณหุตเกิดจลาจลขึ้น พระอนุชาธิราชของพระเจ้าไชยเชษฐาชิงราชสมบัติ เสนาบดีแห่งกรุงศรีสัตตนาคณหุต จึงได้มาเชิญพระเจ้าไชยเชษฐาให้เสด็จกลับไปยังเมืองหลวงพระบางเพื่อระงับเหตุจลาจล

พระเจ้าไชยเชษฐา ไม่แน่พระทัยว่าจะกลับมาประทับที่เชียงใหม่อีก หรือจะประทับอยู่ที่เมืองหลวงพระบาง พระองค์จึงทรงเก็บเข้าของดี ๆ มีค่า พร้อมทั้งอัญเชิญพระพุทธรูปที่สำคัญ คือ พระแก้วมรกต พระแก้วขาวหรือพระบาง พระแซกคำ และพระพุทธรูปอื่น ๆ เสด็จไปยังเมืองหลวงพระบางด้วย เมื่อปี พ.ศ. ๒๐๙๕ อ้างว่าจะเชิญไปให้พระบรมวงศานุวงศ์ได้นมัสการ เพื่อเป็นการกุศล ครั้นพระเจ้าไชยเชษฐาเสด็จไปถึงเมืองหลวงพระบาง เสนาบดีประชาราษฎร์ จึงพร้อมใจกันเชิญให้ครองกรุงศรีสัตตนาคณหุต ณ เมืองหลวงพระบางถวายพระนามว่า "พระเจ้าไชยเชษฐาธิราช" เพราะเหตุเป็นกษัตริย์ ๒ ประเทศ คือ ครองประเทศลานช้างและประเทศลานนาไทยด้วย ไม่เสด็จกลับไปนครเชียงใหม่อีก ท้าวพญาผู้ใหญ่ในเมืองลพบุรี ศรีนครพิงค์ (เชียงใหม่) เกิดไม่พอใจเกรงจะเป็นเมืองขึ้นต่อกรุงศรีสัตตนาคณหุต จึงได้พร้อมใจกันเชิญพระมงกุฎ ณ เมืองนายซึ่งเป็นเชื้อพระวงศ์พระเจ้าเชียงใหม่สืบต่อไป

ด้วยเหตุนี้เองนครเชียงใหม่จึงได้เกิดรบกันกับนครหลวงพระบาง พระเจ้าไชยเชษฐาธิราช ไม่สามารถปราบปรามเมืองเชียงใหม่ได้จึงได้รักษาพระแก้วมรกต พระบาง พระแซกคำ ไว้เป็นที่สักการะบูชา ประดิษฐานอยู่ในวัดวิชุลราชธาราม ณ เมืองหลวงพระบางสืบต่อมา ๑๒ ปี

ครั้นต่อมาถึง พ.ศ. ๒๑๐๗ พระเจ้าหงสาวดีบุเรงนองมีอำนาจขึ้น พระเจ้าไชยเชษฐาธิราช เห็นว่าตั้งเมืองหลวงอยู่ที่เมืองหลวงพระบางจะสู้ศึกมอญไม่ได้ จึงย้ายราชธานีลงไปตั้งอยู่เมืองเวียงจันทน์ จึงได้อัญเชิญพระแก้วมรกต พระบาง พระแซกคำไปประดิษฐานอยู่ในเมืองเวียงจันทน์สืบต่อมาหลายรัชกาล นานถึง ๒๑๔ ปี

ในรัชกาลต่อมาถึง พ.ศ. ๒๗๒๑ เมื่อรัชกาลสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีเกิดสงครามขึ้นกับกรุงศรีสัตตนาคณหุต พระเจ้าตากสินรับสั่งให้สมเด็จเจ้าพระยามหากษัตริย์ศึกเป็นจอมทัพยกกองทัพไปตีได้เมืองเวียงจันทน์ จึงอาราธนาอัญเชิญพระแก้วมรกตและพระบางมายังกรุงธนบุรีด้วย

ในนครเวียงจันทน์ก็ยังคงเหลือพระพุทธรูปที่สำคัญอีก ๑ องค์ คือ พระแซกคำ ซึ่งประดิษฐานเป็นที่เคารพสักการะบูชาแก่มหาชนชาวลาวทั่วไป พระแซกคำประทับอยู่ในประเทศลาวนานถึง ๒๗๔ ปี

ครั้นต่อมาถึง พ.ศ. ๒๓๖๙ ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว เจ้าอนุกษัตริย์ผู้ครองนครเวียงจันทน์ แข็งเมืองตั้งตนเป็นเอกราช สมเด็จพระบวรราชมหาศักดิ์-พลเสพ ทรงเป็นจอมทัพยกไปตีเมืองเวียงจันทน์ยับเยิน พวกข้าราชบริวารและเสนาบดีชาวเวียงจันทน์ได้นำเอาพระพุทธรูปที่สำคัญหนีไป ซึ่งมีพระแซกคำรวมอยู่ด้วย โดยพากันเอาไปซุกซ่อนปิดบังมิให้ข้าศึกล่วงรู้

ต่อมาภายหลังเจ้าพระยาบดินทรเดชา (สิงห์ สิงหเสนีย์) เป็นแม่ทัพยกพลขึ้นไปติดตามเจ้าอนุในที่สุดก็จับตัวได้นำตัวมากรุงเทพ ฯ ด้วย พร้อมทั้งกวาดต้อนไพร่พลเมืองมาเป็นเชลยจำนวนมาก และค้นหาพระพุทธรูปที่สำคัญของลาวมากรุงเทพ ฯ หลายองค์ ซึ่งมีพระแซกคำรวมอยู่ด้วย จึงได้นำมาถวายพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์ทรงโปรด ฯ บูรณะปฏิสังขรณ์พระอารามหลวงหลายแห่ง เพื่อนำเอาพระพุทธรูปที่สำคัญเหล่านี้ ไปประดิษฐานไว้เป็นพระประธานในพระอุโบสถ เพื่อเป็นที่สักการะบูชาสืบต่อไป

ส่วนพระแซกคำหรือ "หลวงพ่อแซกคำ" พระองค์ทรงพระราชทานให้พระยาราชมนตรี (ภู่ ภมรมนตรี) นำไปประดิษฐานเป็นพระประธานในพระอุโบสถวัดคฤหบดี แขวงบางยี่ขัน เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร สืบต่อมาจนทุกวันนี้

อายุของ หลวงพ่อแซกคำ นับตั้งแต่กษัตริย์สมัยเชียงแสนสร้างขึ้นราวพุทธศตวรรษที่ ๑๗ ถึง ๑๘ ระหว่าง พ.ศ. ๑๗๐๐ ถึง พ.ศ. ๑๘๐๐ มีอายุถึงปัจจุบันนี้ (พ.ศ. (๒๕๒๒) นาน ถึง ๘๒๒ ถึง ๙๒๒ ปี มาประทับอยู่ในประเทศไทยนานถึง ๑๕๒ ปี

ชัยมงคล อุดมทรัพย์

พระธรรมเทศนา
งานทำบุญสัตมวาร ศพ หลวงพ่อพระญาณรังษี

วันที่ ๖ ธันวาคม ๒๕๒๑

โดย พระวิสุทธาธิบดี

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส
นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส
นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส

ภาสิตา โข เตน ภควตา ชานตา ปสฺสตา อรหตา สมฺมาสมฺพุทฺเธน อยํ ปจฺฉิมา วาจา หนฺททานิ ภิกฺขเว อามนฺตยามิ โว วยธมฺมา สงฺขารา อปฺปมาเทน สมฺปาเทถาติ.

ณ โอกาสนี้จักรับทานวิสัชชนาแสดงพระธรรมเทศนาอนุโมทนา ในกุศลจริยาทักษิณานุประทานเนื่องด้วยวันนี้เป็นวันคำรบครบสัตมวารแห่งการมรณภาพของท่านเจ้าคุณพระญาณรังษี (ตุ๊ พรหมโชโต) อดีตเจ้าอาวาสวัดคฤหบดี และอดีตเจ้าคณะแขวงบางยี่ขันและศิริราช เขต ๑ ซึ่งท่านได้ล่วงลับดับจิตมาบรรจบครบวันนี้ ตรงกับวันสัตมวารที่คำรบ ๗ ดังนั้น คณะศิษยานุศิษย์ และท่านผู้ที่มีความเคารพนับถือ ในท่านผู้มรณะซึ่งมีพระครูธรรมาภิรม ผู้รักษาการแทนเจ้าอาวาสวัดคฤหบดี เป็นประธานได้มามีสมานฉันท์พร้อมกันบำเพ็ญกุศลยัญญพิธีนานาประการ มีพระสวดพระอภิธรรม และการบำเพ็ญกุศลขันธ์อย่างอื่นตามสมควรแก่โอกาสและความสามารถเท่าที่จะพึงบำเพ็ญให้เป็นไปได้ ทั้งนี้ก็เพราะมานอบน้อมถึงพระคุณของท่านผู้มรณะเป็นที่ตั้ง ด้วยกำลังแห่งการอนุสรณ์ระลึก ปรากฏในน้ำใจด้วยอำนาจแห่งกตัญญู คือ รู้อุปการะคุณของท่านผู้มีอุปการะ เมื่อมีโอกาสและสามารถก็บำเพ็ญปัจโจปการกิจเป็นการสนองในคุณูปการคุณเป็นส่วนกตเวที ความจริงการแสดงความ

กตัญญูกตเวที คุณธรรม ๒ ประการนี้นับว่าเป็นความสำคัญเพราะเป็นวิสัยของสัปปุริสบัณฑิต ในพระพุทธศาสนา

ในพระพุทธศาสนา ท่านสอนให้ดูคน ถ้าจะดูคนดีจะดูที่ร่างกายหาไม่ได้ เพราะร่างกายที่เรียกว่า "รูปธรรม" ของสรรพสัตว์นั้น มีนัยลม้ายคล้ายคลึงกัน จะผิดแผกแตกต่างกันบ้างก็เพียงสูงต่ำ อ้วนผอม หรือดำคล้ำและขาว ส่วนร่างกายนี้ แม้จะผิดแผกแตกต่างกันท่านก็มิได้จัดความดีไว้ที่รูปธรรมนี้ แต่อาศัยรูปธรรมนี้เอง ที่จะเป็นเหตุก่อความดีให้เกิดขึ้นในบุคคล สมเด็จพระบรมทศพลอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงชี้นิมิต คือ เครื่องหมายของความเป็นคนดีไว้ในบุคคล ดังมีพระบาลี นิพนธ์ว่า

นิมิตฺตํ สาธุรูปานํ กตญฺญูกตเวทิตา

คุณธรรม ๒ ประการ คือ ความกตัญญูและกตเวที มีอยู่ในผู้ใด นั่นเป็นนิมิต คือ เครื่องหมายของความเป็นคนดีโดยนัยพระพุทธภาษิตข้อนี้ เป็นมูลฐานเป็นประการสำคัญ

ฉะนั้น บุคคลที่มีน้ำใจดี จึงเป็นผู้ตระหนักอยู่ในคุณธรรม ๒ ประการนี้ โดยมีความกตัญญูและกตเวที เป็นพื้นฐานแห่งดวงจิต ความกตัญญูกตเวที ๒ ประการนี้ ย่อมมีได้ในบุคคลที่มีพื้นฐานมาแสดงออกซึ่งน้ำใจดีนั้นให้ปรากฏ การแสดงความกตัญญูรู้อุปการะ เช่น บุตรธิดามาระลึกถึงคุณของบิดามารดา ครูบาอาจารย์ เป็นที่เคารพรักของศิษย์ ศิษย์ก็มาแสดงความรู้สึกในอุปการะคุณของ ครูบาอาจารย์

คุณธรรม คือความระลึกถึงอุปการะคุณ เป็นส่วนตรึงดวงจิตให้เกิดความตั้งมั่นเพียงความตั้งมั่นในดวงจิตเท่านั้นยังไม่สมบูรณ์ในคุณธรรมข้อนี้ จึงแสดงกตเวที แสดงออกซึ่งปัจโจปการกิจ เครื่องสนองในคุณูปการคุณ นั้นให้ปรากฏ การแสดงออกซึ่งปัจโจปการการกิจต่อท่านผู้มีพระคุณนั้น สมเด็จพระจอมธรรมอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงตรัสลักษณะไว้เป็น ๒ ประการ คือ

๑. ในเมื่อท่านผู้มีพระคุณ ยังดำรงทรงวิถีชีวิตอยู่

๒. ในเมื่อท่านผู้มีพระคุณล่วงลับดับจิตไปแล้ว

ใน ๒ ประการนั้น เมื่อท่านผู้มีพระคุณยังดำรงทรงวิถีชีวิตอยู่ ผู้รู้ในพระคุณต่างก็อุปการะสงเคราะห์ทนุถนอม ตัวอย่างก็คือ บุตรธิดา ศิษยานุศิษย์ ทนุถนอมอุปถัมภ์บำรุงมารดาบิดา ครูบาอาจารย์ การบำเพ็ญกรณียกิจ เช่นนี้ จะบำเพ็ญให้เป็นไปได้ ก็ต่อเมื่อท่านผู้มีพระคุณยังดำรงวิถีชีวิตอยู่ ครั้นท่านล่วงลับดับจิตไปแล้วการที่จะบำเพ็ญกรณี-ยกิจเช่นนั้น เป็นการสุดวิสัย ในทางพระศาสนา องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงตรัสไว้ในติโลกุฑฑสูตรว่า

เปตานํ ทกฺขิณํ ทชฺชา ปุพเพ กตมนุสฺสรํ

ซึ่งแปลความว่า เมื่อมาหวลอนุสรณ์คำนึงระลึกถึงความสัมพันธภาพในระหว่างกันและกันตามชั้นของบุคคลนั้น ๆ คือ ในระหว่างมารดา บิดา กับบุตรธิดาก็ดี ในระหว่างสามีกับภรรยา ในระหว่างศิษย์กับอาจารย์ก็ดี ในระหว่างญาติกับญาติ ในระหว่างมิตรกับมิตรก็ดี ฝ่ายผู้อยู่ควรบำเพ็ญทักษิณาเพื่อฝ่ายผู้ล่วงลับดับจิตไปแล้ว โดยนัยพระพุทธานุศาสนีย์ ข้อนี้เป็นมูลฐานเป็นประการสำคัญ ดังนั้นคณะศิษยานุศิษย์ ญาติ มิตร สหาย สายโลหิตและท่านที่มีความเคารพนับถือซึ่งมีท่านพระครูธรรมาภิรม ผู้รักษาการแทนเจ้าอาวาสวัดคฤหบดีเป็นประธาน มาจินตนาการถึงพระพุทธานุศาสนีย์ ข้อนี้เป็นประการสำคัญจึงได้น้อมจิตบำเพ็ญกุศลขันธ์ยัญญพิธีนานาประการ เพื่อน้อมจิตอุทิศกัลปนาวิบากผล ส่วนสุขสมบัติอันเกิดจากกุศลจริยานั้น ถวายในท่านเจ้าคุณพระญาณรังษี ผู้ล่วงลับดับจิตไปแล้ว ความจริงคตินิยมในข้อนี้ เป็นเรื่องที่มีข้อคิด ซึ่งพอจะเป็นทางสะกิดให้เกิดข้อปฏิบัติ อันคนเราที่มีความปรารถนาจะให้อะไรสิ่งใดสิ่งหนึ่งก็จำเป็นอยู่เองที่ผู้นั้นจะต้องมีสิ่งนั้น ตัวอย่าง เช่น มารดาบิดา มีความปรารถนาอยากจะให้ทรัพย์สมบัติแก่บุตรธิดา ก็จำเป็นเหลือเกินที่มารดา บิดาจะต้องขวนขวายแสวงหาทรัพย์สมบัติส่วนที่ปรารถนานั้น ๆ ให้เกิดให้มีขึ้น จึงจะมีโอกาสและสามารถที่จะให้ทรัพย์สมบัตินั้น ๆ ที่ตนปรารถนาให้เกิดแก่บุตรธิดาได้ ข้อนั้นมีอุปมาฉันใดอันผู้ที่มีความปรารถนาจะอุทิศกัลปนาวิบากผลส่วนสุขสมบัติให้แก่ผู้ใดผู้หนึ่ง ก็จำเป็นอยู่เองที่จะต้องสร้างดวงจิตให้เกิดเป็นกองบุญกองกุศล ที่ท่านเรียกว่า กุสลาภิสันทัง ความหลั่งไหลมาแห่งกุศล หรือเรียกว่า กองกุศล ปุญญาภิสันทัง แปลว่า ความหลั่งไหลมาแห่งบุญ เมื่อ

ได้กระทำดวงจิตให้เกิดเป็นกองบุญกองกุศลขึ้นในดวงใจเช่นนี้ จึงจะสามารถที่จะกัลปนาวิบากผลที่กองบุญกองกุศลนั้น มอบให้แก่ผู้ที่ตนปรารถนาดังนั้น ผู้ที่มีความปรารถนาหนักแน่นในความกตัญญูจึงจำเป็นที่จะต้องสงวนดวงใจ คือ พยายามสร้างดวงจิตให้เกิดเป็นกองบุญกองกุศลจักได้น้อมกองบุญกองกุศลที่ตนสร้างขึ้นนั้นอุทิศให้แก่ผู้ที่ตนปรารถนา เพราะเมื่อตนได้มีสิ่งนั้น ก็สามารถจะให้สิ่งนั้นแก่ผู้ที่ตนปรารถนาได้

ท่านเจ้าคุณพระญาณรังษีเถระ ซึ่งเป็นผู้มรณะดังศพของท่านซึ่งสถิตย์ประดิษฐ์อยู่เฉพาะหน้าแห่งท่านพุทธศาสนิกชนทั้งหลายนี้ ถ้าจะกล่าวโดยคุณสมบัติอย่างรวม ๆ แล้วก็นับได้ว่าท่านเป็นผู้เจริญด้วยชาติวุฒิ คือ เจริญโดยชาติ เจริญด้วยวัยวุฒิ คือเป็นผู้เจริญโดยวัย และคุณวุฒิเป็นผู้เจริญโดยคุณสมบัติ ข้อที่ว่าท่านเป็นผู้เจริญโดยชาตินั้น ความจริงชาติโดยกำเหนิดของท่านนั้น แม้จะยังไม่ใช่ชาติที่ประเสริฐโดยแท้แต่นับจากวาระที่ท่านได้มาเปล่งวาจาแสดงตนเป็นพระภิกษุสามเณรในพระพุทธศาสนา นับแต่วันนั้นเป็นต้นมา นับว่าท่านได้มาบังเกิดในชาติอันประเสริฐ เรียกว่า อริยชาติ คือ มาบังเกิดในวงศ์แห่งพระอริยะ เพราะการบรรพชาอุปสมบทของท่านนั้น ท่านอุทิศตนเป็นลูกของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพร้อมกับพระธรรมและหมู่แห่งพระสงฆ์ นับแต่วาระนั้นเป็นต้นมาท่านได้มาอุบัติในชาติอันประเสริฐนั้น ตลอดมาจนถึงอายุขัย ฉะนั้น จะนับว่าท่านเป็นผู้ที่เจริญโดยชาติ โดยอนุโลมนัยก็นับว่าพึงได้ แปลว่า ท่านมาบังเกิดในชาติอันประเสริฐ ข้อที่ว่า ท่านเป็นผู้เจริญโดยวัยนั้น นับว่าท่านเป็นผู้มีกรรมเก่าอันดีมา คงจะเป็นผู้ปราศจากปาณาติบาตมาแต่ชาติหนหลัง ฉะนั้นท่านจึงเป็นผู้มีอายุยั่งยืน ปรากฏว่า ท่านมีอายุถึง ๘๐ ปีเศษ นับว่าเป็นของหาได้ยากในบุคคลสมัยนี้ ฉะนั้นการเป็นอยู่ในชีวิตของท่าน ก็นับว่าเป็นผู้เจริญโดยวัยได้ ในข้อที่ว่าท่านเจริญโดยคุณนั้น นับแต่ท่านได้บรรพชาอุปสมบทในพระพุทธศาสนา เบื้องต้นได้ศึกษาเล่าเรียนศาสนธรรมคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตั้งต้นประพฤติตามพระวินัยนิยม สร้างธรรมเป็นคุณสมบัติเพื่อบังคับจิต ท่านดำรงอยู่ในเพศสมณะ ยึดมั่นในพรหมจรรย์ ฉะนั้นท่านจึงเป็นผู้เจริญด้วยพระคุณมีเมตตา ความรักความใคร่สนิทสนมในหมู่ศิษยานุศิษย์และในบุคคลที่ท่านได้คุ้นเคย มีกรุณาความพลอยสงสารหวั่นจิตในบุคคลเหล่านั้น มีมุทิตา

ความพลอยชื่นบานในเมื่อท่านได้บำเพ็ญคุณธรรมทั้ง ๓ ประการเบื้องต้นแล้ว ท่านก็วางตนเป็นอุเบกขา นับว่าท่านดำรงอยู่ในพรหมวิหารธรรม คุณสมบัติข้อนี้ เป็นคุณสมบัติประจำชีวิตของบุคคลผู้เป็นผู้หลักผู้ใหญ่ หรือเป็นร่มโพธิ์ร่มไทร ท่านเรียกว่าเป็นผู้ทรงไว้ซึ่งคุณ-ธรรมของพรหม ฉะนั้นท่านผู้มรณะ ซึ่งเจริญด้วยคุณสมบัติดังกว่าวมาโดยย่อทั้ง ๓ ประการนั้นนั้น มาถึงซึ่งความสิ้นไปแห่งวิถีชีวิต ตามอำนาจของกฎแห่งธรรมดา

คณะศิษยานุศิษย์และท่านที่เคารพนับถือ แม้จะมีความรักใคร่ความอาลัยจะเศร้าโศกถึงท่านเพียงไรก็ตามก็ไม่สามารถที่จะหวงห้ามและป้องกันโดยประการใดไว้ได้ ทั้งนี้เพราะการเกิดและการดับเป็นธรรมชาติของสรีระสังขาร แม้สมเด็จพระบรมศาสดาจารย์อรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า พระองค์ก็ได้ทรงตรัสเป็นพระปัจฉิมวาจา คือเป็นพระวาจาครั้งสุดท้ายที่เตือนแก่หมู่พุทธบริษัททั้ง ๔ พระโบราณาจารย์ ได้มาประมวลเป็นนิกเขปบาลี ดังบาลีคาถา ซึ่งได้ยกขึ้นไว้ ณ เบื้องต้นแห่งเทศนานี้ว่า

ภาสิตา โข เตน ภควตา ชานตา ปสฺสตา อรหตา สมฺมาสมฺพุทฺเธน เป็นอาทิ

ซึ่งแปลความว่า พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าผู้ทรงทราบชัด ทรงเห็นแจ้งได้ภาษิตปัจฉิมาวาจานี้ไว้ว่า

หนฺททานิ ภิกฺขเว อามนฺตยามิ โว วยธมฺมา สงฺขารา อปฺปมาเทน สมฺปาเทถ

ซึ่งแปลความว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย บัดนี้เราขอเตือนเธอทั้งหลาย สังขารทั้งหลายมีความเสื่อมความสิ้นไปเป็นธรรมดา ท่านทั้งหลายจงยังประโยชน์ให้ถึงพร้อมด้วยความไม่ประมาทเถิดดังนี้ นี้เป็นข้อความโดยย่อในพุทธานุศาสนีย์ นั้น

ในพุทธานุศาสนีย์ ที่เรียกว่า พระปัจฉิมวาจานี้ มีข้อที่จะพึงยกขึ้นสังวรรณาเป็น ๒ ภาค ในภาคแรก พระองค์ทรงเตือนพุทธบริษัทโดยยก ภิกษุบริษัทขึ้นเป็นประธานหรือเป็นประมุข ว่า สังขารทั้งหลาย มีความเสื่อมความสิ้นไปเป็นธรรมดา คำว่า สังขารในที่นี้กล่าวโดยความหมายรวม ๆ ว่าที่ประชุม กันเข้าเป็นกลุ่มก้อน รวมเรียกว่า “สังขาร” ส่วนที่ไม่มีใจครอง แยกเรียกว่า อนุปาทินนกสังขาร คือสังขารที่ไม่มีวิญญาณครอง หรือ

ไม่มีใจครอง ได้แก่สิ่งต่าง ๆ เช่น บ้านเรือน โรงรถ เป็นต้น ส่วนที่มีวิญญาณหรือมีจิตใจครอง แยกเรียกว่า สอุปาทินนกสังขาร แปลว่าสังขารที่มีจิตใจหรือมีวิญญาณ ได้แก่สังขารของมวลมนุษย์และสัตว์ดิรัจฉานโดยทั่ว ๆ ไป ในสังขารทั้ง ๒ ประการนี้แหละ สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงเตือนว่ามีความเสื่อมความสิ้นไปเป็นธรรมดา โดยความหมายหมายความว่า สังขารทั้ง ๒ ประเภทนี้ เมื่อตั้งจิตความเกิดขึ้นแล้ว ก็เดินไปสู่จุดแห่งความเสื่อม โดยเฉพาะสังขารที่มีวิญญาณครองนั้น ในระหว่างจุดแห่งความเกิด กับจุดแห่งความเสื่อมนี้ ยังสอดแทรกพิษร้ายเข้าไว้ในระหว่างทาง เรียกว่า "พยาธิ" แปลว่า ความเจ็บป่วย โดยนัยนี้เอง พระองค์จึงทรงสอนไว้ในอภิณหปัจจเวกขณะ ให้บุรุษ สตรี บรรพชิต และ คฤหัสถ์หมั่นพิจารณาเนือง ๆ ว่า

ชราธมฺโมมฺหิ ชรํ อนตีโต

เรามีความเสื่อมมลายสิ้นหรือชำรุดทรุดโทรม เป็นธรรมดาไม่ล่วงพ้นความชำรุดทรุดโทรมไปได้

พยาธิธมฺโมมฺหิ พยาธึ อนตีโต

เรามีความเจ็บป่วยเป็นธรรมดาไม่ล่วงพ้นความเจ็บป่วยไปได้ สิ่งใดที่มีความโทรมและสิ่งใดที่มีความเจ็บป่วย สิ่งนั้นก็ต้องตกอยู่ ในอำนาจของความแตกยับ ฉะนั้น ท่านจึงสอนให้พิจารณาในที่สุด ว่า

มรณธมฺโมมฺหิ มรณํ อนตีโต

เรามีความตายหรือที่เรียกกันว่า ความแตกความทำลายเป็นธรรมดา ไม่ล่วงพ้นจากความตายไปได้ อาการเหล่านั้นนี้ ล้วนเป็นอาการของความเสื่อมความสิ้น

การที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงสอนโดยยกเอาสรีระสังขาร ขึ้นเป็นประธานให้พิจารณา ถึงความเสื่อมความสิ้นนั้น โดยเจตนารมย์ พระองค์ต้องการเตือนให้เกิดสติ มีสัมปชัญญะ ความรู้สึกระลึกได้ ในสรีระสังขาร ว่าเรานี้ตกอยู่ในอำนาจของความเสื่อมความสิ้นทุกขณะ วันคืนล่วงไป ชีวิตก็หดเข้าไป อายุของสัตว์ทั้งหลาย ก็สิ้นไปเหมือนน้ำในลำธารที่ถูกแสงแดดแผดเผาแล้วเหือดแห้งไปฉะนั้น ดังพระบาลีคาถาประพันธ์ว่า

อจฺจยนฺติ อโหรตฺตํ ชีวิตํ อุปริกฺขติ อายุ ขียติ มจฺจานํ

วันคืนล่วงไป ชีวิตก็หดเข้าไป อายุของสัตว์ทั้งหลายก็สิ้นไป การที่บุคคลได้สติสัมปชัญญะ เกิดขึ้นเช่นนี้ คุณสมบัตินี้เองเป็นทางเตือนผู้นั้นให้เกิดความไม่ประมาทไม่มีความมัวเมา ไม่ระเริงหลง เพราะบางคนก็ประมาทในวัย ว่าเรายังอยู่ในวัยอันเจริญเหินห่างต่อความตาย และบางคนก็ประมาทในความไม่มีโรคว่าโรคร้ายใด ๆ ยังไม่เกิดมีแก่เรา บางคนก็ประมาทในชีวิตว่าชีวิตยังจะมีอยู่อีกได้นาน ความจริงการตัดรอนสรีระสังขารหรือที่เรียกกันว่า มรณะ หรือมฤตยู นั้น ไม่มีนิมิต ไม่มีเครื่องหมาย ไม่มีกำหนดใด ๆ เข้าครอบงำบุคคลในขณะใดย่อมจะพรากชีวิตไปได้ในขณะนั้น จะเอากำหนดแน่นอน ไม่มีสัญลักษณ์คือกำหนดเครื่องหมายใด ๆ ทั้งสิ้น จะเป็นเด็กเป็นผู้ใหญ่ เป็นคนโง่ คนฉลาดเขาเหล่านั้นล้วนไปสู่อำนาจแห่งมฤตยูสิ้น ข้อนี้สมดังพระบาลีคาถา ว่า

ทหรา จ มหนฺตา จ เย พาลา เย จ ปณฺฑิตา
สพฺเพ มจฺจุ ปสํยนฺติ สพฺเพ มจฺจุปรายนา
ทั้งเด็ก ทั้งผู้ใหญ่ ทั้งคนโง่ คนฉลาด เขาเหล่านั้น
ล้วนไปสู่อำนาจแห่งมฤตยู ทั้งสิ้น

การที่พระองค์ทรงปลูกสติ ตั้งสัมปชัญญะให้เกิดในชีวิต ในความรู้สึกในแง่คิดของพุทธบริษัท ดังนั้น จุดประสงค์ต้องการให้เกิดความไม่ประมาท ไม่มัวเมา ไม่ระเริงหลงในวัย ในชีวิต และในความไม่รู้ เพราะความไม่ประมาทนั้นเองเป็นมูลฐานก็ต้องจินตนาการเห็นความเสื่อมความสิ้น ในหลักแห่งความเป็นจริง ฉะนั้น พระองค์จึงทรงยกพระปัจฉิมวาจาในภาคแรกให้พิจารณาว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราขอเตือนเธอทั้งหลาย สังขารทั้งหลายมีความเสื่อมความสิ้นไปเป็นธรรมดา เมื่อพระองค์ทรงเตือนให้เกิดความไม่ประมาทได้เช่นนี้ โดยให้เห็นความเสื่อมความสิ้นนั้นเองเป็นเพราะคนเรา จะมีสติไม่ประมาทก็ต้องเล็งเห็นเหตุ

เมื่อทราบในเหตุแล้ว จึงจะเกิดสติและสัมปชัญญะ การที่บุคคลมามีสติและสัมปชัญญะ โดยเล็งเห็นความเสื่อมความสิ้นของสรีระสังขารนั้น คุณสมบัติข้อนี้เป็นทางให้เกิดสาระ-ประโยชน์แห่งชีวิต ดังนั้นในภาคที่ ๒ พระองค์จึงทรงเตือนว่า

อปฺปมาเทน สมฺปาเทถ ท่านทั้งหลายจงยังประโยชน์

ให้ถึงพร้อมด้วยความไม่ประมาท เถิด

นี้จะเห็นได้ว่า คนจะยังประโยชน์ให้เกิดขึ้นแก่ชีวิตนั้น ต้องมีความไม่ประมาทเป็นมูลฐาน ถ้าตราบใดยังประมาทอยู่ ตราบนั้นประโยชน์ของชีวิตจะมีโดยสมบูรณ์ หาได้ไม่ คำว่า "ประโยชน์" ซึ่งออกมาจากรูปว่า อรรถ ถ้าจะกล่าวโดยวิธี ประโยชน์ นั้นมีมาก แต่จะขอย่อกล่าวเพียงลักษณะประเภทใหญ่ ๆ ได้ลักษณะเป็นเหตุเป็น ๒ ประการ คือ

อัตตะ ประโยชน์ส่วนตนอย่างหนึ่ง

ประโยชน์ส่วนผู้อื่นอีกอย่างหนึ่ง หรือเรียกกันว่า

อัตตจริยา และปรหิตจริยา

ความประพฤติเป็นประโยชน์ส่วนตนและ

ความประพฤติเป็นประโยชน์ส่วนบุคคลอื่น

ประโยชน์นี้นับว่าเป็นความสำคัญของชีวิต ความจริงถ้าเราจะคิดดูสักนิดก็จะพอเห็นได้ว่าเราทุกคนที่นั่งอยู่นี้ ต่างคนต่างเหล่าก็เสมือนยืมชีวิตของเขามาใช้ โดยชั่วคราวอันธรรมดา ของของที่ยืมเขามาใช้นั้น ตราบใดเจ้าของยังยอมอนุญาต เราก็มีโอกาสใช้ได้ แต่ถ้าเจ้าของเขาทวงคืนขึ้นเมื่อไร เราก็สุดที่จะใช้อีกต่อไป เช่นเดียวกันกับชีวิต ชีวิตนี้เหมือนหนึ่ง เรายืมเขามาใช้กันชั่วขณะ ปัญหาจึงเกิดขึ้นในชีวิตว่า ควรหรือหนอในเมื่อเรายืมชีวิตเขามาใช้คนละชั่วคราว จะนำเอาชีวิตไปใช้ในทางที่ผิดที่ไม่ชอบ ถ้าคิดดูในแง่นี้แล้ว ก็น่าตำหนิติเตียนเหลือเกินว่า ไหน ๆ เรายืมเขามาใช้กลับมาใช้ให้เกิดขาดทุน เสมือน

หนึ่งคนที่ยืมเงินทองเขามาลงทุนค้าขาย ถ้ามาลงทุนค้าขายแล้วให้เกิดกำไรก็นับว่าเป็นเรื่องที่น่าภาคภูมิใจ แต่ถ้าเกิดขาดทุนก็เป็นเรื่องที่น่าเสียใจอีกเช่นกัน

ฉะนั้น เรายืมชีวิตเขามาใช้ ให้กันคนละชั่วขณะ ถ้าเราได้ทำชีวิตนั้นให้เป็นชีวิตที่เจริญด้วยประโยชน์จะเป็นส่วนอัตตจริยา หรือปรหิตจริยา ก็ตามที่ นับว่าได้ประโยชน์แห่งชีวิตได้ชีวิตมาเป็นชีวิตที่ประกอบด้วยประโยชน์ เป็นชีวิตที่น่าอนุโมทนา สาธุการ ผู้ที่ได้ชีวิตมาแม้ไม่สร้างประโยชน์ของชีวิตให้เกิดแต่อย่างใด แต่ยังไม่ทำชีวิตให้ขาดทุน ก็นับว่ายังเสมอตัว คือ กำไรก็ไม่ได้ขาดทุนก็ไม่ขาด แต่ถ้าหากซ้ำร้าย ทำประโยชน์ของชีวิตไม่ได้แล้วซึ่งทำชีวิตให้ขาดทุนก็เสียใจในชีวิตนั้น ฉะนั้นจึงมีคำสอนเตือนความมาและความไปของบุคคลไว้ดังนี้ว่า คนบางคนอาศัยอกุศลกรรมเก่าดลบันดาลให้มาเกิดด้วยความมืด เกิดในตระกูลยากจนข้นแค้น อนาถา อันนี้อาศัยอกุศลกรรมดลบันดาลให้เป็น แต่ผู้นั้นเกิดความรู้สึกสามารถสร้างความดีงามในสาระแห่งชีวิตของตน เวลาไปก็สว่างไป อย่างนี้ท่านเรียกว่า "ตมโชติปรายโน" แปลว่า มืดมาแต่สว่างไป บางคนได้ชีวิตมาด้วยกำลังแห่งกุศลบัญญาเก่าส่งเสริมมาเกิดก็เกิดดี ในตระกูลมั่งคั่งเจริญงอกงามไพบูลย์ แต่ไม่สามารถที่จะสร้างสาระประโยชน์แห่งชีวิต กินของเก่าอย่างเดียวอย่างนี้เวลาไปก็ต้องมืดไป ได้ในคำที่ว่า "โชติตม-ปรายโน" สว่างมาแต่มืดไป บางคนอาศัยอกุศลกรรมเก่า ดลบันดาลให้มาเกิดก็มืด มีชีวิตอยู่ในปัจจุบันก็สร้างความมืดอีกอย่างนี้เรียกว่า มืดมาด้วยมืดไปด้วย ท่านตำหนิติเตียนมากคนที่มืดมาและก็มืดไปบางคนอาศัยกุศลกรรมความดีและมีสติปัญญาสามารถสร้างกำไรของชีวิตเพิ่มเติมลงไว้โดยไม่ขาดสาย คนประเภทนี้ท่านเรียกว่า สว่างมาสว่างไป ได้ในคำที่ว่า "โชติโชติปรายโน" สว่างมาสว่างไป ดังนั้นจะเห็นได้ตามนัยนี้ ประโยชน์ของชีวิตนับว่าเป็นสาระที่สำคัญ คนเรา ท่านเรียกกันว่าเป็นบัณฑิตนั้น ในที่เป็นบัณฑิตหรือเป็นเมธาวีบุคคลนั้นมีคติสำคัญอยู่อันหนึ่ง คือไม่ทำชีวิตให้เปล่าจากประโยชน์ ดังมีพระพุทธภาษิตกล่าวไว้ว่า

ปฏิปชฺเชถ เมธาวี อโมฆํ ชีวิตํ ยถา

ซึ่งแปลความว่า นักปราชญ์หรือเมธาวี พึงปฏิบัติตนโดยวิธีที่ชีวิตไม่เปล่าจากประโยชน์ ข้อนี้จะเห็นได้ว่า คนที่ได้ชื่อว่าเป็นนักปราชญ์หรือเมธาวีบุคคล ซึ่งแปลว่าบุคคลผู้มีปัญญาเป็นเครื่องทรงไว้ จุดสำคัญนั้นอยู่ที่ชีวิตไม่เปล่าจากประโยชน์ ฉะนั้น ชีวิตอันใด

ที่เปล่าจากประโยชน์ชีวิตนั้นจะจัดว่าเป็นชีวิตของเมธาวีบุคคลหาได้ไม่ เมื่อเป็นเมธาวีบุคคลไม่ได้ก็ไม่นับว่า เป็นนักปราชญ์ราชบัณฑิต นักปราชญ์ราชบัณฑิตนั้น ไม่ได้อยู่ที่สอบไล่ได้ปริญญาบัตร ไม่ใช่เอาบัณฑิตที่ตัวความรู้ บัณฑิตอยู่ที่ตัวประโยชน์ของชีวิต ดังพระ-พุทธภาษิตที่ได้กล่าวแล้วนั้น

มวลพุทธบริษัท เมื่อได้สดับอรรถในพระโอวาทานุศาสนีย์ ข้อนี้ จึงควรที่จะคิดถึงคติแห่งชีวิต ซึ่งมีนัยดังกล่าวมาโดยสังเขปนี้ ท่านเจ้าคุณพระญาณรังษี (ตุ๊ พรหมโชโต) อดีตเจ้าอาวาสวัดคฤหบดี และอดีตเจ้าคณะแขวง ท่านผู้นี้ได้ใช้ชีวิตให้เป็นประโยชน์แก่สาระคือ ยึดสาระของชีวิตไว้ได้ท่านอยู่ในพรหมจรรย์ ก็พยายามบำเพ็ญพรตพรหมจรรย์ให้เกิดเป็นอัตตสมบัติในชีวิตของท่านนำความรู้ความสามารถ เผยแพร่พระพุทธศาสนาให้เป็นปรหิตปฏิบัติ แก่บุคคลอื่นนับว่าท่านได้อุบัติมายึดประโยชน์แห่งสาระชีวิตของท่านไว้ได้พอสมควรแก่อำนาจแห่งประโยชน์ที่เกิดมีในชีวิตของท่าน ฉะนั้นเมื่อท่านละไปก็เชื่อในคตินิยมว่า ต้องไปดีโดยไม่ต้องสงสัย เพราะท่านเป็นผู้จะมืดมาอย่างไรก็ตาม แต่ว่าในขณะปัจจุบันได้สร้างสรรความสว่างเป็นเครื่องไป ฉะนั้นก็เชื่อเหลือเกินว่า ท่านต้องเป็นโชติปรายโน สว่างไปในเบื้องหน้า ซึ่งมีนัยดังรับปทานวิสัชชนามา ด้วยประการฉะนี้

อิมินา กตปุญฺเญน ด้วยอำนาจกุศลปุญญราศรี ทักษิณานุประทาน ที่คณะ-ศิษยานุศิษย์ ญาติ มิตร สหาย และสายโลหิต โดยมีท่านพระครูธรรมาภิรม ผู้รักษาการแทนเจ้าอาวาสวัดคฤหบดีเป็นประธาน ได้มาน้อมจิตตั้งใจบำเพ็ญกุศลยัญญวิธี เป็นส่วนเปตพลีทำอุทิศเพื่อจะกัลปนาวิบากผลส่วนสุขสมบัติ อุทิศถวายในท่านเจ้าคุณผู้ล่วงลับดับจิตไปแล้วนั้น ท่านเจ้าคุณผู้ล่วงลับดับจิตไปแล้วสิงสถิตย์ประดิษฐ์อยู่ ณ คติภพใด ๆ ทราบด้วยญาณวิถีจิตทางใดทางหนึ่ง ท่านจะปลื้มปีติ ยินดีในความกตัญญูกตเวที และความอาลัยระลึกถึงท่านเป็นอย่างยิ่ง หากท่านได้มีโอกาสอนุโมทนา ในกุศลจริยาทักขิณานุประทานนี้ โดยฐานเป็นปัตตานุโมทนาทาน ข้อนั้น จะเป็นปัจจัยให้ท่านประสพสุขสำราญโดยควรแก่คตินิยมในสัมปรายภพทุกประการ ซึ่งมีนัยดังรับปทานวิสัชชนามา ก็มีด้วยประการฉะนี้ เอวัง ก็มีด้วย-ประการฉะนี้.

ปาฐกถาธรรมพิเศษ
ของ พระราชนันทมุนี (ปัญญานันท ภิกขุ)

แสดง ณ หอสวดมนต์วัดคฤหบดี ในการสวดพระอภิธรรมศพ หลวงพ่อพระญาณรังษี

วันที่ ๑๓ มกราคม ๒๕๒๒

โดยมีการอบรมศีลธรรมภาคฤดูร้อน วัดคฤหบดีเป็นเจ้าภาพ

ญาติโยมพุทธบริษัท ทั้งหลาย

ณ บัดนี้ถึงเวลาของการฟังปาฐกถาธรรม อันเป็นหลักคำสอนในทางพุทธศาสนาแล้ว ขอให้ทุกท่านอยู่ในอาการสงบ ตั้งอกตั้งใจฟังด้วยดี เพื่อให้ได้ประโยชน์อันเกิดขึ้นจากการฟัง ตามสมควรแก่เวลา

อันคนที่ตายไปนั้น ถ้าเป็นคนที่มีคุณงามความดีเราก็คิดถึงมากเป็นธรรมดา แต่ถ้าบุคคลอยู่ในโลกไม่ได้ทำอะไรที่เป็นคุณงามความดีแก่เพื่อนมนุษย์ เราก็ไม่คิดอะไร ตายแล้วก็แล้วกันไป เอาไปเผาเอาไปฝังตามธรรมเนียม แต่ว่าท่านเจ้าคุณนี้ท่านมาเป็นเจ้าอาวาสวัดคฤหบดี ในสมัยเมื่อหลายปีมาแล้วมาอยู่วัดนี้ก็ไม่อยู่เปล่า ไม่ได้อยู่ให้หนักวัด แต่ว่าได้ทำประโยชน์แก่วัดทั้งในด้านวัตถุ ในด้านการศึกษาตลอดเวลามา ได้พัฒนาวัดวาอารามให้มีความเจริญก้าวหน้าทั้งด้านจิตใจและทั้งด้านวัตถุ จึงเป็นที่รักที่เคารพของผู้ที่ได้พบเห็น เมื่อท่านมาถึงแก่มรณะไป เราก็เสียดายเป็นธรรมดา เมื่อความเสียดายเกิดขึ้นก็ไม่รู้จะทำอย่างไร จึงได้ตั้งใจบำเพ็ญกุศลเพื่ออุทิศไปให้ท่านนั้นประการหนึ่ง หรืออีกอย่างหนึ่งก็ทำบุญทำกุศล เพื่อสรรเสริญบูชาสิ่งที่เรียกว่าความดีความงาม เพื่อให้คนที่อยู่ข้างหลังได้สำนึกรู้สึกตัวว่า อันคนเกิดมามีชีวิตอยู่ในโลก ถ้าได้กระทำคุณงามความดีแล้วคนเขาย่อมเสียดายเขาย่อมจะต้องอาลัยคิดถึงเป็นธรรมดา เพื่อให้คนที่ยังไม่ตายและไม่ได้กระทำความดีอะไรกับ

เขานั้น ได้มีความสำนึกรู้สึกตัวว่า เราควรจะได้กระทำความดีอะไรบ้าง ให้สมกับที่ได้เกิด มาเป็นผู้เป็นคน อันนี้ก็เป็นการกระทำยั่วยุอารมณ์คนนั่นเอง ยั่วยุให้คนเกิดความสำนึกว่าคน ทำดีนั้นมีค่า คนไม่ทำความดีนั้นหมดค่า เพราะฉะนั้นเมื่อคนดีตายลงก็มาชุมนุมกันแสดง ความอาลัย อาลัยอย่างมากประการหนึ่ง มีคนมาทำบุญมาก ๆ แต่ถ้าเป็นคนไม่มีอะไรดีก็ไม่มี ใครมากระทำความดี

โลกเรานี้ยกย่องคนดีบูชาความดีกัน ท่านเจ้าคุณญาณรังษี ก็เป็นพระอยู่ใน ประเภทพระดี เราทั้งหลายก็มีความเคารพนับถือท่าน จึงได้กระทำบุญสุนทานตามสมควรแก่ ฐานะ โดยเฉพาะวันนี้คณะภิกษุในวัดนี้ร่วมกันเป็นเจ้าภาพพร้อมด้วยญาติโยมทั้งหลายด้วย เมื่อตะกี้นี้ก็นิมนต์พระมาสวดพระอภิธรรมเจ็ดคัมภีร์ไปจบหนึ่งแล้ว ถ้าเพียงสวดแต่อภิธรรม เฉย ๆ พี่น้องญาติโยมทั้งหลายที่มาประชุมกัน ก็ได้แต่เพียงขั้นบุญไม่ถึงขั้นที่เป็นกุศล เรามัก จะพูดกันว่าไปวัดไปทำบุญทำกุศลกัน แต่ว่าสังเกตดูโดยมาก ไม่ค่อยจะถึงขั้นกุศล มักจะมา กันเป็นเพียงขั้นบุญเป็นส่วนมาก เช่นมาทำบุญวันสารท วันตรุษ วันสงกรานต์ หรืองาน อะไรต่าง ๆ ก็มักจะมาทำกันเป็นเพียงขั้นบุญ เช่น ทำบุญตักบาตร ได้รับความสบายใจแล้ว ก็กลับไป ไม่ค่อยเอาสิ่งที่เป็นกุศลติดเนื้อติดใจไปบ้าง มีงานศพก็เหมือนกันโดยมากมักจะทำ กันเป็นเพียงขั้นบุญ เช่น มีงานศพตั้งศพที่วัด ก็นิมนต์พระมาสวดอภิธรรมบ้าง อภิธรรม มัตถสังคหะ สวดเป็นทำนองสรภัญญะ ฟังดูแล้วก็ไพเราะเพราะพริ้ง คล้ายกับฟังเพลง ลูกทุ่ง ลูกกรุงอะไรอย่างนั้น ฟังแล้วก็รู้สึกว่าสบายใจ อย่างนี้เขาเรียกว่าได้บุญ แต่ว่าไม่ ถึงขั้นที่เป็นกุศล พูดอย่างนี้ ญาติโยมอาจจะสงสัยว่า บุญกับกุศลนั้นมันแตกต่างกันอย่างไร จึงขอทำความเข้าใจสักเล็กน้อย คือ บุญนี้เป็นเรื่องของความสบายใจ อิ่มใจจากการกระทำ ที่ดีที่งามตามหลักในทางพระศาสนาหรือตามแบบตามประเพณีต่าง ๆ ที่คนโบราณเขาบัญญัติ ไว้ เรามาทำตามสิ่งเหล่านั้น เราก็สบายใจ เหมือนเราฟังสวดอภิธรรมเมื่อตะกี้นี้ ฟังแล้วก็ สบายใจ สบายใจว่าได้ไปฟังสวดท่านเจ้าคุณเพียงหนึ่งจบแล้วอะไรอย่างนี้ เขาเรียกว่าเป็น บุญแต่ไม่ถึงขั้นที่เป็นกุศล กุศล หมายถึงความรู้ความเข้าใจที่เกิดขึ้นจากการได้ยินได้ฟัง จากการคิดนึก เรียกว่า ได้ความรู้ความเข้าใจก็ เรียกว่าได้กุศล กุศลนั้นมันไม่เหมือนบุญ

บุญเป็นเรื่องอิ่มใจ สบายใจเท่านั้น แต่กุศลนั้นเมื่อเกิดขึ้นในใจของผู้ใดแล้วมันทำลายความมืดความหลงผิดความเข้าใจผิด ความเชื่องมงายทั้งหลายแหล่ ที่เรารับไว้โดยไม่รู้ไม่เข้าใจนั้นให้หายไป อย่างนี้เราเรียกว่าเป็นกุศล มันขัดมันขูดให้จิตใจเราสะอาดปราศจากสิ่งผิด เช่นว่าความเข้าใจผิด มันอยู่ในใจเพราะไม่รู้ไม่เข้าใจไม่ได้ยินได้ฟังไม่ได้ศึกษา ครั้นเรามาฟังเข้าเราก็รู้ได้เรื่องนั้น เมื่อรู้ชัดเข้าใจชัดก็ได้กุศล กุศลมันเป็นพวกปัญญา เมื่อเกิดขึ้นแล้วให้มีความสว่างทางจิตใจขูดเกลาจิตใจของเราให้หายความหลงความเข้าใจผิด

ญาติโยมที่มาฟังพระสวดนี้ได้บุญเท่านั้นไม่ได้กุศล เพราะไม่รู้เรื่องว่าพระท่านสวดเรื่องอะไร ฟังจบเดียวยังไม่รู้เรื่องอะไรเลย เราควรจะเปลี่ยนอย่าไปสวดกันอยู่อย่างนั้น สวดสักจบหนึ่งก็พอแล้ว แล้วก็มีพระมาพูดธรรมให้ฟังกันเสียบ้าง ที่ทำ ๆ กันอยู่นั้นมันก็ไม่ค่อยจะได้กุศล ไม่ว่าวัดไหนทำกันอยู่อย่างนั้น พระสวดสามจบหยุดนานกันเสียทีหนึ่ง ไม่ใช่เรื่องอะไรหรอก หยุดให้ญาติโยมกินข้าวต้ม กับกระเพาะปลา กินอาหารว่าง ราวกะว่านั่งฟังพระสวดนี้กูจะตายขึ้นมาแล้วมันเหนื่อยเต็มทีแล้ว ก็มีการเลี้ยงกัน คนไทยนี้เอาตัวไม่ค่อยรอด เพราะเรื่องนี้มาก กินส่วนเกินกันมาก ความจริงโยมที่มานี้กินกันมาแล้วทุกคนแหละ แต่ว่าทางวัดก็ยังอุตส่าห์ต้มข้าวเลี้ยงอีก ทั้ง ๆ ที่ไม่หิวก็ยังจะกินกัน อย่างนี้เขาเรียกว่ากินส่วนเกินกันให้ฉิบหาย ไม่ใช่กินกันให้ร่ำรวยอะไรขึ้นมาอย่างนี้ มันไม่ได้ประโยชน์อะไร ของกินนี้เราต้องกินเมื่อหิว ดื่มน้ำเมื่อกระหาย อย่างนั้นเขาเรียกว่ามันพอดี แต่นี่กินเข้าไปอย่างนั้นแหละกินตามเรื่องกินนิดกินหน่อย และก็เสียเวลาคนที่จะไปหุงหาอาหารทำกับข้าว เสียเวลาเปล่า ๆ แล้วก็เสียเงินเสียทองด้วย อันนี้น่าจะเลิกกันเสียที แต่มันเลิกไม่ลงเพราะอะไร ถ้างานนี้ไม่ทำ กลัวเพื่อนจะบ่นเอา กลัวเขาว่ามันขี้เหนียว ทำศพคุณแม่ทั้งทีไม่เลี้ยงอะไรเลย ก็หาว่าขี้เหนียวขี้ตืดไปเสียอีก คนไทยเรามันอย่างนั้นแหละ ชอบติชอบว่ากัน แล้วก็กลัวเสียหน้า ความจริงหน้ามันก็ยังอยู่เรียบร้อย ไม่ได้เสียหายไปไหน แต่กลัวเขาจะว่าเอา ทีนี้เรามาช่วยกันสักที สมมุติว่าจะทำบุญวัดนี้ มาตั้งศพวัดนี้ไม่ต้องเลี้ยงกันถือว่าเป็นระเบียบของวัดว่าทำบุญงานศพไม่ต้องเลี้ยง บางทีมันเลี้ยงบางยี่ขันด้วยนา เอาบางยี่ขันใส่ลงไปในกาแฟบ้าง น้ำชาบ้าง ให้รสชาดมันดีขึ้น เหมือนกับแกงเขียวหวานใส่บรั่นดีอย่างนั้น

แหละ เรียกว่าให้มันอร่อยขึ้นอีกสักหน่อย เรียกว่ากินส่วนเกินกัน กินมากินไปมันเรื่องจ่ายทั้งนั้น แล้วเงินทองนี้มันหายาก

เราจึงควรจะทำตามหลักของพระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าท่านสอนให้เราประหยัด ไม่ให้กินเกินไป หรือว่าใช้อะไรเกินสนุก เกินอย่างนี้ท่านไม่เอาเอาแต่พอดี ๆ ไม่ให้ฟุ่มเฟือย แต่ว่าพวกเราอดไม่ค่อยได้กัน บางทีไปดูในงานนึกในใจว่ามันได้อะไรกันบ้างที่มา ๆ นี้ ได้ประโยชน์ทางสังคมเท่านั้น แต่ว่าไม่ได้ประโยชน์ในด้านการศึกษา เราทำงานศพควรจะจัดมุ่งไปในการให้ความรู้ความเข้าใจแก่ประชาชน อย่าเอาแต่เพียงประโยชน์ทางสังคม มางานศพก็นั่งกันไปอย่างนั้น พระสวดไม่รู้เรื่อง ก็นั่งคุยกันไป ดื่มอะไรกันไปตามเรื่องแล้วก็กลับบ้านอย่างนี้ เขาเรียกว่า ไม่ได้อะไรทางด้านจิตใจแต่ได้ประโยชน์ในทางสังคม คือ ได้มาพบปะสมาคม มาคุยสนุกกันแล้วก็กลับบ้าน

ที่วัดชลประทาน ฯ เปลี่ยนนานแล้ว เปลี่ยนมาตั้งแต่ ปี พ.ศ. ๒๕๑๖ ถ้าใครไปตั้งศพที่วัดสวดให้จบเดียว ไม่ว่าศพใครทั้งนั้น คนมั่งมี คนยากคนจน พอสวดจบปั๊บพระเทศน์ทันที ปาฐกถาให้ญาติโยมฟังครึ่งชั่วโมง สี่สิบนาที หรือบางทีก็ถึงชั่วโมง ให้ลูกวัดไปเทศน์ก่อนสมภารไปเทศน์คืนสุดท้าย เว้นไว้แต่คืนไหนคนมากเป็นพิเศษ เวลานี้ศพ ๒ ศพอยู่ที่วัด อาตมายังไม่ได้เทศน์ พรุ่งนี้จะเทศน์ ๑ ศพ มะรืนนี้ ๑ ศพให้เขาได้ยินได้ฟังกัน เปลี่ยนอย่างนี้ประหยัดขึ้นหลายอย่าง ประหยัดไฟฟ้าเพราะไม่ได้ใช้นานเกินไป ประหยัดแรงงาน ญาติโยมไม่ต้องนั่งนาน ที่วัดชลประทาน ฯ ตั้งแต่กฎวัดไม่อนุญาต ใครจะมีลิเกไม่ยอมบอกว่าจะมาสนุกหรือว่าจะมาทำศพกัน บอกว่าทำศพทำศพสนุกไม่ได้ มันคนละเรื่องจะมีลิเกไม่ได้ มีโขนมีละครไม่ได้ สมัยก่อนนี้มักจะมีมอญมารำ ไอ้พวกนี้มารำเดี๋ยวพระเดือดร้อนยั่วบ่อย ๆ จีวรมันชักจะร้อนขึ้นมา เลยวันนั้น ก็กำลังรำกัน ไปถึงก็ให้เขารำจบก่อน พอจบแล้วก็บอกว่า โยมตั้งแต่วันนี้ไปไม่อนุญาต ถ้าใครรำต้องขออนุญาตก็ไม่ให้หรอก ความจริง และก็ไม่มีใครมาขอ มีคนคนหนึ่งอายุสักกลางคนได้ลุกขึ้นพนมมือแต้ ประเพณีครับ ๆ บอกว่าแม่ฉันชอบเหลือเกินไอ้คนรักษาประเพณี ปู่มอญ ตามอญ มันไม่เมา แต่ไอ้หลานเมามันมีแต่กลิ่นเหล้าฟุ้งเลย ทำไมไม่รักษาประเพณี ปู่–ตามอญไว้บ้างละเพราะคนมอญ

เขาไม่เมากัน พอว่าอย่างนั้น ถอยหลังกรูดไปนั่งเงียบเลยไม่พูดอะไรต่อไป มันชอบแต่ประเพณียั่วกิเลสทั้งนั้น ไอ้ประเพณีตัดกิเลสมันไม่เอา มันเป็นอย่างนี้ก็เลยไม่มีแล้วเดี๋ยวนี้ สบายใจ

คนที่มาวัดนี้เราต้องจุดตะเกียงรับ ไม่ใช่มาถึงแล้วพอเห็นคนมาก็ดับตะเกียงแล้วเดินคลำอยู่อย่างนั้นต้องจุดตะเกียงส่องให้คนเห็นทาง ตะเกียงคือธรรมะ นี้มันส่องสว่างถึงใจ เพราะฉะนั้น เมื่อคนมาวัด เราต้องให้ธรรมะ มีงานศพบางศพคนตั้งร้อยสองร้อย เราไม่ต้องปล่าวร้องอะไร เขามากันเราก็พูดให้เขาฟัง ไม่เหน็ดเหนื่อย ไม่ขาดทุนอะไร วันนี้ญาติโยมที่มาก็จะได้ปัญญา ได้กุศลกลับไปบ้าน บางคนไม่ค่อยเคยได้มาวัดเมื่อมาฟังพระท่านพูดเกิดความสำนึกรู้สึกตัว เปลี่ยนแปลงชีวิต เข้าหาธรรม ต่อไปนี้ต้องช่วยกันพัฒนางานศพให้เพื่อการศึกษา อย่าให้เป็นงานศพสนุกสนาน ยิ่งบ้านนอกด้วยแล้วสิ้นเปลืองเหลือเกินงานศพนี้ มีงานหนึ่งที่เมืองสิงห์ จ่ายเงินไปถึงสี่หมื่นบาท แต่ว่าที่เป็นบุญนั้น ๘,๐๐๐ บาทเท่านั้นเอง นอกนั้นเรื่องอะไรก็ไม่รู้ เวลาจะเผาศพพระก็ต้องสวด ปี่พาทย์ก็ต้องตี พลุก็ต้องจุด พระเราก็ไปโง่กับเขาด้วย ไม่รู้ว่าสวดทำไมตอนเผา สวดให้ใครฟัง แต่ว่าสวดเอาสตางค์กันนิด ๆ หน่อย ๆ พระเราไปคู่กับชาวบ้านซึ่งไม่ได้เรื่องอะไร แต่ว่าสวดอยู่เพราะว่ามันได้ปัจจัยเท่านั้นเอง ไม่ใช่เรื่องอะไร ไม่เกิดอะไรขึ้นในจิตใจทำอยู่อย่างนั้นเองแหละ นี้มันต้องแก้นะ เวลาจะเผาศพเงียบพระจะได้พูดอะไรให้ฟัง เป็นเครื่องเตือนใจญาติโยมก็จะได้นั่งคิดพิจารณาคิดจะได้รู้ว่า อ้อ กูนี้ก็จะต้องตายเหมือนกัน หนีจากความตายไปไม่พ้น

เมืองไทยเรานี้จะแก้อะไร มันต้องหล่นลงมาจากฟ้า ขึ้นไปจากดินมันไม่ได้หรอก อาตมานี้มันปากหอยปากปูนะ ความจริงนะ แต่ว่าอุตส่าห์พูดไปเลื่อย ๆ จิ้งจกทักคนมันยังหยุดเลยนี้นะ นี่พระทักจะไม่หยุดเชียวหรือเรา ทำอะไรเพื่อให้มันเกิดประโยชน์ตามสมควรแก่ฐานะ มุ่งให้เป็นการศึกษานี้จึงจะดี เพราะว่าเรามาในงานศพเรามาเพื่อศึกษาหาความรู้ความเข้าใจ เวลาพระเทศน์เขาไม่ให้คุยกัน ถ้าคุยกันเกิดชาติหน้าหูหนวกเป็นใบ้ด้วย เราต้องมุ่งเผยแพร่ธรรมในงานศพจึงจะดี เพราะว่าเรามาในงานศพนี้เรามาเพื่อการศึกษา ไม่ใช่มาเฉย ๆ ศึกษาเรื่องอะไร ศึกษาเรื่องเกี่ยวกับชีวิตของเรา เพื่อให้รู้ว่าชีวิตนี้มันคืออะไร สิ่งที่เกิดขึ้นใน

ชีวิตนี้คืออะไรมันเกิดมาจากอะไร มันให้ทุกข์ให้โทษให้ประโยชน์อย่างไร แล้วเราควรจะแก้ไขอย่างไร มันเรื่องสำคัญคนเราไม่ค่อยคิดเรื่องนี้คิดแต่เรื่องอื่น แต่เรื่องของตัวนี้ไม่ค่อยคิดว่าตัวกูเป็นอะไร ประพฤติปฏิบัติอย่างไร ความเสื่อมความเสียมีอยู่ในตัวเราเป็นประการใดบ้างทางเจริญนั้นมันมีอะไรบ้าง ไม่ค่อยจะได้ศึกษาเรื่องนี้ ไม่ค่อยได้คิดก็เลยหนีไปตามเรื่องอยู่ไปตามเรื่องตามราว ไม่รู้ไม่เข้าใจ ก็อยู่ไปอย่างนั้น ถ้าเมาก็เมาจนจะเข้าโรงแล้ว ถ้าชอบไปสนามม้าก็ไปให้ม้าเตะอยู่ทุกเสาร์ทุกอาทิตย์ ถ้าชอบเล่นไพ่ก็เล่นอยู่อย่างนั้น ประพฤติอะไรก็ประพฤติอยู่อย่างนั้น นี้เพราะไม่คิดไม่เคยมองดูตัวเอง เหมือนกับคนที่หน้าตาเลอะเทอะไม่ดูกระจกเงาเสียบ้างเลย แต่ถ้าวันไหนเดินไปชนแผ่นกระจกเข้าตกใจ เอ๊ะ หน้ากูมันเป็นยังไง ดำเหมือนยักษ์ เหมือนมาร มันก็คิดล้างคิดถูทำความสะอาด

จิตใจคนเราก็เหมือนกัน ถ้าเราไม่ได้คิดได้นึก ก็ย่อมจะไม่รู้ว่ามันเป็นอะไร เลยการแก้ไขมันก็ไม่มี เมื่อไม่มีการแก้ไขอะไรมันจะดีขึ้นได้ คนเรามันต้องคิดแก้ไขปรับปรุงอยู่ตลอดเวลา ถ้าไม่มีการปรับปรุงเสียเลย ไม่มีอะไรจะดีขึ้นเป็นอันขาด เรื่องนี้สำคัญอันนี้มันต้องได้รับฟังคำเตือน พระนี้ก็มีหน้าที่เตือนญาติโยมในเรื่องอะไร ๆ ต่าง ๆ เพื่อให้ญาติโยมเกิดความสำนึกรู้สึกตัวว่าอะไรมันเป็นอะไร เวลานี้เราไม่ควรใช้วัดเป็นสถานที่หาความสนุกเพราะอะไรโยม ความสนุกในเมืองไทยนี้มันเหลือเกินนะเวลานี้มันล้นแล้ว ล้นอย่างกับน้ำท่วมถ้าพูดตามภาษาฝรั่งมัน "โอเวอร์" เต็มที่แล้ว ลิเกเอย หนังเอย ละครเอย โทรทัศน์เอยวิทยุเอย มันมากเต็มที่แล้ว หาวิธีอื่นเถอะอย่าหาด้วยวิธีพาคนให้สนุก เพราะว่าทำคนให้สนุกเหมือนจูงคนลงบ่อนรก แม้เราจะได้วัตถุมามันก็ไม่คุ้มกับสิ่งที่เราได้ วัดไหนไม่มีอะไรก็ไม่ไป ก็เราไม่รั้งเข้าหาธรรมะ คนไม่ติดธรรมะไม่สนุกในธรรม ทีนี้วัดจะทำอะไรก็มีสนุกละเลยติดกันหมดสนุกกันใหญ่ หน้าแล้งอย่างนี้ญาติโยมดูเถอะประกาศโฆษณาวัดนั้นทำอย่างนั้นวัดนั้นทำอย่างนี้ ไม่เห็นป้ายวัดไหนโฆษณา เรื่องธรรมเลย ไม่เห็นโฆษณาว่า ในวัดนี้มีงานแสดงธรรมสนทนาธรรม ตอบปัญหาชีวิตเพื่อให้ญาติโยมได้เกิดความรู้ความเข้าใจ

เวลานี้จิตใจของประชาชนเรานั้นขอโทษเถอะโยมนะ มันเสื่อมลงไปเรื่อย ๆ เวลานี้เพราะเราไม่ถึงธรรมกันเลยไม่เอาห้ามมาใส่ไว้ในใจเลยไปกันใหญ่ เพลิดเพลินสนุกสนานกันเมา

มัวกันด้วยประการต่าง ๆ อาตมาจึงอยากจะขอแนะนำชักจูงญาติโยมว่า ในปี พ.ศ. ๒๕๒๒ นี้ เราควรจะถือว่าเป็น "ปีแห่งการเข้าถึงธรรม" กันเสียที ให้ถือว่าเป็น "ปีแห่งการเข้าถึงธรรม" ปีนี้เขาเป็นอะไรกันหลายอย่างนะ ปีเด็กสากล วันนี้ฉลองกันเพลินไปแล้วละ ฉลองอย่างนั้นแหละ โยมเดือดร้อนพ่อแม่เดือดร้อน เพราะเด็กมันเที่ยวกันวันนี้ ไม่ค่อยได้อะไรคุ้มกันหรอก ไอ้งานเด็กวันเด็กที่ทำ ๆ กันอยู่ นอกจากว่า ปล่อยเด็กให้สนุกเพลิดเพลินกันไปตามประสาของเด็ก ไอ้สิ่งที่จะได้ปัญญาได้ความรู้ได้ความคิดความอ่านก็ไม่เท่าไหร่ นอกจากป้ายเขียนว่า "เด็กคืออนาคตของชาติ" เด็กมันก็ไม่ได้อ่านหรอก มันเพลินไป เรื่องอะไรมันเพลินกันไปอย่างนั้น วันเด็กนี้มันต้องคู่กับวันผู้ใหญ่ วันพ่อแม่ด้วย ให้พ่อแม่สำนึกในหน้าที่ว่าเราควรจะทำอะไรกับเด็กของเรา แต่ก็พ้นไปแล้วอาตมานึกอยู่ ๆ ขึ้นมาในใจก็เลยประกาศกะเขามั่งว่า ปี พ.ศ. ๒๕๒๒ นี้เป็น "ปีแห่งการเข้าถึงธรรม" กันเสียบ้างญาติโยมอาจจะนึกสงสัยว่า เอ แล้วเวลานี้เราไม่ได้เข้าถึงธรรมกันอยู่หรือ ถึงนิด ๆ หน่อย ๆ ถ้าว่าธรรม เหมือนลูกมะพร้าว เราเพียงแต่ไปคลำอยู่ข้างนอกเท่านั้นเอง ไม่ได้เอาขวานปลอกเปลือกมะพร้าว ไม่ได้ต่อยกินน้ำมัน แล้วไปคั้นเอากระทิมากิน เรียกว่า กอดลูกมะพร้าวอยู่เท่านั้นเอง แต่มะพร้าวลูกนั้นเป็นมะพร้าวมันเสียด้วย เกาะไม่ค่อยติดมันลื่นมันหลุดจากมือไปบ่อย ๆ เวลานี้เราอยู่กันในรูปอย่างนั้นติดอยู่ในวัตถุ ไม่เข้าถึงธรรมกันเพราะอะไรเพราะไม่มีการจูงคนเข้าหาธรรม ที่เชิงสะพานพระปิ่นเกล้าด้านฝั่งธนบุรีป้ายแผ่นใหญ่เชียวบอกว่าพิธีมหาพุทธาภิเษก เทพมังคลาภิเษก ยิ่งใหญ่ที่สุดในประวัติศาสตร์กรุงรัตนโกสินทร์นี้เสกกันยิ่งใหญ่ไม่ใช่เสกกันแต่พระพุทธรูปนะเวลานี้ เสกเทวดาด้วยนะ เสกรูปเทวดาด้วยเพื่ออะไรกัน เพื่อเอาไปขายแก่ประชาชนซื้อกัน เรียกว่ายิ่งใหญ่ ประชุมอาจารย์ทั้งหลายชั้นดีทั้งนั้นแต่ไม่ได้เก่งในพระพุทธศาสนาซักองค์เดียว เก่งทางไสยเวทย์ มันไม่ใช่พุทธศาสนา พบอาจารย์องค์หนึ่งชื่อ อาจารย์ มั่น ทัตโต มั่นนี้มี ๒ องค์นะ องค์หนึ่งเขาเรียกว่า ภูริทัตโต ตายแล้ว เดี๋ยวนี้ยังเหลืออยู่ทัตโตเฉย ๆ อายุ ๑๐๗ ปี อยู่ในเมืองอุบลราชธานี เขาว่าเก่ง ทางไสยเวทย์เชี่ยวชาญอะไร ๆ ต่าง ๆ แล้วหลวงพ่อองค์นี้มีสัจจะคนเขียนเขาว่าอย่างนั้นมีสัจจะ นึกว่าสัจจะเรื่องอะไร สัจจะคือไม่รอดใต้สะพานเท่านั้นเอง

เวลาไปไหนนี้ไม่รอดใต้สะพาน อยู่เมืองอุบลนี้ไม่สามารถมากรุงเทพฯ ได้ เพราะรถไฟมันรอดสะพานโค้ง เลยไม่สามารถจะมาได้ เดี๋ยวนี้เขามีรถยนต์มาได้ แต่มาถึงกรุงเทพฯ เจอสะพานลอยเข้าแล้วต้องให้หลวงพ่อลงเดินอ้อมสะพานลอย รถไปรออยู่ตรงโน้น เรือนสองชั้นก็เข้าไม่ได้ สะพานลอยก็รอดไม่ได้

วันหนึ่งเขาว่าอีกนั่นแหละ ไม่ใช่อาตมาว่าเอาเอง โกหกเท็จจริงอยู่ที่หนังสือพิมพ์ เขาบอกว่าเขานิมนต์มาที่สภาผู้แทนราษฎร สภาของเรานี้คงจะซวยเต็มทีแล้วจึงต้องเอาพระมารดน้ำมนต์ หลวงพ่อมาถึงเข้าไปไม่ได้ เพราะอาคารสภาเป็น ๒ ชั้น เพราะถือสัจจะไม่เข้าเรือนสองชั้น ท่านประธานสภา สมาชิกทั้งหลายก็เฮโลออกมายืนข้างนอก ให้หลวงพ่อพรมน้ำมนต์ให้แล้วมันดีขึ้นอย่างไรบ้าง คนที่มีหน้าที่ออกกฎหมายฝ่ายนิติบัญญัติ ถ้ายังถืออยู่ในรูปนี้แล้วชาวบ้านชาวเมืองจะไม่รอด เพราะว่ายังไม่รู้ว่าอะไรถูกอะไรผิด อะไรเป็นตัวปัญหา หลวงพ่อทั้งหลายนี้ไม่ค่อยจะได้ความเท่าใด คือไม่ได้สนใจธรรม สนใจแต่จะนั่งหลับตาเสกนั่น เสกนี่ บางองค์เสกแล้วเอาตัวไม่รอด มีหนังสือพิมพ์ลงข่าวเมื่อเช้าว่ามีหลวงพ่อองค์หนึ่งนอนตายอยู่ในมุ้งชื่อหลวงพ่อมงคลโสภิต อยู่วัดบางชัน ปทุมธานี ลูกศิษย์ห้าหั่นเสียเลย แล้วตัวเองเสกเหรียญให้คนอื่นอย่างคงกระพันแล้วตัวเองทำไมไม่อยู่ยงบ้างละ ลูกศิษย์ฟาดเสียตายเลย เรียกว่าซี้แหง จะเสกอะไรใครได้แม้แต่ตัวเองยังเอาตัวไม่รอด แล้วมีหลวงพ่อองค์หนึ่งแถวชลบุรี เก่ง เขามีงานเสกที่ไหนเขานิมนต์ไปเสกทุกทีวันหนึ่งขโมยขึ้นกุฏิเอาเป็นจี้ หลวงพ่อนั่งนิ่งเหมือนกับตอไม้มันขนหมดเลย เหรียญที่เสกไว้จำนวนมาก เงิน ๑๕,๐๐๐ บาท ไม่สามารถจะเสกเขาได้เลย นี่ทำไมนั่งเฉย ต้องลุกขึ้นนั่งร่างคาถาเป่าพรวดไปเลย ไอ้สามคนนั้นกลายเป็นหมาขี้เรื้อนไปเลย ถ้าอย่างนี้แล้ว หลวงพ่อปัญญาจะไปหิ้วย่ามตามหลังเลย ถ้าเก่งถึงขนาดนั้นนะ บางคนมีพระห้อยคอนี้เป็นพวงเลย แต่ว่าเช้าก็งเย็นก็ง ยังประพฤติเลอะเทอะอยู่อย่างนั้น ไม่ใช่ว่าพระนั้นจะช่วยให้เราเป็นอย่างนั้นเป็นอย่างนี้ ไม่มีอย่างนั้นหลอกโยม พูดให้เข้าใจเสียหน่อย คือว่าในพุทธศาสนาเรานั้น ไม่มีสิ่งที่เรียกว่าดลบันดาลให้คนเป็นอย่างนี้ ที่เราพูดว่าเพราะอำนาจสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายจงดลบันดาลให้ท่านเป็นอย่างนั้นเป็นไม่ได้ จะเป็นอะไรอยู่ที่เราพูดเราคิดเราทำ พุทธศาสนาถือว่าเรื่องกรรมการ

กระทำเป็นใหญ่ การกระทำนั้นทำให้เราเป็นอะไรก็ได้ คนนี้อาจเป็นสัตว์เดียรัจฉานก็ได้ เป็นเปรตเป็นอสุรกายก็ได้ เป็นอะไรก็ได้ทั้งนั้น

พระพุทธเจ้าท่านบอกว่า ในชีวิตนี้คนทุกคนจะเป็นอะไรก็ได้ เป็นอย่างไร เป็นด้วยความคิดของเราเช่นเราคิดอะไรแบบโง่ ๆ นี้เราเป็นสัตว์เดียรัจฉาน ความโง่นั้นแหละเขาเรียกสัตว์เดียรัจฉาน เช่นพอตื่นเช้ายังไม่ทันทำอะไรไปกินเหล้าแล้วนั้นน่ะ มันโง่ คนอย่างนั้นมันไปอย่างนั้น เขาเรียกว่าโง่ไปอย่างสัตว์เดียรัจฉาน สัตว์เดียรัจฉานยังไม่ดื่มเหล้าเลย คนเรามันกินเหล้าจึงโง่กว่าสัตว์ มันกินน้ำแกงอะไรอย่างนั้น คือคิดอะไรแบบโง่ ๆ ทำอะไรแบบโง่ ๆ ไปไหนแบบโง่ ๆ อย่างนี้เขาเรียกว่าเดียรัจฉาน ที่นี้สัตว์นรกมันคืออะไรก็คือความร้อนอกร้อนใจจากอะไร ร้อนใจจากพูดผิด คิดผิด ทำผิด แล้วก็เกิดความร้อนอกร้อนใจ ถ้านั่งร้อนใจ เดินร้อนใจ นอนร้อนใจอยู่ก็เรียกว่า เรากำลังอยู่ในนรกแล้ว ตกนรกทั้งเป็นอยู่แล้ว นี่แหละเขาเรียกว่า “สัตว์นรก”

ที่นี้พวกเปรตนั้นคืออะไร เปรตคือความหิวที่ไม่รู้จักพอ กินไม่รู้จักพอ ดื่มไม่รู้จักพอนี้เขาเรียกว่าเป็นเปรต เห็นภาพไหมเขาเขียนไว้ตามฝาผนังโบสถ์นั้น เปรตนั้นท้องก็โตเหมือนกับโอ่งสามโคก ปากเท่ารูเข็มต้องกินยี่สิบสี่ชั่วโมง เพราะว่าไม่พอไม่อิ่ม นั่นภาพก็แสดงว่าคือความหิวนั่นเอง ไม่รู้จักอิ่มนี้มันเป็นเปรต

ผีคืออะไร ความคิดที่จะไปหลอกไปต้มเขา ไปหลอกพระตามวัดก็มีน่ะ ผีไปหลอกพระก็มีเหมือนกัน เอาของเก๊มาขายบอกว่าของดี พระก็เชื่อไปซื้อไว้ไม่กี่วันลอกหมด นี้เขาเรียกว่า ผีมันหลอก บางทีมันมายืมของแล้วนิมนต์พระ ๑๐ รูปด้วย พระก็เตรียมตัวห่มจีวร ถือพัดเดินไปเดินมา ๑๐.๓๐ น. ก็ยังไม่มา ๑๑ โมงก็ยังไม่มา เอ้า ผีหลอกแล้วไม่ได้ความแล้ว เอาไปหมดถ้วยชาม กระโถน พรม อะไรยืมไปหมด แล้วพระก็ไม่ได้ไปฉันข้าวเสียด้วยซี ก็เรียกว่า ผีหลอกมาหลอกเอาของพระไปอย่างนี้มีบ่อย ๆ ในกรุงเทพ ฯ มีบ่อย ๆ บ้านนอกก็มีไปหลอกเอาบ่อย ๆ เหมือนกัน

วันนั้น ที่วัดชลประทานเกือบไปเหมือนกัน คล้ายกับพวกพัศดีเรือนจำ มาถึงบอกว่าที่วัดนี้ ตั้งศพได้ไหม บอกว่าได้ไม่เป็นไรหรอก แล้วก็คิดอย่างไร ไม่คิดอะไรหรอก แล้วแต่จะให้ ผมแม่ตายอยู่ที่บ้านคิดว่าจะเอามาวัดนี้ อาตมาบอกว่า ไม่เป็นไรเอามาได้ แล้วเขาก็เลยถามว่ามีอะไรบ้าง เครื่องตั้งเครื่องอะไรมีพร้อมไหม มีทุกอย่าง มีโต๊ะบูชา โลงหีบก็มีแล้ว ปรึกษาไปปรึกษามา เอ ถ้าสมมุติว่ามาตั้งศพที่นี่จะสั่งน้ำอัดลม บุหรี่ มาเลี้ยงเพื่อนฝูงเอาที่ไหน ร้านไอ้ยูร หน้าวัดซี เอาเท่าไรก็ได้ เลยก็ไปที่ร้านไปถึงก็สั่งเลย เอาน้ำอัดลม มา ๓–๔ โหล มาวางไว้ วางไว้แล้วก็บอกว่า เดี๋ยวนะเฝ้าอยู่นี่ก่อน เออเดี๋ยวครับ ที่วัดนี้มีไฟแว้บ ๆ ไหมครับ อาตมาก็บอกว่า ยังไม่ได้ซื้อ ของพุ่มเพื่อย ถ้างั้นผมไปซื้อก่อน ของวางไว้นี่ก่อน เดี๋ยวผมจะไปซื้อไฟแว้บ มาถวายด้วย มาติดหน้าศพด้วย แล้วก็จะได้เอาศพมา ออกไปประเดี๋ยวกลับมา กลับมา บอกว่าที่ตลาดปากเกล็ดไม่มี เพื่อนฝูงรออยู่ที่บ้านมากเดี๋ยว บุหรี่นี้เอาไปก่อน เอาบุหรี่หิ้วขึ้นรถไปเลย เอาน้ำอัดลมทิ้งไว้ก่อน ประเดี๋ยวมาอีกคนหนึ่ง เอารถมาด้วย มาถึงบอกว่า ที่โน่นมันไกลตลาดคนมามากไม่มีน้ำอัดลม ต้องเอาไปเลี้ยงที่โน้นก่อน ขนใส่รถไปเลย ไอ้คนงาน ก็นั่งเฝ้าต่อไป เฝ้า ๆ ไป ๓ ทุ่มแล้วมันยังไม่มาเลย เลยบอกว่าปิดศาลาได้ แต่คืนนี้ต้องคอยระวังนะ อย่าเมาแอ่นเดี๋ยวมันจะมาขนเอาไปหมด มันมาเหมือนกัน แต่เอาอะไรไปไม่ได้ อันนี้เขาเรียกว่า พวกผี พวกนี้มันมีอย่างนั้น

อสุรกาย ก็มี อสุรกายนี้พวกขี้ขลาดที่แจ้ง ๆ ไม่เอา เดินตามที่สกปรกในตรอกในซอยที่มืด ๆ พวกนี้ไม่ค่อยแสดงตัว พวกหากินกลางคืน ผีนี้ก็มีอยู่ในใจคนเรานี้ คนเราเผลอไม่ได้บางทีก็เป็นมนุษย์ใจสูง ละอายบาปกลัวบาป มีความสำนึกรู้สึกผิดชอบ ชั่วดี เป็นมนุษย์ บางทีก็สูงไปถึงเทวดา มันสูงขึ้นไปตามลำดับ ถ้าใจสูงขึ้นไปก็เป็นพระอริยบุคคล ถ้าใจต่ำก็เป็นสัตว์นรก เป็นเปรต เป็นอสุรกาย เป็นผี เป็นอะไรไปตามเรื่องตามราว มันเป็นอย่างนั้น ไอ้สภาพของชีวิตมนุษย์นี่มันอยู่ตรงกลางจะไปไหนก็ได้ เอียงไปทางซ้ายก็ได้ สุดแล้วแต่ความคิดของเรา เพราะฉะนั้น พระพุทธเจ้า ท่านทรงสอนว่า ความคิดนั้นแหละทำให้เราเป็นอะไรก็ได้ ในวันหนึ่ง ๆ เราอาจจะเป็นอะไรได้หลายอย่าง ถ้าเราไม่มีสติ ไม่มีปัญญาคอยควบคุมจิตใจของเรา

ทำไม บางครอบครัว สามีภรรยา อยู่กันอุตส่าห์ตีกันทุกวัน ทะเลาะกันได้ทุก-วัน ตีกันด้วย ยิ่งตีกันมาก ลูกยิ่งดก มันก็แปลกไอ้พวกนี้ ถ้าตีกันวันไหน ลูกก็รู้ แต่ว่าพอตีกันแล้วมาดีกันใหม่ เหมือนกับว่าแต่งงานกันใหม่ และก็เกิดลูกเกิดเต้า ทำไมจึงเป็นอย่างนั้น เขาไม่มีพระอยู่ในใจ ไม่มีธรรมเป็นเครื่องคุ้มครองจิตใจ มีแต่ผีเข้าไปอยู่ในใจ ไม่มีธรรมเป็นเครื่องคุ้มครอง จิตใจไม่มีธรรมะ มีผีวัตถุบ้าง ผีความคิดบ้าง เช่นว่า ดื่มเหล้าบ้าง สูบกัญชาบ้าง สูบเฮโรอีนบ้าง พวกผีเหล่านี้เข้าไปสิงใจ ทำให้ใจเป็นผี บางบ้านผีทั้งคู่ ผัวชอบเหล้า เมียชอบไพ่ ผัวไปสนามม้า เมียก็ไม่ยอมเสียเปรียบไปมั่งไป ๒ คน เวลากลับแพ้ทั้งคู่ อารมณ์ไม่ดี ลูกพูดขวางหูขวางตา เดี๋ยวเปรี้ยงปร้างขึ้นมาเท่านั้นเอง อย่างนี้เขาเรียกว่าอยู่อย่างนรก ไม่ได้อยู่อย่างมนุษย์ เพราะไม่มีธรรมเป็นเครื่องคุ้มครองจิต-ใจ เลยวุ่นวายเดือดร้อนกันด้วยประการต่าง ๆ เราจึงต้องหันหน้าเข้าหาพระหาพระพุทธเจ้าเอามาไว้ในใจ พระธรรม พระสงฆ์มาไว้ในใจ อะไรเป็นสิ่งที่เราควรเอามาไว้ในใจ พระ-พุทธเจ้า ท่านบอกไว้ชัดเจนแล้ว เวลาพระองค์จะนิพพาน พระอานนท์ นี่ท่านชอบถามซุกซิก หลายเรื่องหลายประการ ถ้าเราไปอ่านมหาปรินิพพานสูตร แล้วจะเห็นว่า พระอา-นนท์ ท่านถามเหลือเกิน ถามนั่น ถามนี่ เพราะเวลาเจียนจวนแล้ว แต่ว่ามีคำถามหนึ่งสำคัญมาก ดีเหลือเกินมีประโยชน์มาก ถามว่าเมื่อพระองค์ยังทรงพระชนม์อยู่ พวกข้าพระ-องค์ได้เข้าใกล้ ได้ฟังธรรม ได้ถือเอาพระองค์เป็นครูเป็นอาจารย์ ครั้นเมื่อพระองค์นิพพานไปแล้ว พระองค์จะตั้งใครแทนพระองค์ พระพุทธเจ้าท่านไม่ตั้งคนเป็นตัวแทนพระองค์ ทำไมอย่างนั้น ตั้งคนนี้มันยุ่ง จะแย่งตำแหน่งกัน เหมือนจะแย่งกันเป็นผู้แทนอย่างนั้น แย่งตำแหน่งรัฐมนตรีกัน แย่งกันเป็นนายกรัฐมนตรี ศาสนาอื่นวุ่นเพราะมีตัวแทน แย่งกันเป็นตัวแทน ไปอ่านประวัติศาสตร์สมัยกลางดูซิ ตำแหน่งโป๊ป ยุ่งที่สุดเลย

ศาสนาอิสลามเกิดทีหลังพระพุทธเจ้าตั้งพันปี ยุ่งเหมือนกัน เพราะมีตัวแทน แย่งกันเป็นตัวแทน คือ การิค เลยต้องรบกัน การิคองค์หนึ่งตาย ลูกศิษย์ก็ตั้งนิกายใหม่ นิกายเซน ที่เราเรียกว่าแขกเจ้าเซน พอถึงปีหนึ่งก็มานัดฟันหัวกันเสียทีหนึ่ง ทุบกัน ตีกัน เลือดตกยางออกซะหน่อย ว่าเป็นที่ระลึกแด่ การิคองค์ที่ตายไปในสมัยนั้นมีตัวแทนเป็นบุคคลมันยุ่ง อย่างนี้ พระองค์ตรัสว่า

โย โว อานนฺท ธมฺโม จ วินโย จ เทสิโต โส มมจฺจเยน สตฺถา

อานนท์เอ๋ย ธรรมวินัยที่เราได้บอกแล้วสอนแล้วแก่เธอทั้งหลาย ธรรมวินัยนั่นแหละจะเป็นครูเป็นอาจารย์แทนเรา ต่อไปนี้อันนี้สำคัญโยมจำไว้ให้ดี พระธรรมนั่นแหละคือสิ่งแทนองค์พระพุทธเจ้า เราต้องประพฤติธรรม เราต้องสร้างพระธรรมขึ้นไว้ในใจ แต่ว่าเรามีวัตถุไว้บ้างก็ไม่เสียหาย แต่อย่าให้มันมากนัก เช่น มีพระซักองค์หนึ่ง อย่าไปยึดถือว่าพระองค์นั้นอย่างนั้นพระองค์นั้นอย่างนี้ อย่าไปยึดอย่างนั้น พระที่เก่าแก่ที่สุดก็คือพระธรรมนั่นเอง องค์นี้แหละเก่ากว่าเพื่อนใครอยากจะได้พระเก่าแก่ที่สุด ต้องปลูกเอาพระธรรมไว้ในใจเสีย เก่าแท้ เอารุ่นเดอะทีเดียวแหละ ว่ายังงั้นเถอะ พระพุทธรูปเชียงแสน สุโขทัย อู่ทอง ลพบุรี นี้ยังไม่เก่าเท่าไหร่ เก่าไม่นานแต่พระธรรมนี้เก่าที่สุดเลย แล้วพระพุทธเจ้าก็เคารพธรรมเหมือนกัน ดังที่เราได้ยินพระท่านสวดว่า พระพุทธเจ้าในอดีตพระพุทธเจ้าในอนาคต พระพุทธเจ้าผู้ทำลายความโศกของมหาชนให้พินาศในปัจจุบัน พระพุทธเจ้าทั้งหลายเหล่านั้น เคารพธรรม ถือธรรมเป็นหลัก เพราะฉะนั้นพระธรรมนี้เลยยิ่งใหญ่ที่สุด ที่เราควรจะเข้าถึง ถ้าเราเอาพระธรรมมาใส่ไว้ในใจแล้ว เราจะปลอดภัย เอาง่าย ๆ พระธรรม ง่าย ๆ เช่นว่า เราเป็นคนละอายบาปกลัวบาป ๒ อย่างนี้เท่านั้นแหละคุ้มครองแล้ว ท่านบอกว่าธรรมคุ้มครองโลก ๒ อย่าง คือ หิริโอตตัปปะ เราหัดเป็นคนละอายบาป กลัวบาป ละอายในการที่จะทำอะไรที่มันเป็นบาป ละอายในการที่จะพูดอะไรที่มันไม่ดี ละอายในการที่จะไปในสถานที่เช่นนั้น ที่มันไม่ดี ไม่เหมาะแก่เรา ไม่เหมาะแก่ผู้เป็นไทย ไม่เหมาะแก่เราผู้เป็นพุทธบริษัท ไม่เหมาะแก่เราผู้มีอายุปูนนี้แล้ว ละอายใจ เราไม่เป็นเช่นคนแก่ ๆ จะไปนั่งหน้าร้านเหล้ามันน่าละอาย หรือว่าอุ้มไก่ไปตีกันในวันอาทิตย์มันน่าละอาย น่าละอายไปบ่อนการพนัน ก็น่าละอายหรือไปดูระบำเปิดแข้งเปิดขา มันก็น่าละอายนี้แหละเราไม่ไป ไปเที่ยวกลางคืน มันก็น่าละอาย เราก็ไม่ไป ถ้าเราจะไปด่ากับใคร ๆ ก็ละอายคนเขาจะหาว่าเรานี้กิเลสหยาบ เราเกลียดสถานที่ชั่ว ๆ เกลียดคนชั่ว ๆ เราไม่อยากเข้าใกล้ คิดไปถึงอนาคตว่ามันจะเกิดอะไรขึ้นแก่เรา เรากลัวล่วงหน้าไว้คุ้มครองเราได้แล้ว อันนี้แหละจะทำให้เราปลอดภัยด้วยประการทั้งปวง

ความชั่วจะไม่เข้ามาเกาะจับจิตใจเรา เพราะเราละอายไว้ เรากลัวไว้ มีลูกมีหลาน ต้องสอนให้ละอาย ให้เขาได้หยิ่งในศักดิ์ศรีว่าเป็นคนไทย เป็นพุทธบริษัท เป็นนักเรียนโรงเรียนนั้นโรงเรียนนี้ จะทำอะไรก็ต้องละอายกันตั้งแต่ตัวน้อย เรื่องชั่วแล้วให้ละไว้ แต่ถ้าเรื่องใดมีประโยชน์อย่าละอาย บางคนละอายในเรื่องดี เช่นในการเอาของไปขายในตลาด ละอายขายไม่ได้ หิ้วของก็ไม่ได้ ล้างชามก็ไม่ได้ ละอายแต่งตัวด้วยเสื้อผ้าเก่าหน่อย ละอายไอ้นี่ไม่เข้าเรื่อง ละอายอย่างนั้นไม่เข้าเรื่อง นุ่งให้มันพอใช้ได้ก็แล้วกัน ไม่ต้องละอาย แต่ถ้าเราไปฆ่าเขา มันน่าละอาย ไปล่วงเกินของรักของใคร่ มันน่าละอาย ไปพูดโกหกหลอกลวงใครมันน่าละอาย ไปดื่มเหล้า ไปสูบฝิ่น กินกัญชา สูบเฮโรอินมันน่าละอาย อย่างนี้เราละอายเมื่อเราละอายเรากลัวบาป เราปลอดภัยแล้ว เรามีพระคุ้มครองรักษา ยิ่งเอาธรรมอื่นมาประพฤติปฏิบัติอีกมันก็ยิ่งคุ้มครองมากขึ้น พระธรรมเป็นร่มโพธิ์ ร่มไทร ให้ความร่มเย็นแก่เราทั้งหลาย แม้เราจะมีพระพุทธรูปห้อยคอ อย่าไว้วางใจต้องมีพระธรรมด้วย พระพุทธรูปเป็นแต่เพียงเครื่องเตือนใจเท่านั้น เตือนใจให้เรานึกถึงพระพุทธเจ้า ให้นึกถึงพระคุณของพระพุทธเจ้า ให้นึกว่าพระพุทธเจ้าท่านมีความกรุณา พระพุทธเจ้าท่านมีปัญญา พระพุทธเจ้าท่านมีความบริสุทธิ์ เราต้องสร้างพระในใจ อยู่อย่างคนมีความกรุณาต่อเพื่อนมนุษย์ทั้งหลาย ด้วยการคิดไว้ในใจว่าสัตว์ทั้งหลายเป็นเพื่อนร่วมทุกข์เกิดแก่เจ็บตายด้วยกันทั้งหมดทั้งสิ้นเราจะไม่ทำใครให้เดือดร้อน จะไม่เบียดเบียนใครไม่ก่อเรื่องอะไรให้ใครเดือดร้อนไอ้เรื่องไม่เบียดเบียนนี่มันเรื่องใหญ่เหลือเกิน เราอยู่โดยไม่เบียดเบียนกันก็เรียกว่าอยู่อย่างพระกรุณา สงสารเอ็นดู คนนั้น คนนี้ นึกว่าสัตว์ทั้งหลายเป็นเพื่อนร่วมทุกข์ภัย เรานี้มันก็เป็นทุกข์อยู่ เพื่อนนั้นก็เป็นทุกข์ แล้วเราจะไปเพิ่มความทุกข์ให้เขาทำไม การไปเบียดเบียนเขาก็เหมือนไปเพิ่มความทุกข์ให้แก่เขา เราควรจะทำแต่สิ่งที่แบ่งเบาความทุกข์ ความเดือดร้อนต่อเพื่อนมนุษย์ ถ้าเราคิดอย่างนี้แล้วมันสบาย ไม่ต้องกลัวใครจี้ใครปล้น เพราะทุกคนมีพระธรรมอยู่ในใจ มีความกรุณา คือ มีพระพุทธเจ้าอยู่ในใจ แต่เราทำอะไรก็ต้องทำด้วยปัญญา พระพุทธเจ้าท่านมีปัญญา ต้องทำด้วยปัญญา ต้องคิดต้องตรองอย่างรอบคอบ ว่าทำสิ่งนี้แล้วมันจะเกิดอะไรขึ้น มันจะเป็นไปอย่างไร เป็นไปเพื่อความสุขเพื่อทุกข์เพื่อเจริญ เพื่ออะไร ต้องคิด ไม่ทำด้วยอารมณ์ ไม่ทำด้วยความหุนหัน

พลันแล่น แต่ทำด้วยปัญญา อยู่ด้วยปัญญาแล้วมันปลอดภัย จิตใจบริสุทธิ์สะอาด แล้วเราก็ต้องสร้างฐานไว้ในใจว่าเราอยู่เพื่อความบริสุทธิ์ เราไปคบกับใครแล้วเราจะเสียความบริสุทธิ์ เราไม่คบสิ่งนั้น เราไม่ทำสิ่งนั้น เรียกว่า ถือหลักอุดมการณ์ของพระพุทธเจ้าว่า พระพุทธเจ้าเป็นผู้บริสุทธิ์ เราต้องอยู่อย่างผู้บริสุทธิ์ ตื่นแต่เช้านั่งสร้างพระเสียก่อน ตื่นเช้านั่งสงบใจ อธิษฐานใจว่าวันนี้ เราจะอยู่อย่างคนมีความกรุณา จะอยู่อย่างผู้มีปัญญา เราจะไม่ประพฤติกระทำสิ่งใด อันจะเป็นเหตุให้ใคร ๆ เกิดความทุกข์ ความเดือดร้อนเป็นอันขาด อย่างนี้ลงจากเรือนไปเราก็ต้องคิดว่า เราไปเพื่อประโยชน์ ไปเพื่อความสุขแก่เพื่อนมนุษย์ทั้งหลาย เราจะไม่ไปก่อกรรมทำเข็ญให้เกิดความเดือดร้อนแก่ใคร ๆ อย่างนี้เรียกว่า เราไปมีพระ อย่าเชื่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ โชคลาง ผีสาง อะไรนอกรีตนอกรอยของพระพุทธศาสนา ช่วยกันเสกคนให้เป็นพระดีกว่า ช่วยกันเสกดินให้เป็นพระ เสกทองแดงให้เป็นพระจะช่วยไม่ได้ ช่วยชาติไม่ได้ พี่น้องรู้ไหมเมืองเขมรน่ะจอมเสก อาจารย์เก่ง ๆ นั้นมาจากเมืองนี้ทั้งนั้น เรียนมาจากเขมร อาจารย์อยู่เมืองเขมร สมัยก่อนพระองค์ไหนเก่งทางไสยศาสตร์มาจากเขมรทั้งนั้น แล้วเวลานี้ปรมาจารย์ในเมืองเขมรทั้งหลายจมดินหมดแล้ว เมื่อเขมรแดงเข้าสู้ไม่ได้ซักองค์เดียว มันไล่ออกจากพนมเปญทั้งพระทั้งชาวบ้าน เหมือนต้อนควายออกจากคอกตอนเช้า ๆ ควายเป็นล้าน ๆ ไม่ใช่น้อยนะโยม เราช่วยได้ด้วยการประพฤติธรรม ประชาชนคนไทยต้องช่วยกันประพฤติธรรมอยู่ในศีลในธรรม ต้องประพฤติดีประพฤติชอบ จะช่วยประเทศชาติได้ แต่ถ้าไปมัวเมาอยู่ในเครื่องรางของขลังสิ่งศักดิ์สิทธิ์สิ่งวิเศษช่วยชาติไม่ได้

เดี๋ยวนี้เราไม่ค่อยประพฤติธรรม เพราะฉะนั้นจึงบอกว่า ปี พ.ศ. ๒๕๒๒ เป็นปีที่เราควรจะเข้าถึงธรรม พระสงฆ์องค์เจ้าเราก็จะต้องช่วยกันประกาศธรรมะแก่ประชาชน ประพฤติตัวให้เป็นตัวอย่างแก่ชาวบ้านในด้านธรรมะ จูงญาติโยมเข้าหาธรรม ให้ทุกคนประพฤติธรรม ถ้าทุกคนประพฤติธรรมโลกสงบ เยือกเย็น สังคมเป็นสุข มีทั้งสันติสุข สันติภาพ เกิดขึ้นเพราะเราไม่เบียดเบียนกันทุกคนรักกันไม่เอารัดเอาเปรียบกัน นายทุนไม่เอาเปรียบกรรมกร กรรมกรไม่เอาเปรียบนายทุน แล้วพวกในป่ามันจะโฆษณาอย่างไร เวลานี้

เขาโจมตีอยู่ในป่า เพราะอะไร คอรัปชั่นเต็มบ้านเต็มเมืองเอารัดเอาเปรียบกันไม่ประพฤติธรรมกัน จึงเกิดปัญหาด้วยประการทั้งปวงเราต้องเอาธรรมมาช่วยแล้ว เขาบอกว่าให้พระช่วยพระก็ช่วยไม่ได้ เราต้องช่วยตัวเอง ช่วยตัวเองด้วยอะไร ด้วยการประพฤติธรรมนั่นเองด้วยการสร้างพระไว้ในใจ กันทุกคน แล้วถึงจะช่วยชาติช่วยประเทศได้

ขอให้โยมช่วยกันพิจารณาตัวเองว่าเราเป็นคนถึงธรรมขนาดไหน ความคิดความอ่าน ทิฏฐิความเห็น การประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวันเป็นอย่างไร มีอะไรขัดต่อคำสอนของพระพุทธเจ้า มีอะไรตรงกับคำสอนของพระพุทธเจ้า เราต้องแก้ไขปรับปรุงสิ่งไม่ดีให้ดีขึ้น คดดัดให้ซื่อแล้วก็ทำของสกปรกให้สอาดปราศจากสิ่งเศร้าหมอง เราก็จะก้าวหน้าไปสู่ความสุข ความเจริญได้สมความปรารถนาดังที่กล่าวมา เพื่อเป็นเครื่องเตือนจิตสกิดใจอนุโมทนาในการที่คณะพระสงฆ์วัดนี้ พร้อมด้วยญาติโยมมาระลึกถึงคุณงามความดีของท่านเจ้าคุณญาณรังษี ซึ่งได้ถึงแก่มรณะไป เราก็มาทำความดีตอบแทนแก่ท่าน นึกถึงท่านต้องทำดี นึกตอนเช้าทำดีตอนเช้า นึกตอนสายทำดีตอนสาย นึกตอนไหนทำดีตอนนั้น นั่นแหละเรียกว่า เป็นบุญแท้ พระพุทธเจ้าท่านบอกไว้อย่างนั้น บอกว่า เมื่อระลึกถึงผู้ที่ตายไปให้ทำดีทุกครั้ง ทำดีด้วยอะไรก็ได้ ด้วยรักษาศีล ด้วยการฟังธรรม ด้วยการเจริญภาวนาด้วยแผ่เมตตา เช่น สมมุติว่า เพื่อนมาชวนเราไปกินเหล้า เรานึกถึงคุณพ่อคุณแม่ที่ตายไปก็หยุดพึ๊บ กูไม่ไปแล้วโว้ย กูคิดถึงคุณพ่อจังเลย วันนี้กูจะไปบ้านแล้วไม่ไปกินเหล้าแล้วอย่างนี้เขาเรียกว่า ทำบุญแล้ว ไอ้นั้นแหละยอดบุญละ เพื่อนจะมาชวนไปบ่อนการพนันนึกถึงคุณแม่ที่ตายกลับทันที ไม่ได้แล้วนึกถึงแม่โว้ยวันนี้ นึกถึงคุณแม่แล้วมันเศร้าใจ ไม่อยากจะไปเล่นการพนันแล้ว จะเถียง จะทะเลาะกันในครอบครัวพอนึกถึงพระขึ้นมาหยุดปั๊บทันที นั่งนิ่งสงบใจ แล้วเราก็หันหน้าเข้าหากัน แก้ไขปัญหาที่ถูกต้องต่อไป อย่างนี้แหละเขาเรียกว่าเป็นบุญ ใครทำบุญทุกครั้งที่นึกถึงพ่อแม่ ครูบาอาจารย์ ปู่ย่า ตายาย พระเจ้าพระสงฆ์ แล้วคนนั้น จะเจริญงอกงามในชีวิตประจำวัน

ดังที่กล่าวมาก็พอสมควร แก่เวลาแล้วขอจบไว้แต่เพียงเท่านี้ ในที่สุดนี้ก็ขออวยพรให้ญาติโยมทั้งหลายมีจิตใจ กาย วาจา เข้าถึงธรรมะ จงทั่วกันทุกท่านทุกคน เทอญ.

คณะครู อาจารย์ และศิษย์การอบรมศีลธรรมภาคฤดูร้อน รุ่นที่ ๑–๔ ขอขอบพระคุณ หลวงพ่อ พระราชนันทมุนี (ปัญญานันทะ ภิกขุ) ที่พระเดชพระคุณหลวงพ่อได้เมตตามาแสดงปาฐกถาพิเศษครั้งนี้

ครู–อาจารย์และศิษย์การอบรมฯ รุ่น ๑–๔

ระเบียบการทำบุญทั่วไป

ผู้ทำบุญนั้น สมุฏฐานมาแต่ต้องการความสุข เพราะบุญเป็นชื่อของความสุข ดังบาลีประเทศว่า "**มา ภิกฺขเว ปุญฺญานํ ภายิตฺถ สุขสฺเสตํ อธิวจนํ** แปลว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย! พวกเธออย่ากลัวบุญเลย เพราะบุญนั้นเป็นชื่อของความสุข" และสำหรับกาลภายหน้าในสัมปรายภพบุญก็ยังเป็นที่พึ่งพำนัก ดังคำบาลีว่า "**ปุญฺญานิ ปรโลกสฺมึ ปติฏฺฐา โหนฺติ ปาณินํ** แปลว่า บุญทั้งหลาย ย่อมเป็นที่พึ่งพาอาศัยของสัตว์ทั้งหลายในโลกเบื้องหน้า (ปรโลก)"

ด้วยเหตุนี้ การทำบุญจึงเป็นศาสนาประเพณี ผู้จะทำบุญก็ควรศึกษาให้รู้แบบแผนระเบียบนิยมในการทำบุญก็จะเกิดความสะดวกใจ เคยได้ยินบางคนกล่าวว่า "อยากทำบุญแต่ไม่รู้จะจัดการอย่างไร" ทั้งนี้ เพราะไม่ทราบระเบียบประเพณี การทำบุญทั่วไปมีระเบียบที่พึงปฏิบัติดังต่อไปนี้

สถานที่

ในเบื้องต้น ต้องคิดก่อนว่าจะทำบุญเนื่องด้วยอะไร? ถ้าเป็นงานเนื่องด้วยทำบุญบ้านเป็นต้น ก็จัดทำที่บ้านของเราเอง งานบางอย่างเช่น ทำบุญอายุ จะทำที่บ้านก็ได้จะทำที่วัดก็ได้ แล้วแต่สะดวก เมื่อกำหนดสถานที่ทำบุญแล้ว ถ้าจะทำที่วัด เราต้องไปนมัสการกราบเรียนสมภารเจ้าวัด (หรือผู้หลักผู้ใหญ่ที่รู้จักกัน) บอกกะกำหนดงานว่าจะมีพระสวดมนต์กี่รูป? มีเทศน์หรือไม่? ดังนี้เป็นต้น พร้อมกับขอร้องให้ทางวัดช่วยจัดสถานที่ (ถ้าเป็นวัดใหญ่ก็มีระเบียบ ท่านมักมีเจ้าหน้าที่ฝ่ายนี้คอยอำนวยความสะดวกให้ และมีเครื่องใช้ต่าง ๆ ครบถ้วน แต่บางวัดก็ไม่มี เจ้าของงานต้องตระเตรียมไปทางวัดเพียงแต่ช่วยจัด)

ถ้าจะทำบุญที่บ้าน ก็ควรแต่งสถานที่บ้านให้เรียบร้อย ให้เหมาะแก่การต้อนรับพระภิกษุสงฆ์ ญาติมิตรและแขกผู้จะมาช่วยเหลือและอนุโมทนาบุญด้วย

นิมนต์พระ

เมื่อกำหนดจะทำบุญที่บ้านแล้ว ก็ควรจะกำหนดอีกว่าจะทำบุญเป็นพิธีวันเดียว หรือสองวัน ถ้าทำวันเดียว ก็นิมนต์พระมาเจริญพระพุทธมนต์เช้า แล้วรับอาหารบิณฑบาตเพล ถ้าทำสองวัน ก็นิมนต์พระมาเจริญพระพุทธมนต์ในเวลาเย็น รุ่งขึ้นรับอาหารบิณฑบาตเช้า

การนิมนต์พระนี้ นิยมนิมนต์ ๕ รูป, ๗ รูป หรือ ๙ รูป (นิมนต์จำนวนคี่เพื่อจะได้เป็นคู่ในเมื่อนับพระพุทธรูปด้วย) ถ้าไม่รู้จักกับพระภิกษุรูปใดในวัด ก็ควรไปหาพระภิกษุที่เป็นสมภารเจ้าวัด ถ้ารู้จักชอบพอกับพระภิกษุอื่น จะไปหาและบอกแก่พระภิกษุรูปนั้นก็ได้ และกะจำนวนพระภิกษุที่ต้องการจะนิมนต์ การบอกนั้นต้องบอกด้วยสมณโวหารอย่างใดอย่างหนึ่ง ในสองอย่างนี้ (ตามสมควรแก่ตน) ว่า **"นิมนต์เจริญพระพุทธมนต์เย็น เช้ารับอาหารบิณฑบาต"** (สำหรับงานสองวัน) หรือว่า **"นิมนต์เจริญพระพุทธมนต์เช้า รับอาหารบิณฑบาตเพล"** (สำหรับงานวันเดียว)

อนึ่ง การบอกนิมนต์นั้น อย่าระบุชื่ออาหารเป็นอันขาด ถ้าระบุ พระก็รับนิมนต์ไม่ได้ เพราะผิดพุทธวินัย

จัดอาสนะ (ที่พระนั่ง)

ครั้นถึงวันงาน จัดบ้านเรียบร้อยแล้ว ก็จัดอาสนะที่พระนั่งเจริญพระพุทธมนต์ การจัดต้องจัดเป็นที่ ๆ ตามจำนวนพระที่นิมนต์มา ควรใช้ผ้าปูหรือพรมปู โดยควรแก่ฐานะ จะใช้ผ้าขาวปูก็ได้ หรือจะมีหมอนพิงด้านหลังด้วยก็ยิ่งดี รวมความว่า จัดที่นั่งของพระให้ดีกว่าสูงกว่าที่นั่งฆราวาส และอย่าให้เป็นอันเดียวกับที่นั่งของผู้หญิง

การจัดอาสนะนี้ ต้องจัดไว้เบื้องขวาของโต๊ะพระพุทธรูป และอาสนะแต่ละที่ ๆ ควรจัดตั้งกระโถน ขันน้ำ พานหมากพลูบุหรี่ ไว้ด้านขวามือ

การตั้งนั้น มีระเบียบดังนี้ ข้างหน้า ตั้งพานหมากพลูบุหรี่ รองไป ตั้งขันน้ำ รองลงไป (ข้างหลังเขา) ตั้งกระโถน เครื่องเหล่านี้จะจัดเป็น ๒ รูปต่อ ๑ ที่ก็ได้ แล้วแต่จำนวนเครื่องใช้และความสะดวก

จัดที่พุทธบูชา

ด้วยถือกันว่า งานพิธีมงคลมีพระพุทธเจ้าเป็นประมุข ดังนั้น จึงต้องจัดตั้งที่พุทธบูชา การจัดตั้งอย่างดีนั้น ต้องจัดตั้งบนโต๊ะหมู่ ๕, หมู่ ๗ และหมู่ ๙ พร้อมสรรพด้วยเครื่องบูชา

ถ้าจัดตั้งด้วยโต๊ะหมู่ไม่ได้ ก็ควรจะหาโต๊ะพอเหมาะพองาม ไม่สูงนัก ไม่ต่ำนักมาสัก ๑ โต๊ะ ใช้ผ้าขาวปูเบื้องบนแล้วตั้งพระพุทธรูป เครื่องบูชาอีก ๓ อย่าง คือ แจกัน ๑ เชิงเทียน ๑ กระถางธูป ๑ ไม่ควรใช้ขวดแทนแจกัน, เอากระป๋องนมหรือกระโถนแทนกระถางธูป, ควรใช้เครื่องบูชาอย่างนั้นจริง ๆ จะได้ชื่อว่าเราเคารพนับถือพระพุทธเจ้า ไม่ทำชุ่ย ๆ อย่างเสียไม่ได้ หรือทำพอเป็นพิธี แจกันนั้นสำหรับปักดอกไม้ นอกนั้นใช้ปักเทียนและธูป เป็นพุทธบูชา

การตั้งพระพุทธรูป นิยมกันให้หันพระพักตร์ไปเบื้องทิศบูรพา (ทิศตะวันออก) ทั้งนี้ ด้วยถือคติเหมือนครั้งพระพุทธเจ้าตรัสรู้ ซึ่งผันพระพักตร์ไปเบื้องบูรพาทิศ ผู้ถือเคร่งครัดไม่ยอมตั้งหันไปทางทิศอื่นเลย แต่ถ้าสถานที่ไม่อำนวยก็ควรจัดตั้งหันพระพักตร์ไปทางทิศเหนือ (นอกจาก ๒ ทิศนี้ไม่นิยมตั้งกัน) แต่จะตั้งในทิศไหน เมื่อพระสงฆ์มาเจริญพระพุทธมนต์ ต้องให้โต๊ะพุทธบูชาอยู่ด้านขวามือของพระสงฆ์ อย่าให้อยู่ด้านซ้าย เพราะถ้าพระพุทธรูปอยู่ข้างซ้ายของพระสงฆ์ ๆ มักรังเกียจ เพราะเป็นการไม่เคารพพระพุทธเจ้าด้วยเหตุนี้เจ้าภาพต้องจัดตั้งให้ถูกระเบียบ

เครื่องไทยธรรมถวายพระสงฆ์

ตามคติโบราณมักนิยมกันว่า ต้องประกอบด้วยจตุปัจจัย ๔ คือ

๑. อายุ ได้แก่ โอสถบำบัดโรค

๒. วรรณะ ,, ผ้า (ไตรจีวร)

๓. สุขะ ,, บริขาร เช่น เสื่อ หมอน มุ้ง ร่ม รองเท้า คนโฑน้ำ กาต้มน้ำ ถ้วยน้ำ เป็นต้น

๔. พละ ,, อาหารเครื่องบริโภค

ด้ายสายสิญจน์

ด้ายสายสิญจน์ มีคติสืบมาจากศาสนาพราหมณ์ การพิธีมงคลโดยมากต้องใช้ด้ายสายสิญจน์ด้วย

โดยทั่วไป ด้ายสายสิญจน์เนื่องด้วยการปลุกเสกบางอย่าง ดังนี้ ถ้าใช้ชั่วคราว ก็มักจะยืมจากทางวัด ถ้าจะใช้วงบ้านเรือนหรือปล่อยไว้เช่นนั้น ควรหาซื้อด้ายดิบ และขอร้องให้พระท่านช่วยจับเป็นด้ายสายสิญจน์และปลุกเสกให้ก็จะเป็นการดียิ่ง ในทางหลวง ด้ายสายสิญจน์ก็ต้องปลุกเสกก่อนโดยพระเถระผู้เฒ่าเช่นเดียวกัน (ในปัจจุบันด้ายสายสิญจน์มีทำขายเรียบร้อยแล้ว)

ด้ายสายสิญจน์นี้ ไม่ควรทำมักง่าย โดยใช้เชือกเล็ก ๆ หรือด้ายหลอดแทน ควรทำให้เป็นหลักฐานดังกล่าวแล้ว จึงจะถูกระเบียบศาสนประเพณี

วิธีโยงด้ายสายสิญจน์ ให้ตั้งต้น ณ ที่ตั้งพระพุทธรูปเวียนมาทางขวา โยงออกไปรอบรั้วบ้าน แล้ววงกลับเข้ามาตรงเสาเรือนเข้าสู่ที่บูชา แล้ววงรอบฐานพระพุทธรูปแล้วโยงวงรอบบาตรน้ำมนต์ และกลุ่มด้ายสายสิญจน์เหลือจากวงรอบบาตรแล้ว ควรวางไว้บนพานตั้งไว้ ณ ที่ควร

ด้ายสายสิญจน์ถือกันว่าเป็นของสูง เมื่อโยงจากพระพุทธรูป ก็เสมือนว่าพระ-พุทธรูปก็มีส่วนเจริญพระพุทธมนต์ ดังนั้น จะเหยียบหรือข้ามไม่ได้เป็นอันขาด

อนึ่ง ในขณะที่วงด้ายสายสิญจน์นั้น ให้พยายามสำรวมจิต รำลึกถึงพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ขอให้ป้องปัดสรรพพิบัติอุปัทวภยันตราย ขอให้เกิดแต่ความสุขสวัสดี

โดยนัยนี้ การวงด้ายสายสิญจน์ก็เสมือนตัดหรือปักปันเขตให้รู้ว่าภายในวงด้ายนั้นเป็นแดนพุทธรักษา ธรรมรักษา และสังฆรักษา ใคร ๆ แม้ปีศาจหรือเทวดาจะล่วงเกินมิได้

บาตรน้ำมนต์

บาตรน้ำมนต์นั้น นิยมใช้บาตรดิน แต่ไม่จำเป็นต้องเป็นบาตรดินเสมอไป จะใช้ขันสัมฤทธิ์ก็ได้ แต่ให้เป็นภาชนะที่หมดจด (ทางที่ดีขอยืมบาตรน้ำมนต์จากวัดเป็นเหมาะ) ใส่น้ำพอควร ตั้งไว้ใกล้พระผู้เป็นหัวหน้าในพิธีนั้น ด้านขวามือของท่าน

เทียนสำหรับทำน้ำมนต์นั้น ควรใช้เทียนอย่างดีหนัก ๑ บาท ไส้เทียนใหญ่พอสมควร ในเวลาจุดแล้วจะไม่ดับง่าย ๆ ถ้าจุดแล้วดับ ถือว่าไม่เป็นมงคล

เมื่อพระสวดถึงบท **"อเสวนา จ พาลานํ---"** เจ้าภาพต้องจุดเทียนนี้ (หรือจะคอยให้พระบอกก็ได้) เมื่อพระสวดถึง **"ขีณํ ปุราณํ---"** ท่านก็เริ่มหยดเทียนนี้ลงในบาตรน้ำมนต์ และเมื่อสวดถึง **"นิพฺพนฺติ ธีรา--"** ท่านก็จุ่มเทียนลงในบาตรน้ำมนต์ เทียนนี้ห้ามมิให้ใช้จุดเป็นเด็ดขาด ด้วยถือว่าเป็นอันดับเคราะห์โศกโรคภัยเสนียดจัญไรหมดแล้ว

การรับพระ

การรับพระสงฆ์ที่มาเจริญพระพุทธมนต์ เจ้าภาพต้องคอยจัดตั้งน้ำล้างเท้า และเตรียมผ้าเช็ดเท้าไว้ เมื่อพระมาถึงก็จัดให้มีคนคอยล้างเท้าของท่าน อย่าปล่อยให้พระล้างของท่านเอง เพราะเสมือนไม่คารวะเต็มเบี่ยม และน้ำมีตัวสัตว์หากไม่มีกระบอกกรองใช้ ก็เป็นโทษทางพระวินัยแก่พระ การล้างเท้านี้ ตามระเบียบอันดี ให้เทน้ำลงบนพื้น แต่ถ้าเท้าพระเปื้อนมาก หรืออย่างในชนบท ก็ควรเทล้างแต่หลังเท้าทีเดียว ผู้ล้างควรรู้จักความเหมาะ

ควร เมื่อล้างแล้วก็เช็ดเท้าของท่านให้แห้ง เพราะเท้าเปียก แล้วไปเหยียบบนอาสนะผิดพุทธวินัย เป็นโทษแก่พระ ถ้าพระมีจำนวนมากก็จัดคนล้างเท้า ๑ คน คอยเช็ดเท้า ๑ คน จะสะดวกดี

เมื่อพระขึ้นไปบนเรือนแล้ว ถ้าต้องการให้ท่านพักหายเหน็ดเหนื่อยก่อน จะจัดที่นั่งพักไว้ต่างหากก็ได้ หรือจะนิมนต์ท่านนั่งบนอาสนะที่จัดไว้ก่อนก็ได้ เมื่อได้เวลาพอสมควร พระก็จะเริ่มเจริญพระพุทธมนต์

ในระหว่างที่พระนั่งพักอยู่นี้ เจ้าภาพควรนั่งอยู่เบื้องหน้าท่าน และสนทนาปราศรัยตามสมควร อย่าปล่อยปละให้พระนั่งอยู่เหมือนไม่มีใครเอาใจใส่ ไม่สมควรทีเดียว ถ้าเจ้าภาพที่เงียบขรึม ไม่ช่างเจรจา ก็ควรหาคฤหัสถ์ที่ช่างพูดมาสนทนากับท่าน แต่เจ้าภาพควรนั่งอยู่ด้วย นอกจากว่าจะลุกขึ้นไปธุระเป็นครั้งคราว

เริ่มเจริญพระพุทธมนต์

ครั้นพระพักหายเหนื่อยแล้ว ครั้นเวลาพอสมควร (โดยมากพระท่านกะของท่านเอง) เจ้าภาพเริ่มจุดธูป ๓ ดอกและเทียน ๑ คู่ เอาไปปักไว้ที่โต๊ะเครื่องพุทธบูชา ครั้นแล้วถอยห่างออกมาบูชาอธิษฐานความดีงามกราบลง ๓ หน แล้วบ่ายหน้าตรงมาทางพระสงฆ์กราบลง ๓ หน แล้วว่าคำอาธนาศีล ครั้นพระท่านให้ศีลแล้ว เจ้าภาพก็ว่าคำอาราธนาพระปริตรคือสวดมนต์

การกราบแบบเบญจางคประดิษฐ์

ธรรมเนียมกราบที่เป็นอย่างดี คือกราบแบบเบญจางคประดิษฐ์ คือเข่าทั้ง ๒ ตั้งอยู่ที่พื้น ๑ ฝ่ามือทั้ง ๒ ราบอยู่ที่พื้น ๑ หน้าผากจรดลงที่พื้น ๑ รวมเป็นองค์ ๕ เวลากราบระวังอย่าให้ส่วนตะโพกสูงโด่งขึ้นมา น่าเกลียดนัก ควรกราบทอดลงไปเรียบพองาม ไม่โด่ง และไม่ทำทอดตัวลงไปเหมือนจะนอน การกราบนี้ เป็นระเบียบที่ดีงาม ผู้ไม่รู้จักในระเบียบย่อม

กราบอย่างลุกลี้ลุกลนไม่น่าดู หรือย่อมกราบแต่ละครั้งช้าเกินไปเป็นอาการเนือยๆ พึงกราบให้เป็นจังหวะ ถูกระเบียบ ไม่เร็วเกินไป ไม่ช้าเกินไป ตั้งใจรำลึกเป็นพุทธบูชา ธรรมบูชา และสังฆบูชา ย่อมเป็นสิริมงคลแก่ผู้กระทำยิ่งนัก

หน้าที่ของพระ (ตั้งพัด, ให้ศีล)

เมื่อเจ้าภาพอาราธนาศีล ถึงคำว่า **ตติยมฺปิ........** ก็เตรียมตั้งพัด พอจบคำอาราธนาศีล ก็ให้ศีลทันที

ธรรมเนียมตั้งพัดนั้น ถ้าตั้งพัดให้ศีล ต้องจับพัดด้วยมือขวา แค่นมพัด ปลายหัวแม่มือชี้ขึ้นตามด้าม กะระยะการจับให้ห่างจากใบพัดประมาณ ๕ นิ้ว ด้ามพัดให้ตั้งอยู่กึ่งกลางเข่าทั้งสองของตน กะดูพองามๆ และอย่าให้พัดโย้หน้าโย้หลัง ตั้งให้ตรงๆ

ถ้าตั้งพัดอนุโมทนา ก็เช่นกัน

ถ้าตั้งพัดบังสุกุล ให้จับพัดด้วยมือซ้าย และจับผ้าด้วยมือขวา หงายมือ สอด ๔ นิ้วคือนิ้วก้อย นิ้วนาง นิ้วกลาง นิ้วชี้ ไว้ใต้ผ้า วางหัวนิ้วมือไว้บนผ้า อย่าสอดจับขยุ้ม ให้สอดจับวางมืองามๆ น่าดู ครั้นบังสุกุลแล้ว จะอนุโมทนาต้องเปลี่ยนเอามือขวาจับพัดอย่าลืม

การใช้พัดนั้น ถ้างานมงคล ก็ให้ใช้พัดมงคล ถ้างานอวมงคล ก็ให้ใช้พัดอวมงคลอย่าสับกัน บางครั้ง งานมงคลแต่พระขาดระเบียบ ใช้พัดงานอวมงคล เจ้าภาพก็เสียน้ำใจและศรัทธา

ครั้นให้ศีลจบเสร็จ เมื่อเจ้าภาพอาราธนาพระปริตรถึงครั้งที่ ๓ พระผู้นั่งเป็นอันดับที่ ๓ ก็เตรียมตั้งพัด ว่า **"ผริตฺวาน เมตฺตํ...."** หรือว่า **"สคฺเค กาเม จ รูเป–"** โดยทำนองเรียกว่า **"ขัด"** เมื่อพระสวดมนต์จบถึง **"นตฺถิ เม สรณํ อญฺญํ"** เจ้าภาพก็เตรียมน้ำร้อนน้ำชา และอาหารบิณฑบาต พอจบพระพุทธมนต์ก็นำของที่ตระเตรียมไว้ถวายท่านได้เลยทีเดียว ไม่ช้าเสียเวลา

อนึ่ง ดังกล่าวแล้วในตอนนิมนต์พระเกี่ยวด้วยกำหนดวันทำงาน ถ้าสวดมนต์เย็นฉันเช้า ในตอนเช้านั้นเมื่อพระมาถึงและพักหายเหนื่อยแล้ว เจ้าภาพต้องจุดธูปเทียนบูชาแล้วอาราธนาศีล ครั้นพระให้ศีลเสร็จ ท่านก็เริ่มสวดถวายพรพระ (**พาหุํ**........) เจ้าภาพและผู้มาร่วมทำบุญก็เริ่มใส่บาตรและตระเตรียมอาหารบิณฑบาตรอื่น ๆ พอพระสวดจบก็ยกประเคนถวายท่านทีเดียว ครั้นพระฉันเสร็จแล้ว มีเครื่องไทยธรรมที่จะถวาย เจ้าภาพก็ยกประเคนถวายด้วยตนเอง พระก็อนุโมทนาเริ่มต้นด้วย **"ยถา วาริวหา ปูรา...."** เจ้าภาพกรวดน้ำตั้งใจอุทิศส่วนบุญกุศลให้แก่สรรพสัตว์ เมื่อพระว่า **"สัพพีติโย..."** ก็ประณมมือรับพรจนจบ ครั้นพระอำลากลับก็เป็นอันเสร็จพิธี ในตอนพระกลับ เจ้าภาพควรเดินไปส่งท่านจนถึงประตูบ้านหรือรถจึงจะเหมาะชอบแก่มรรยาทอันดี

อาราธนาศีล ๕

มยํ ภนฺเต (วิสุํ รกฺขณตฺถาย) ติสรเณน สห ปญฺจ สีลานิ ยาจาม ทุติยมฺปิ มยํ ภนฺเต (วิสุํ วิสุํ รกฺขณตฺถาย) ติสรเณน สห ปญฺจ สีลานิ ยาจาม, ตติยมฺปิ มยํ ภนฺเต (วิสุํ วิสุํ รกฺขณตฺถาย) ติสรเณน สห ปญฺจ สีลานิ ยาจาม

(ถ้าคนเดียว เปลี่ยน **มยํ** เป็น **อหํ. ยาจาม** เป็น **ยาจามิ**)

แปลว่า ท่านเจ้าข้า! กระผมขอศีล ๕ พร้อมทั้งไตรสรณคมน์ (เพื่อประโยชน์แก่อันรักษาไว้ต่าง ๆ กัน)

แม้ครั้งที่ ๒ ท่านเจ้าข้า! กระผมขอศีล ๕ พร้อมทั้งไตรสรณคมน์ (เพื่อประโยชน์แก่อันรักษาไว้ต่าง ๆ กัน)

แม้ครั้งที่ ๓ ท่านเจ้าข้า! กระผมขอศีล ๕ พร้อมทั้งไตรสรณคมน์ (เพื่อประโยชน์แก่อันรักษาไว้ต่าง ๆ กัน)

คำอาราธนาศีล ๘

มยํ ภนฺเต (วิสุํ วิสุํ รกฺขณตฺถาย) ติสรเณน สห อฏฺฐ สีลานิ ยาจาม,

ทุติยมฺปิ มยํ ภนฺเต (วิสุํ วิสุํ รกฺขณตฺถาย) ติสรเณน สห อฏฺฐ สีลานิ ยาจาม

ตติยมฺปิ มยํ ภนฺเต (วิสุํ วิสุํ รกฺขณตฺถาย) ติสรเณน สห อฏฺฐ สีลานิ ยาจาม

(ถ้าคนเดียวเปลี่ยน มยํ, เป็น อหํ, ยาจาม เป็น ยาจามิ)

แปลว่า ท่านเจ้าข้า! กระผมขอศีล ๘ พร้อมทั้งไตรสรณคมน์ (เพื่อประโยชน์แก่อันรักษาไว้ต่าง ๆ กัน)

แม้ครั้งที่ ๒ ท่านเจ้าข้า! กระผมขอศีล ๘ พร้อมทั้งไตรสรณคมน์ (เพื่อประโยชน์แก่อันรักษาไว้ต่าง ๆ กัน)

แม้ครั้งที่ ๓ ท่านเจ้าข้า! กระผมขอศีล ๘ พร้อมทั้งไตรสรณคมน์ (เพื่อประโยชน์แก่อันรักษาไว้ต่าง ๆ กัน)

คำอาราธนาศีลอุโบสถ

มยํ ภนฺเต ติสรเณน สห อฏฺฐงฺคสมนฺนาคตํ พุทฺธปญฺญตฺตํ อุโปสถํ ยาจาม

ทุติยมฺปิ มยํ ภนฺเต ติสรเณน สห อฏฺฐงฺคสมนฺนาคตํ พุทฺธปญฺญตฺตํ อุโปสถํ ยาจาม

ตติยมฺปิ มยํ ภนฺเต ติสรเณน สห อฏฺฐงฺคสมนฺนาคตํ พุทฺธปญฺญตฺตํ อุโปสถํ ยาจาม

(ถ้าคนเดียวเปลี่ยน มยํ เป็น อหํ. ยาจาม เป็น ยาจามิ)

แปลว่า ท่านเจ้าข้า! กระผม ขอศีลอุโบสถ ซึ่งพระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้ อันประกอบด้วยองค์ ๘ ประการ พร้อมทั้งไตรสรณคมน์

แม้ครั้งที่ ๒ ท่านเจ้าข้า! กระผมขอศีลอุโบสถ ซึ่งพระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้ อันประกอบด้วยองค์ ๘ ประการ พร้อมทั้งไตรสรณคมน์

แม้ครั้งที่ ๓ ท่านเจ้าข้า ! กระผมขอศีลอุโบสถ ซึ่งพระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้ อันประกอบด้วยองค์ ๘ ประการ พร้อมทั้งไตรสรณคมน์

หมายเหตุชี้แจง

การอาราธนาศีล ว่าคนเดียวก็ได้ ว่าพร้อม ๆ กันหลายคนก็ได้ ก่อนแต่จะว่าคำอาราธนา ผู้ว่า ต้องกราบ ๓ หนก่อน แล้วนั่งคุกเข่า (ท่าพรหม) ประณมมือแค่อก อย่าให้มือสูงเกินไปกว่าระยะอก หรือต่ำลงมาเพียงสะดือ ไม่น่าดูไม่น่าชม ครั้นแล้วก็ว่าคำอาราธนาศีล ๕ งานพิธีทำบุญทั่วไป ขอศีล ๕ เท่านั้น

การขอศีลพร้อมทั้งไตรสรณคมน์นั้น จุดประสงค์แห่งการขอไตรสรณคมน์ คือถึงพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ก็เพื่อป้องกันสรรพภัยพิบัติทั้งปวง ให้มีแต่ความสวัสดี จุดประสงค์แห่งการขอศีล ก็เพื่อชำระใจให้ผ่องแผ้ว รวมความก็คือ ทำตนให้เป็นผู้บริสุทธิ์ทั้งกาย วาจา ใจ เพื่อแก่การทำบุญนั้นเอง และเพราะในอันดับต่อไป ต้องฟังธรรม (พระปริตร) ดังนั้น ท่านจึงอุปมาว่า ศีลทำสันดานให้สะอาดเหมือนผ้าฟอกขาวแล้วควรแก่การย้อมสีฉะนั้น

อนึ่ง คำอาราธนาที่มีคำว่า **"วิสุํ วิสุํ รกฺขณตฺถาย"** นั้น ในสมัยปัจจุบัน ไม่ค่อยใช้ว่า ผู้ที่นิยมใช้อย่างแบบเก่านิยมใช้ **"วิสุํ วิสุํ รกฺขณตฺถาย"** ด้วย

แต่จะว่าด้วย หรือไม่ว่า ก็ใช้ได้ ๒ อย่าง

ประเพณีคำอาราธนาศีลนี้ จะมีมาตั้งแต่ครั้งไหนยังไม่พบหลักฐาน ดังนั้น จึงมีผู้คิดเป็นแนวไว้ว่า "บางทีจะใช้อย่างธรรมเนียมขอบรรพชา ซึ่งมีการร้องขอศีลเป็นเบื้องต้นก็จะเป็นได้ หรืออีกนัยหนึ่งจะถือเอาตามแบบอาราธนาเทศน์อันมีมาแต่ครั้งปฐมโพธิกาล"

อาราธนาพระปริตร (สวดมนต์)

วิปตฺติปฏิพาหาย สพฺพสมฺปตฺติสิทฺธิยา
สพฺพทุกฺขวินาสาย ปริตฺตํ พฺรูถ มงฺคลํ

วิปตฺติปฏิพาหาย   สพฺพสมฺปตฺติสิทฺธิยา

สพฺพภยวินาสาย   ปริตฺตํ พฺรูถ มงฺคลํ

วิปตฺติปฏิพาหาย   สพฺพสมฺปตฺติสิทฺธิยา

สพฺพโรควินาสาย   ปริตฺตํ พฺรูถ มงฺคลํ

แปลว่า เพื่อป้องปัดวิบัติให้พ้นไป เพื่อให้สำเร็จสมบัติทุกประการ เพื่อความอันตรธานเสื่อมหายแห่งทุกข์, ภัย, โรค, จึงขอนิมนต์พระผู้เป็นเจ้าทั้งหลาย สวดพระปริตรอันเป็นมงคล

หมายเหตุชี้แจง

ประเพณีอาราธนาพระปริตรนี้ จะมีแบบแผนมาตั้งแต่ครั้งไรก็ไม่ปรากฏหลักฐาน เช่นเดียวกับอาราธนาศีล ใช้อาราธนาเมื่อพระให้ศีลเสร็จแล้ว

อาราธนาธรรม (อาราธนาเทศน์)

พฺรหฺมา จ โลกาธิปตี สหมฺปติ

กตอญฺชลี อนธิวรํ อยาจถ

สนฺตีธ   สตฺตาปฺปรชกฺขชาติกา

เทเสตุ   ธมฺมํ อนุกมฺปิมํ ปชํ

แปลว่า ท้าวสหัมบดีพรหม ผู้เป็นเจ้าโลก ประณมหัตถ์ นมัสการ กราบทูลพระบรมศาสดาจารย์ผู้ประเสริฐว่า ในโลกนี้ ยังมีหมู่สัตว์ ผู้มีกิเลสดังว่าธุลีในดวงตาเล็กน้อย ขอพระองค์โปรดเอื้ออนุเคราะห์หมู่สัตว์นี้ แสดงธรรมเถิด

หมายเหตุชี้แจง

การเทศน์ ถ้ามีต่อจากสวดมนต์ เจ้าภาพไม่ต้องอาราธนาศีลในตอนพระสวดมนต์ แต่มาอาราธนาตอนพระเทศน์.

คำกรวดน้ำ

เมื่อทายกบำเพ็ญกุศลแล้ว ฝ่ายพระ (ปฏิคาหก) ก็ยถาสพฺพี ทายกก็กรวดน้ำ เพื่ออุทิศบุญกุศลแก่สรรพสัตว์ แต่ต้องกรวดให้เสร็จในเมื่อพระว่ายถาจบ พอพระว่าสัพพี ก็ให้ประณมมือรับพรไปจนจบ

คำกรวดน้ำนี้ มีใช้หลายแบบ เช่นใช้ **"อิมินา ปุญฺญกมฺเมน...."** บ้าง ใช้ **"ยงฺกิญฺจิ กุสลํ..."** บ้าง ใช้ **"ปุญฺญสฺสิทานิ กตสฺส...."** บ้าง แต่ใจความก็รวมเป็นอันเดียวกันว่าขออุทิศให้ส่วนบุญแก่สรรพสัตว์ทั้งนั้น

ความจริง คำกรวดน้ำไม่จำเป็นจะต้องว่าเป็นภาษาบาลีเสมอไป จะว่าเป็นคำไทยๆ ก็ได้ ให้นึกในใจ ขออุทิศบุญกุศที่เราได้กระทำแล้ว ให้แก่บิดามารดา ญาติพี่น้อง ผู้ล่วงลับไปแล้วตลอดจนสรรพสัตว์ และขอให้เกิดความสุขสวัสดีแก่เรา หรือเมื่อจะว่าเป็นภาษาบาลีควรใช้สั้น ๆ ดังนี้

อิทํ เม ญาตีนํ โหตุ
สุขิตา โหนฺตุ ญาตโย

แปลว่า "ขอกุศลผลบุญนี้ จงบังเกิดมีแก่หมู่ญาติของข้าพเจ้า และขอให้หมู่ญาติจงสุขกาย สุขจิต เป็นนิตย์เถิด"

พิธีมงคลการตั้งชื่อเด็ก

เป็นธรรมเนียมมาแต่โบราณ ว่าการตั้งชื่ออาจอำนวยความสุขสวัสดีให้แก่ผู้ได้รับตั้งในเมื่อชื่อนั้น ถูกต้องตามหลักวิธีของผู้รู้ ถ้าตั้งชื่อไม่ถูกต้อง เด็กนั้นอาจเป็นเด็กขี้โรค สามวันดีสี่วันไข้ และเลี้ยงยาก แม้ในปัจจุบันนี้ ก็ถือคตินี้เหมือนกัน ด้วยเหตุนั้น ผู้มีบุตรหรือธิดาเมื่อหวังให้เกิดความสวัสดีแก่เด็ก จึงนำวัน, เดือน, ปี ที่เด็กเกิดไปให้ท่านผู้รู้ตั้งชื่อให้

ในที่นี้ จะกล่าวคตินิยมไว้ เพื่อผู้อ่านที่ยังไม่ทราบ จะได้สามารถตั้งชื่อได้เองดังต่อไปนี้

อักษรไทยทั้งหมด ท่านโบราณาจารย์จัดแบ่งกำหนดให้ใช้ในการตั้งชื่อ ตามวันทั้ง ๗ และบัญญัติเรียกนามคือ ชื่อตามวันนั้น ๆ กัน คือ

๑. วันอาทิตย์ ใช้อักษร อ อา อิ อี อุ อู เอ โอ และบัญญัติ เรียกว่า ครุฑนาม–นามครุฑ

๒. วันจันทร์ ใช้อักษร ก ข ค ฆ ง และบัญญัติ เรียกว่า พยัคฆนาม–นามเสือ

๓. วันอังคาร ใช้อักษร จ ฉ ช ฌ ญ และบัญญัติ เรียกว่า สีหนาม–นามราชสีห์

๔. วันพุธ (กลางวัน) ใช้อักษร ฎ ฐ ฑ ฒ ณ และบัญญัติ เรียกว่า โสณนาม–นามสุนัข

๕. วันพฤหัสบดี ใช้อักษร ป ผ พ ภ ม และบัญญัติ เรียกว่า มุสิกนาม–นามหนู

๖. วันศุกร์ ใช้อักษร ศ ษ ส ห ฬ ฮ และบัญญัติ เรียกว่า อัชนาม–นามแพะ

๗. วันเสาร์ ใช้อักษร ต ถ ท ธ น และบัญญัติ เรียกว่า นาคนาม–นามนาค

๘. วันราหู (วันพุธกลางคืน) ใช้อักษร ย ร ล ว และบัญญัติ เรียกว่า คชนาม–นามช้าง

เมื่อทราบอักษรที่ใช้ตามกำลังวันแล้ว ต่อไปควรทราบว่า ตามคัมภีร์โบราณนั้น ท่านเรียกวันทั้ง ๘ ข้างต้นว่า บริวาร อายุ เดช ศรี มูละ อุตสาหะ มนตรี กาลกรรณี แต่ท่านเรียงวันไม่เป็นดังลำดับข้างต้นนั้น ท่านเรียงสับกันบ้างในบางวัน ตามหลักโหราศาสตร์ ดังตารางต่อไปนี้

๑	๒	๓
๖		๔
๘	๕	๗

ตามมหาทักษานี้ นับเวียนจากซ้ายมาขวา จะเห็นว่าท่านวางวันอาทิตย์ (๑) ไว้ก่อน, ต่อไปเป็นวันจันทร์ (๒), วันอังคาร (๓), วันพุธ กลางวัน (๔), วันเสาร์ (๗), วันพฤหัสบดี (๕), วันราหู (๘), วันศุกร์ (๖),

ในการตั้งชื่อ มีวิธีนับดังนี้ เด็กเกิดวันใด ให้นับวันนั้น (คือตั้งต้นที่วันนั้น) เวียนจากซ้ายไปขวา วันที่เกิดนับเป็นบริวาร ต่อไปว่าอายุ, เดช, ศรี, มูละ, อุตสาหะ, มนตรี, กาลกรรณี โดยลำดับ ด้วยการนับอย่างนี้ก็เป็นอันรู้ว่าอักษรตัวใดเป็นบริวาร เป็นอายุ เป็นเดช เป็นศรี เป็นมูละ เป็นอุตสาหะ เป็นมนตรี เป็นกาลกรรณี เช่น เด็กเกิดวันอาทิตย์ นับวันเกิดเป็นต้นไป คือบริวาร (๑), อายุ (๒), เดช (๓), ศรี (๔), มูละ (๗), อุตสาหะ (๕), มนตรี (๘), กาลกรรณี (๖),

พึงดูตาราง คนเกิดวันอาทิตย์ ดังนี้

๑. บริวาร อา อ อิ อี อุ อู เอ โอ ครุฑนาม	**๒ อายุ** ก ข ค ฆ ง พยัคฆนาม	**๓ เดช** จ ฉ ช ซ ฌ ญ สีหนาม
๖ กาลกรรณี ศ ษ ส ห ฬ ฮ อัชนาม		**๔ ศรี** ฎ ฏ ฐ ฑ ฒ ณ โสณนาม
๘ มนตรี ย ร ล ว คชนาม	**๕ อุตสาหะ** บ ป ผ ฝ พ ฟ ภ ม มุสิกนาม	**๗ มูละ** ด ต ถ ท ธ น นาคนาม

ตามความนิยมนั้น เด็กผู้ชาย นิยมเอาอักษรวรรคเดชขึ้นหน้าชื่อ ด้วยความประสงค์จะให้เป็นคนมีอำนาจวาสนา เด็กผู้หญิง นิยมเอาวรรคศรีขึ้นหน้าชื่อ ด้วยหมายจะให้เป็นคนมีศรีสง่า ร่ำรวยด้วยทรัพย์สินเงินทอง มีผู้นิยมชมชื่น และท่านห้ามใช้อักษรที่เป็นกาลกรรณีไว้ในชื่อเป็นอันขาด รวมความว่า ให้ใช้อักษรวรรคที่ดีงามทั้งนั้น ในการตั้งชื่อเด็ก ก็เป็นอันใช้ได้

ความหมายของทักษา

บริวาร ได้แก่ บุตรภรรยาสามี รวมทั้งคนซึ่งอยู่ในปกครอง

อายุ ได้แก่ ชีวิต

เดช ได้แก่ อำนาจวาสนา ชื่อเสียง ยศศักดิ์ ตำแหน่งหน้าที่การงาน

ศรี	ได้แก่	ทรัพย์สิน เงินทอง ข้าวของเครื่องอุปโภคบริโภค
มูละ	ได้แก่	หลักทรัพย์ หลักฐานที่มีอยู่ และญาติพี่น้องวงศ์วาน
อุตสาหะ	ได้แก่	ความขยัน หมั่นเพียร
มนตรี	ได้แก่	บิดา มารดา ที่พึ่ง ที่อุปถัมภ์ ครูบาอาจารย์ และเจ้าขุนมูลนาย
กาลกรรณี	ได้แก่	ความเสนียดจัญไร, ศัตรู, คนไม่ชอบกัน และความไม่ดีไม่งามต่าง ๆ

โดยความหมายของทักษาอย่างนี้ ถ้าจะให้เด็กดีเด่นในทางไหน ก็เอาอักษรวรรค นั้นไว้หน้า เช่นจะให้เด็กโตขึ้นมามีข้าทาสบริวาร ก็เอาบริวารไว้หน้า ถ้าจะให้มีหลักทรัพย์ ก็เอามูละไว้หน้า ดังนี้เป็นต้น คนโบราณ ถ้าเด็กเจ็บออดแอดก็เอาอักษรวรรคที่เป็นอายุ ไว้หน้า

ตัวอย่างคิดเข้ากับทักษา

เด็กเกิดวันอาทิตย์ถ้าเป็นชาย จะชื่อว่า "เกิด" ก็ได้ เพราะว่า สระเอ สระอิ เป็น บริวาร ตัว ก. เป็น อายุ ตัว ด. เป็น มูละ ถ้าเป็นผู้หญิง จะชื่อว่า "บุญเกิด" ก็ได้ เพราะ ว่า อักษร บ. เป็น อุตสาหะ สระ อุ เป็น บริวาร อักษร ญ. เป็นศรี คำว่า "เกิด" สระเอ, อิ เป็นบริวาร อักษร ก. เป็นอายุ อักษร ด. เป็นมูละ ดังกล่าวแล้ว ส่วนคนเกิดวันอื่น ๆ ให้คิดอักษรวรรคที่ดีมาตั้งชื่อ โดยนัยนี้เหมือนกัน

ตัวอย่างชื่อ

เพื่อความสะดวก แก่ท่านผู้จะตั้งชื่อบุตรหลานของตน ข้าพเจ้าจักหาตัวอย่างชื่อมา สำแดงไว้ในที่นี้ ตามลำดับตัวอักษร (ถ้าท่านผู้อ่านจะเอาชื่อเหล่านี้ตั้ง ก็นับตามทักษา เมื่อ อักษรในชื่อนั้น ไม่มีตัวใดเลยที่เป็นกาลกรรณีแก่บุตรหลานของท่าน ก็ให้เอาชื่อที่ท่านคัด เลือกนั้นตั้งเถิด เป็นอันใช้ได้)

อักษร ก.

ชาย	หญิง
กรม	กมลา, กมลทิพย์, กมลมาลย์
กอง	กองกาญจน์, กองแก้ว, กองคำ, กองทอง
ก้อน	ก้อนแก้ว, ก้อนคำ, ก้อนทอง, คำก้อน, ทองก้อน
แก้ว	แก้วมณี, แก้มแก้ว, คำแก้ว
เกษม	เกษมสุข
เกื้อ	เกื้อกูล, ก่อเกื้อ
แก่น	แก่นจันทน์

อักษร ข.

ขรรค์ ขัน, ขันธ์, ขรรค์ชัย	ขันแก้ว, ขันคำ, ขันเงิน ขันทอง
ขวัญ, ขวัญชัย	ขวัญตา, ขวัญใจ, ขวัญเรือน
เข็ม	เข็มทอง, เข็มน้อย, เข็มพวง, เข็มเพชร

อักษร ค.

คง, คงเดช, คงฤทธิ์	คงขวัญ, บุญคง
คะนึง, คำนึง	คะนึงสุข, ควรคำนึง
คำ	คำดวง, คำพัน, คำแว่น, คำหอม, ดวงคำ
เครือ	เครือฟ้า, เครือมาศ, เครือวัลย์, ทองเครือ

อักษร ง.

ชาย	หญิง
เงิน	เงินยวง, แสงเงิน

อักษร จ.

จง, จำนง	จงดี, จงจิต, จงจินต์, จงถนอม, จงรัก, บรรจง,
จวบ, ประจวบ	จำนงใจ, จวบจิต, จวบใจ, ประกอบลาภ
เจริญ, จำเริญ	เจริญใจ, เจริญตา, จำเริญจิต
เจียม	เจียมจิต, เจียมใจ
ใจ	ดวงใจ, สมใจ, สายใจ

อักษร ฉ.

เฉลิม, เฉลิมชัย	เฉลิมขวัญ
เฉิด	เฉิดฉัน, เฉิดฉาย, งามเฉิด

อักษร ช.

ชวน	ชวนชม, ชวนพิศ
ชู	ชูกลิ่น, ชูใจ, ชูชีพ, บุญชู
โชติ	โชติมา, โชติรส

พิธีมงคลบรรพชา

(บวชสามเณร)

การบวชเป็นสามเณรนั้น นิยมกระทำกันในเมื่อเด็กโกนจุกเรียบร้อยแล้ว ผู้ปกครองก็นำตัวเด็กนั้นไปฝากวัด การบวชเป็นสามเณร นี้กดูตามธรรมเนียมของไทย ก็เพื่อส่งเด็กเข้าไปรับการอบรมนิสัยให้เรียบร้อย และฝึกปรือวิชาความรู้ใกล้ชิดยิ่งขึ้น เพราะสมัยก่อนวัดเป็นเสมือนคลังวิทยาการทีเดียว

ประวัติสามเณรองค์แรกในศาสนา

ตามศาสนประวัติกล่าวไว้ว่า เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสรู้แล้วเสด็จไปโปรดสัตว์นิกร ณ กรุงราชคฤห์ พระเจ้าสุทโธทนมหาราช พระราชบิดาทรงทราบเกียรติประวัติ จึงส่งอำมาตย์ให้ไปทูลเชิญเสด็จมาสู่กบิลพัสดุ์นคร ครั้นพระผู้มีพระภาคเสด็จมาถึงแล้ว พระนางเจ้ายโสธราพระราชเทวีในก่อน ทรงสอนให้ราหุลปิโยรสทูลขอราชสมบัติจากพระสวามีสมเด็จพระบรมศรีสุคต จึงทรงรำพึงว่า ครั้นจะให้สมบัติเช่นพ่อให้ลูกนั้น สมบัตินั้นก็เป็นห่วงผูกพันเนื่องในวัฏฏสงสาร มีอาการไม่เที่ยงแท้แน่นอน สู้ให้อริยทรัพย์ ๗ ประการ คือ ศรัทธา ศีล เป็นต้น ไม่ได้ ถ้าให้อริยทรัพย์จะเป็นการดียอดเยี่ยมกว่าแน่แท้ ครั้นแล้วจึงโปรดให้ท่านพระสารีบุตรมหาเถรเจ้าเป็นผู้จัดการบวชราหุลราชกุมาร

ในการบวชราหุลราชกุมาร พระมหาโมคคัลลานะเป็นผู้ปลงผมและให้ผ้ากาสาวพัตร พระสารีบุตรให้สรณคมน์ พระมหากัสสปเถระให้โอวาท เพราะการบรรพชาหรืออุปสมบทมีพระอุปัชฌายะเป็นต้นเค้า เป็นใหญ่ มิใช่อาจารย์ ราหุลราชกุมาร จึงชื่อว่ามีพระสารีบุตรเป็นอุปัชฌายะ เป็นสามเณรองค์แรกในศาสนา ด้วยประการฉะนี้

คุณสมบัติ

ผู้ที่จะบวชเป็นสามเณรนั้นต้องประกอบด้วยคุณสมบัติหลายประการ เป็นต้นว่าไม่เป็นเด็กเกินไป ไม่เป็นโรคติดต่อ ไม่เป็นคนมีอวัยวะพึงรังเกียจเพราะความบกพร่อง เช่น มือขาด เท้าขาด มีนิ้วมือนิ้วเท้าขาด มีหูขาด มีจมูกขาด ไม่เป็นคนพิการเช่น ตาบอดตาใส คนง่อย คนมีมือหงิก เท้าหงิก คนกระจอกเดินไม่เป็นปกติ และคนหูหนวก

การบวช

เมื่อผู้ปกครองกำหนดวันแล้ว พึงพาเด็กที่จะบวชเป็นสามเณรนั้นไปฝากเจ้าอาวาสวัดที่จะให้เด็กบวช หรือฝากพระภิกษุรูปใดรูปหนึ่งตามแต่ตกลงกัน เพื่อให้เด็กนั้นฝึกหัดขนบธรรมเนียม และท่องจำคำขอบรรพชาให้ชำนิชำนาญ ครั้นถึงวันบวชผู้ปกครองก็จัดเตรียมดอกไม้ธูปเทียนผ้าไตร พร้อมทั้งเครื่องใช้สอยต่าง ๆ เป็นต้นว่าที่นอนหมอนมุ้ง และไทยธรรมที่จะถวายแก่พระอุปัชฌายะ พระอันดับอื่น ๆ ที่มาร่วมในพิธีตามสมควรแก่ศรัทธา

เมื่อไปถึงวัดแล้ว ให้เด็กโกนผม โกนคิ้วพาตัวเข้าไปหาพระอุปัชฌายะ ๆ ก็แนะนำให้เริ่มพิธีขอบรรพชา ครั้นสำเร็จเรียบร้อยแล้ว ก็ถวายไทยธรรมแด่พระอุปัชฌายะและพระอันดับ พระสงฆ์อนุโมทนา ก็เป็นอันเสร็จพิธี

สำหรับกิจเนื่องด้วยสงฆ์ เช่นการนิมนต์พระอันดับนั้น มอบให้พระอุปัชฌายะแล้วแต่ท่านจะกรุณาให้ ก็ยิ่งเป็นการสะดวก สำหรับคำที่เด็กจะขอบรรพชานั้น (มีแบบแผนที่พิมพ์จำหน่ายแพร่หลายคือ อุปสมบทวิธี) แต่วิธีที่จะอำนวยความสะดวก ก็คือมอบเด็กให้พระท่านฝึกสอนให้ แม้จะไปอยู่ประจำที่วัดยังไม่สะดวก ก็ต้องไปซ้อมฝึกหัดจนชำนาญ

พิธีบรรพชาเป็นสามเณรนั้น เป็นพิธีสามัญไม่สู้จะเอิกเกริกเท่าไรนัก รู้กันในหมู่วงศาคณาญาติ ไม่ครึ้นเครงเหมือนการบวชพระ แต่ในบางท้องถิ่น เช่น ในเมืองเชียงใหม่แต่ก่อนกลับตรงกันข้าม การบวชสามเณรมีสมโภชตั้งขบวนแห่อ้อมตัวเมืองทีเดียว หรือ

อย่างน้อยก็แห่ไปตามถนนสำคัญๆ เป็นงานบุญที่เอิกเกริกครึ้นเครง เรียกกันว่า **"แห่ลูกแก้ว"** แต่ถ้าเป็นงานบวชพระ กลับทำเงียบๆ ปัจจุบันนี้ ก็มีเปลี่ยนแปลงไปบ้าง โดยอนุโลมตามประเพณีส่วนใหญ่ในภาคกลาง

ภาวะเป็นสามเณร

การสำเร็จบรรพชากิจเป็นสามเณรนั้นย่อมอยู่ที่คำไตรสรณคมน์ คือ เมื่อผู้ขอบรรพชาว่าจบคำ **ตติยมฺปิ สงฺฆํ สรณํ คจฺฉามิ** ดังนี้แล้ว ก็สำเร็จภาวะเป็นสามเณร เพราะบรรพชาของเธอสำเร็จด้วยการถึงไตรสรณคมน์ ส่วนสิกขาบท ๑๐ เป็นเพียงข้อปฏิบัติของสามเณร

พิธีทำบุญอายุ

พิธีทำบุญอายุนี้ เพื่อความต้องการให้อายุเจริญวัฒนาต่อไป โดยอำนาจพระรัตนตรัยและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ช่วยคุ้มครองป้องกัน ในชั้นต้น ความประสงค์แห่งการทำเป็นดังกล่าวแล้ว

มีเรื่องปรากฏในคัมภีร์พระธรรมบทว่า ในสมัยพุทธกาล มีพราหมณ์ ๒ คนผัวเมีย พาลูกชายที่ยังเป็นทารกเข้าไปหาพราหมณ์ผู้เป็นสหาย ผู้ประพฤติพรตบำเพ็ญตบะ เมื่อสองผัวเมียกราบไหว้แล้ว พราหมณ์ผู้นั้น ก็อำนวยพรว่า "ขอจงจำเริญอายุยืนนาน" แต่เมื่อพราหมณ์ ๒ ผัวเมีย ให้ทารกไหว้ พราหมณ์ผู้บำเพ็ญพรตกลับนิ่งเฉย ไม่ให้พรแต่ประการไร ผัวเมียทั้งสองมีความสงสัย จึงไต่ถาม ได้ความว่า ลูกน้อยของตนจะตายภายใน ๗ วัน ครั้นถามถึงอุบายป้องกัน พราหมณ์นั้น แนะนำให้ไปหาพระผู้มีพระภาค จึงพราหมณ์ผัวเมียก็พาทารกนั้นไปเฝ้าถวายบังคมพระสัมมาสัมพุทธเจ้า กราบทูลเรื่องให้ทรงทราบ สมเด็จพระผู้มีพระภาค ก็ตรัสแถลงเช่นเดียวกัน แนะนำอุบายป้องกันโดยนิมนต์พระสงฆ์สวดพระปริตรตลอด ๗ วัน พราหมณ์ ๒ ผัวเมียก็จัดทำตามทุกประการ ครั้นในวันที่ครบ ๗ พระผู้มีพระภาคเสด็จไปด้วยพระองค์เอง คราวนั้น ยักษ์ผู้ได้รับพรมาเพื่อให้ฆ่ากุมารนั้น ก็ไม่อาจทำอันตรายทารกได้ เพราะทารกน้อยนั้น นอนฟังพระปริตรอยู่ และเพราะพุทธานุภาพ ทารกนั้นจึงรอดพ้นอันตรายแห่งชีวิต และมีอายุถึง ๑๒๐ ปี

เรื่องนี้ เป็นตัวอย่างแห่งอานุภาพพระปริตร และเป็นตัวอย่างแสดงว่า การทำบุญอายุ มุ่งผลดิ่งไปตรงที่ต้องการมีอายุยืนต่อไป

ในกาลปัจจุบันนี้ การทำบุญเนื่องด้วยอายุ ผู้รู้สอนว่าเพื่อต้องการอายุยืนนานโดยสวัสดี และเพื่อเหตุแสดงความยินดีว่าได้มีอายุตลอดรอดฝั่งมา นับว่าเป็นบุญลาภอันประเสริฐเลิศหนักหนา ควรแสดงความยินดีด้วยการประกอบกุศลพิธี เพราะไม่รู้ว่าจะอยู่ไปได้

อีกเพียงไร จึงควรไม่ประมาทไว้ก่อน เป็นการเตือนใจของตนไม่ให้มัวเมาลุ่มหลงในชีวิต เพราะ "ชีวิตของสัตว์ทั้งหลายน้อยนัก ทั้งลำบากทั้งประกอบไปด้วยทุกข์ ร่างกายของเรานี้ เมื่อยังเป็นอยู่ก็เป็นอาหารของผู้อื่นคือเหลือบยุง ครั้นตายแล้ว ก็เป็นอาหารของแร้งกา เป็นอาหารของต้นไม้ ในสงสารนี้ ที่อยู่ของคนดีคือสุคติ ที่อยู่ของคนชั่วคือทุคติ ขึ้นชื่อว่ามัจจุราชคือความตายนี้ ย่อมไม่ละอายต่อคนหนุ่มสาวผู้มีรูปผิวพรรณดังทอง ไม่ละอายต่อเหล่านักรบผู้แกล้วกล้าในการยุทธ์ ไม่ละอายต่อปุถุชนคนพาล ไม่ละอายต่อจอมปราชญ์ เช่นพระสัมมาสัมพุทธะ ไม่ละอายต่อขัตติยะแม้เป็นจักรพรรดิราช ไม่ละอายต่อความยากจนผู้ขัดสนที่ไม่มีที่อยู่อาศัย ความตายสกัดหน้าสัตว์เหล่านี้ทั่วกัน เขาล้วนแต่อยู่ริมปากเหวคือมรณะทั้งสิ้น บางพวก เห็นกันในเวลาเช้า ครั้นเวลาเย็นตายเสียแล้ว, บางพวก เห็นกันในเวลาเย็น ครั้นรุ่งเช้า ตายเสียแล้ว"

ด้วยเหตุนี้ การทำบุญที่เนื่องด้วยอายุ จึงมี ๒ อย่าง เช่นทำบุญวันเกิด ๑ ทำบุญอายุ ๑ นอกจากนี้ แม้การเล็กน้อย เช่นพอถึงวันเกิด ก็ทำบุญตักบาตร ก็ควรเรียกว่าทำบุญวันเกิด การทำบุญที่เนื่องด้วยอายุ มีความมุ่งหมายดังกล่าวมา ด้วยประการฉะนี้

ในลำดับดังต่อไปนี้ จะกล่าวพิธีทำบุญอายุ และทำบุญวันเกิดต่อไป

การทำบุญอายุนี้ มักนิยมทำกันในเมื่อมีอายุครบ ๒๕ ปี (เบญจเพศ) หรือ ๕๐ ปี กึ่งกลางอายุของมนุษย์

การนิยมทำเมื่ออายุครบ ๒๕ ปีนั้น เพราะถือกันว่าเป็นหัวเลี้ยวแห่งอายุ ที่ย่างขึ้นสู่ความเป็นผู้ใหญ่ เป็นปีที่สำเร็จการศึกษาอย่างสมบูรณ์

(มติทั่วไป ถือว่า คนเราถ้ามีการศึกษาเต็มที่ จะสำเร็จคือหมดขั้นการศึกษาตามชั้นได้รับปริญญา เมื่ออายุ ๒๕ ปี ในด้านการเมือง รัฐธรรมนูญในประเทศต่าง ๆ ถือกันว่าอายุที่เป็นมาตรฐานได้รับอนุญาตให้สมัครรับเลือกเป็นผู้แทนราษฎรได้นั้น โดยมาก ก็นับอายุ ๒๕ ว่าเป็นปีหมดการศึกษาด้านโรงเรียน ต่อแต่นั้นไป เป็นปีการศึกษาภาคปฏิบัติการด้านอื่น ๆ ในหน้าที่การงาน โดยความหมาย ก็คือยอมรับว่าพ้นภาวะของเด็ก ย่างสู่ความเป็นผู้ใหญ่แล้ว)

พึงเทียบดูกับฝ่ายพุทธศาสนา ที่พระพุทธองค์ทรงบัญญัติไว้ในพระวินัย คือภิกษุผู้มีพรรษา ๕ เป็นนวกะ (ถ้าบวชเมื่ออายุ ๒๐ พอครบ ๕ พรรษา อายุก็ได้ ๒๕ ย่างเข้าสู่ ๒๖) พ้น ๕ พรรษาแล้ว มีคุณวุฒิประกอบ จัดเป็นมัชฌิมะ คือนับว่าเป็นผู้ใหญ่ ด้วยเหตุนี้ การทำบุญในตอนนี้ ก็เพื่อส่งเสริมให้อายุจำเริญวัฒนาและให้มีความรุ่งโรจน์ในหน้าที่การงาน อนึ่ง ผู้ที่ทำบุญอายุในระยะนี้ ก็ควรตระหนักว่า ตนสิ้นภาวะเด็กโดยวัยแล้ว ต้องอบรมความดีของผู้ใหญ่ เพราะย่างเข้าสู่วัยผู้ใหญ่แล้ว

ความจริง กำหนดกาลเนื่องด้วยอายุนี้ ในทางพุทธศาสนา เพ่งจิตใจเป็นหลักสำคัญว่าจะเป็นผู้ใหญ่หรือเด็กผู้มีวัยมาก แต่กายวาจาแสดงให้เห็นว่าไม่เป็นผู้ใหญ่ ก็ยังนับว่าเป็นเด็ก ผู้มีวัยน้อย แต่กายวาจาแสดงให้เห็นว่าเป็นผู้ใหญ่ เป็นฆราวาส แต่มีใจประพฤติ-ธรรมของสมณะ แม้ไม่ได้ทรงผ้ากาสาวพัสตร ก็เรียกว่าสมณะได้ เป็นสมณะแต่ใจประกอบด้วยการคิดเบียดเบียนผู้อื่น ด้วยกลัวว่าผู้อื่นจะเปิดเผยความเน่าภายในของตน หรือด้วยการประกอบกรณียะอันไม่ชอบแก่สมณะด้วยกัน ต่างไม่กล้าว่ากล่าวกันจริงจัง เพราะ "ไก่ก็เห็นตีนงู งูก็เห็นนมไก่" แม้ทรงผ้ากาสาวพัสตร ก็ไม่ควรแก่การกราบไหว้

การที่นิยมทำเมื่ออายุครบ ๕๐ ปีนั้น เพราะถือกันว่า อายุในระยะนี้ เป็นครึ่งอายุของมนุษย์ การทำบุญอายุในตอนขั้นนี้ ก็ด้วยเหตุต้องการบุญเป็นที่ยึดพำนักในปรโลก เพราะใกล้ต่อมรณะเข้าทุกที และเพื่อให้จำเริญยืนต่อไปอีก แม้จะมีเหตุอันทำกาลกิริยา ก็ยังได้ความอิ่มใจว่าบุญเราได้สั่งสมแล้ว กำจัดความเดือดร้อนใจได้ประการหนึ่ง

นอกจากนี้ จะทำเป็นรอบ ๆ ก็ได้ รอบหนึ่งมี ๑๒ ปีสุดแต่ผู้ทำ จะทำในรอบใด การทำบุญอย่างนี้ ถ้าทำเป็นงานใหญ่ มีพิธีทั้งทางพุทธ์ทั้งทางไสย์ และทำ ๒ วัน ถ้าทำเป็นงานภายในวงศ์ญาติหมู่มิตรสหาย จัดเป็นงานเล็ก เป็นงานวันเดียว

พิธีมงคลอุปสมบท

(บวชพระ)

พิธีมงคลบวชนาค เป็นพิธีมโหฬาร และสำคัญสำหรับชาวไทยผู้เป็นพุทธศาสนิกชน ดังนั้น การจัดทำพิธีนี้ จึงเป็นไปอย่างเต็มที่

โดยมาก การบวช ถ้าเป็นในชนบทมักนิยมบวชกันในระหว่างเดือน ๔–๕–๖ เพราะเสร็จจากธุรกิจของตน ถ้าในเมืองหรือเป็นข้าราชการก็มักนิยมบวชกันในเดือน ๗–๘ เพราะลาราชการได้เพียงกำหนดจำกัด และงานพิธีมงคลเช่นนี้ มักจัดเป็น ๒ วัน วันต้นเรียกกันว่าวันสุกดิบ วันที่ ๒ เป็นวันแห่นาคไปบวช

กิจเบื้องต้น

เมื่อพ่อแม่หรือเจ้าภาพตกลงว่าจะจัดการบวชบุตรหลานแล้ว ในเบื้องต้นกำหนดวันให้แน่นอน โดยไปตกลงวันบวชกับพระอุปัชฌายะเสียก่อน ถ้าจะกำหนดเอง เมื่อพระอุปัชฌายะขัดข้อง ก็จะคลาดเคลื่อนไป ดังนั้น เมื่อกะว่าจะบวชบุตรหลาน ให้จดวันเดือนปีที่เขาเกิด แล้วพาตัวไปนมัสการพระอุปัชฌายะ ในวัดที่ต้องประสงค์จะบวชนั้น กำหนดวันที่จะบวช ครั้นแล้ว ก็กลับมาเตรียมการต่าง ๆ ให้พร้อม

ในปัจจุบันนี้ ก็ต้องบอกไปยังญาติพี่น้อง และคนที่เคารพนับถือกัน เพื่อให้มาร่วมอนุโมทนาการบุญ แม้ตัวผู้จะบวช บางทีก็พิมพ์บัตรเล็กบอกขอลาอุปสมบท พร้อมทั้งขออโหสิกรรมไปตามเพื่อนฝูง ซึ่งหมายความว่าขอขมานั่นเอง ตนเองจะได้เป็นผู้บริสุทธิ์ในการที่จะอุปสมบท

ประการใดประการหนึ่ง เช่นถูกตอนเป็นต้น นอกจากนี้ต้องตรวจสอบดูตามนัยแห่งมาตรา ๑๔ แห่งสังฆาณัติระเบียบพระอุปัชฌายะ พุทธศักราช ๒๔๘๗ ที่ว่า

(๑) เป็นคนมีหลักฐาน มีอาชีพชอบธรรม ไม่ใช่คนจรจัด ไม่มีหลักฐาน

(๒) เป็นสุภาพชน มีความประพฤติดี ไม่เป็นนักเลงเที่ยวเตร็ดเตร่ ไม่มีความเสียหายในทางอื่น เช่น ติดฝิ่น ติดสุรา เป็นต้น

(๓) มีความรู้อ่านออกและเขียนหนังสือไทยได้ โดยมีประกาศนียบัตรหรือหนังสือรับรอง ซึ่งทางราชการออกให้เป็นคู่มือ

(๔) เป็นผู้ปราศจากบรรพชาโทษ และมีร่างกายสมบูรณ์ อาจบำเพ็ญสมณกิจได้ ไม่เป็นคนชราไร้ความสามารถ หรือทุพลภาพ หรือพิกลพิการ

(๕) มีสมณบริขารครบถ้วนและถูกต้องตามพระวินัย

(๖) เป็นผู้สามารถกล่าวคำขอบรรพชาอุปสมบทได้ด้วยตนเอง และถูกต้องไม่วิบัติ

เมื่อพระอุปัชฌายะเห็นว่า บุคคลจะบวชนั้น ไม่ขัดข้องด้วยลักษณะเหล่านี้ พึงยอมให้อุปสมบทได้ พึงกะกำหนดบอกวันเขาไปให้แน่นอน

ลักษณะคนบวชไม่ได้

ลักษณะของคนที่ทางพระวินัยไม่ต้องการให้อุปสมบทในพระศาสนา ดังนี้

คนมีอายุหย่อน ๒๐ ปี ๑ บัณเฑาะก์ ๑ อุภโตพยัญชนกะ คือคนมีเพศ ๒ ทั้งหญิงทั้งชาย ๑ ภิกขุนีทูสกะ คนผู้ประทุษร้ายนางภิกษุณี ๑ เถยยสังวาสกะ คือคนลักเพศได้แก่คนถือเพศภิกษุเอาเอง ๑ ติตถิยปักกันตกะ ภิกษุผู้ไปเข้ารีตเดียรถีย์ ๑ มาตุฆาตกะ คนฆ่ามารดา ๑ ปิตุฆาตกะ คนฆ่าบิดา ๑ อรหันตฆาตกะ คนฆ่าพระอรหันต์ ๑ โลหิตุปปาทกะ คนทำร้ายพระพุทธเจ้าแม้เพียงทำพระโลหิตให้ห้อขึ้น ๑ สังฆเภทกะ ภิกษุผู้ทำสงฆ์ให้แตกจากกัน ๑ ภิกษุผู้ต้องปาราชิกละเพศแล้วต้องการบวช ๑ คน ๑๒ จำพวกนี้เรียกว่าวัตถุวิบัติห้ามอุปสมบท

นอกจากนี้ ยังมีจำพวกคนถูกห้ามไม่ให้รับบรรพชาอุปสมบทอีก ๘ จำพวก คือ.–

๑. คนมีโรคอันจะติดต่อกัน โรคไม่รู้จักหาย โรคเรื้อรัง ได้แก่โรค ๕ อย่าง คือโรคเรื้อน โรคฝี โรคกลาก โรคหืด โรคลมบ้าหมู

๒. คนมีอวัยวะบกพร่อง คือคนมีมือขาด มีเท้าขาด มีนิ้วมือนิ้วเท้าขาด มีหูขาด มีจมูกขาด เป็นต้น

๓. คนมีอวัยวะไม่สมประกอบ คือ คนมีมือเป็นแผ่น คือนิ้วมือไม่ได้จักเป็นง่าม คนค่อม คนเตี้ย คนตีนปุก เป็นต้น

๔. คนพิการ คือ คนตาบอดตาใส คนง่อย คนมีมือหงิก เท้าหงิก คนกระจอกเดินไม่ปกติและคนหูหนวก เป็นต้น

๕. คนทุรพล คือ คนแก่ง่อนแง่น คนมีกำลังน้อย ไม่อาจจะทำกิจมีย้อมจีวรของตัวได้ เป็นต้น

๖. คนมีเกี่ยวข้อง คือคนผู้อันบิดามารดาไม่อนุญาต คนมีหนี้สิน เป็นต้น

๗. คนเคยถูกลงอาญาหลวงมีหมายปรากฏอยู่ คือ คนถูกเฆี่ยนหลังลาย คนถูกสักหมายโทษ

๘. คนประทุษร้ายความสงบ คือโจรผู้ร้ายที่ขึ้นชื่อ

นอกจากนี้ ต้องเว้นบุคคลตามลักษณะมาตรา ๑๕ แห่งสังฆาณัติระเบียบพระอุปัชฌายะ พุทธศักราช ๒๔๘๗ คือ

๑. คนทำความผิดหลบหนีอาญาแผ่นดิน

๒. คนหลบหนีราชการ

๓. คนมีคดีค้างในศาล

๔. คนเคยถูกตัดสินจำคุกฐานเป็นผู้ร้ายสำคัญ

๕. เคยถูกห้ามอุปสมบทเด็ดขาดทางพุทธศาสนา

๖. คนมีโรคติดต่อ

๗. คนมีอวัยวะพิการจนไม่สามารถปฏิบัติกิจพระศาสนาได้สะดวก

เครื่องบริขาร

เมื่อพระอุปัชฌายะกำหนดวันเวลาให้แน่นอนแล้ว เจ้าภาพต้องตระเตรียมซื้อเครื่องบริขารไว้ให้ครบ ดังนี้

๑. บาตร

๒. อันตรวาสก ผ้าสบง

๓. อุตตราสงค์ ผ้าจีวร

๔. สังฆาฏิ ผ้าพาดบ่า (ห่มซ้อน)

๕. กายพันธน์ ผ้าประคตเอว

๖. ธมกรก หม้อกรองน้ำ

๗. กล่องเข็มพร้อมทั้งด้าย

๘. มีดโกน

ทั้ง ๘ อย่างนี้ เป็นบริขารที่จำเป็น นอกนั้น ควรหาสบงจีวรเพิ่มอีกบ้าง จะได้อาศัยใช้นุ่งห่มสะดวก เครื่องบริขารอื่น ๆ เช่น แก้วน้ำ ที่นอน หมอน มุ้ง เป็นต้น ตามควรแก่ฐานะที่จะจัดหาได้

ผู้จะอุปสมบทเตรียมตัว

แม้ตัวผู้ที่จะอุปสมบทนั้น ก็ควรไปมาหาสู่ที่วัด เพื่อตนจะได้คุ้นเคยกับพระภิกษุสงฆ์ และระเบียบแบบแผนต่าง ๆ ของวัด ควรหัดท่องคำต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

๑. ท่องคำขอบรรพชาอุปสมบท

๒. ท่องวิธีทำพินทุ, อธิษฐาน, และวิธีวิกัปป์จีวร

๓. ท่องคำกรวดน้ำ

๔. ท่องวิธีแสดงอาบัติ

๕. ท่องยถา สัพพี

๖. ท่องวิธีพิจารณาปัจจัย ๔

๗. ท่องทำวัตรเช้า–เย็น

สำหรับข้อ ๑ เป็นสำคัญกว่าเขาทั้งหมด เพราะในวันอุปสมบท ผู้จะอุปสมบทต้องเปล่งวาจาว่า ฉะนั้นต้องหัดว่า ซ้อมให้คล่องแคล่ว โดยมาก ต้องไปหัดว่ากับพระที่วัดจะได้รู้ระเบียบของท่าน ว่าตอนไหนควรจะว่าอย่างไร จะทำอย่างไร เว้นระยะวรรคตอนได้ถูกต้อง และควรศึกษาระเบียบ ๓ อย่างที่จำเป็นในวันอุปสมบท เพื่อความไม่เคอะเขิน คือ

๑. ระเบียบการกราบ

๒. ระเบียบการกรวดน้ำ

๓. ระเบียบการรับประเคน

ระเบียบข้อที่ ๑ และข้อที่ ๒ พึงดูในตอนต้นซึ่งกล่าวมาแล้ว ส่วนระเบียบการรับประเคน พึงทราบดังนี้

โดยมากผู้มาช่วยในการอุปสมบท ก็มีสิ่งของมาทำบุญ (ถวายพระบวชใหม่) ด้วย ซึ่งผู้บวชใหม่จะต้องออกไปนั่งรับประเคนของ ถ้าผู้ถวายเป็นผู้ชาย ผู้บวชใหม่ก็รับด้วยมือตนเอง ถ้าเป็นผู้หญิง ก็รับด้วยผ้ากราบ การจับผ้ากราบนั้น เท่าที่สังเกตจากพระผู้ใหญ่ให้วางหัวนิ้วมือบนผ้า สอดอีก ๔ นิ้วไว้เบื้องล่างแห่งผ้า (หงายมือ) ทอดสายตาพอประมาณจับอยู่ที่ผ้ากราบสำรวมกิริยา

ขอขมา

เมื่อใกล้วันที่อุปสมบทตามนิยมกันทั่วไป ผู้ที่จะบวชต้องมีดอกไม้ธูปเทียนเที่ยวลาญาติพี่น้องและผู้หลักผู้ใหญ่ ซึ่งเป็นที่เคารพนับถือ เป็นการแสดงความเคารพและขอขมากรรมที่ได้พลาดพลั้งล่วงเกินทั้งต่อหน้าและลับหลัง ญาติพี่น้องหรือผู้หลักผู้ใหญ่นั้นก็ขอรับขมาพร้อมกับให้ศีลให้พร

งานวันสุกดิบ

"ในวันสุกดิบนี้ งานที่อื้ออึงมากก็คือโรงครัว ซึ่งทำเลี้ยงผู้มาช่วยงาน และทำบุญเลี้ยงพระ ของที่ทำยืนพื้นในชนบทก็มักจะมีขนมจีน น้ำยา น้ำพริก แกงบอน แกงฟักทอง เป็นต้น มีผู้มาช่วยงานเป็นการเอิกเกริกสนุกสนาน

ในชนบทบางแห่ง ตอนบ่าย มีการแห่นาคสนุกสนาน เจ้านาคแต่งตัวนุ่งขาวห่มขาว หรือแต่งอื่น ๆ ก็ได้แล้วแต่จะเห็นสมควร บางทีขึ้นช้างแห่ห้อมล้อมกันไปเป็นขบวนไปกันจนเย็นจึงกลับ ในระหว่างแห่ก็มีรื่นเริงกันแล้วแต่ใครจะคิดสนุกอย่างไร ที่มีม้าและกล้าหน่อย ก็ขี่ม้าผูกลูกกระพรวน แต่งม้าเสียหรู ล่อช้าง เป็นการรื่นเริงในการบุญ

ครั้นตอนย่ำค่ำ ก็มีการทำขวัญนาค ของที่จะต้องใช้ในพิธีทำขวัญนี้ คือ

๑. เครื่องบายศรี ๑ สำรับ

๒. เครื่องกระยาบวด ๑ สำรับ

๓. มะพร้าวอ่อน

๔. ไข่ ๑ ฟอง (เรียกกันว่า ไข่ขวัญ)

๕. กล้วยน้ำว้า ๑ หวี

๖. ขันใส่ข้าวสาร

๗. เทียนชัย

คำโบราณท่านพรรณนาจัดของพิธีไว้นอกจากบายศรีแล้ว ยังบอกอีกว่า "**ยอดข้าวขวัญไข่ปอกใส่ ตองสามใบเอาแต่ดี หุ้มบายศรีตามโบราณ เครื่องตระการทุกสิ่ง ผ้าอย่างยิ่งลายเข้มขำ เขียวจรนำอย่างดีดี หุ้มบายศรีดูงดงาม เทียนชัยตามจุดบูชา เป็นสง่างามตามวิสัย แว่นปักไว้ทั้งสามอัน ปักในขันขอบข้าวสาร สำหรับจะเวียนเทียน มะพร้าวเจียนใส่พานรอง ช้อนเงินทองวางเรียงราย**"

การทำพิธีขวัญนาคนี้ เจ้านาคนั่งกลางวงพิธี ห้อมล้อมด้วยบิดามารดา ญาติพี่น้อง พร้อมกับผู้ที่มาร่วมอนุโมทนาต่อหน้าเจ้านาคนั้น วางเครื่องใช้ในพิธีทำขวัญ บาตร ผ้าไตร เครื่องบริขาร พร้อมทั้งเครื่องสักการะทั้งปวง ครั้นแล้วผู้ว่าคำทำขวัญก็เริ่มว่าคำทำขวัญเป็น

ทำนอง จบลาหนึ่ง ๆ ก็ตีฆ้องโห่ร้องเอาชัย ครั้นจบทุกบท ก็เบิกแว่นเวียนเทียน พิณพาทย์ก็ประโคม

บางที เท่าที่กล่าวมานี้ ผู้ไม่เคยเห็นพิธีอย่างนี้เลยอาจฉงน ดังนั้นข้าพเจ้าจะกล่าวย้ำอีกครั้งหนึ่ง เพื่อความเข้าใจ และผู้ที่ปรารถนาจะจัดทำ จักได้ทำได้เอง ดังนี้

<u>การจัดทำ</u> ตระเตรียมของดังกล่าวแล้วข้างต้นไว้ให้พร้อม เอาไม้ไผ่มาขนาบกับบายศรีให้ได้สามเส้า เอาด้ายสายสิญจน์ผูกทุกช่อง ๆ ละเปลาะ ยกเอาเครื่องบายศรีปากชามตั้งบนยอดบายศรีใหญ่ เอาเครื่องสังเวยใส่ตามช่องบายศรี

ครั้นแล้วตัดเอาใบตอง (กล้วย) มา ๓ ทาง หุ้มบายศรีผูกด้ายสายสิญจน์ แล้วใช้ผ้าขาวล้วนหรือผ้าแพรสี หุ้มบายศรีเวียนซ้ายมาทางขวา

<u>น้ำมนต์</u> ให้ทำน้ำมนต์ ไว้สำหรับประพรมเครื่องบายศรี, เจ้านาค ตลอดเครื่องบริขารอื่น ๆ

<u>เจิมนาค</u> ผงเจิมนาคนั้นเสกด้วย นโม พุทธายะ หรือด้วยบทอื่น สุดแท้แต่จะเสก

ครั้นเสร็จกิจเหล่านี้แล้ว เอาเทียน ๙ เล่มติดแว่น แว่นละ ๓ เล่ม และแว่นนั้นให้ปักไว้ที่ขันข้าวสาร ตัวผู้ว่าคำทำขวัญให้นั่งหันหน้าไปทิศเหนือหรือทิศตะวันออกก็ได้ ตัวเจ้านาคนั่งข้างซ้าย แล้วเอาเทียนชัยปักที่ยอดบายศรีแล้วเริ่มว่าคำทำขวัญ เริ่มต้นด้วย ชุมนุมเทวดา จนถึงเชิญขวัญนาค เมื่อจบแล้ว ก็เริ่มเวียนเทียนต่อไป

<u>เวียนเทียน</u> เอาเทียนชัยจุดแล้วว่า ชยนฺโต จนถึง สีเล ปฐวิโปกฺขเร แล้วจุดเทียนติดไว้ที่แว่น โดยจุดต่อจากเทียนชัย แล้วเวียนรอบบายศรี ๓ รอบ โดยเอามือซ้ายส่งเอามือเบื้องขวารับ ครั้นแล้วส่ายเทียนตรงหน้า ร้องเป็นบทว่า "ได้เอยได้ฤกษ์ สิทธาเฒ่าให้เบิกซึ่งบายศรี" แล้วส่งต่อไปยังเจ้าภาพซึ่งอยู่ในลำดับต่อไป เวียนจากซ้ายไปทางขวา ร้องต่อบทที่ ๒ ว่า "ญาติกามาพร้อมอึงมี่ จึงจุดอัคนีแล้วเวียนไป" เวียนได้รอบหนึ่ง ก็ใส่ใบพลูลงคะแนนไว้ทุกรอบ จะเวียนกี่รอบก็ได้ ตอนจะยุติร้องว่า "ตามระบอบโบราณท่านขานไข"

เมื่อจวนจะจบรอบที่เวียนเทียนนั้น ให้เปลื้องเอาผ้าห่อที่ใบตองบายศรีมาให้เจ้านาคถือไว้ (เอามือซ้ายรองเอามือขวาวางข้างบน) เมื่อเวียนเทียนหมดรอบแล้ว ต้องรวมเทียนที่บายศรี ๓ รอบ เอาใบพลูรองเทียน เอามือกระพุ่มเทียนเป่าเข้าบายศรี ดับเทียนแล้วเป่าควันเจ้านาค ๓ ครั้ง แล้วเอาเทียนชัยเจิมหน้าผากเจ้านาค ด้วยผงเจิมที่เตรียมไว้แล้ว

ต่อจากนั้น หยิบมะพร้าวอ่อนเปิดฝาออก เอาช้อนตักขวัญในช่องบายศรีทุกช่องใส่ลงในมะพร้าว แล้วบิไข่ใส่ลงด้วย ครั้นแล้ว เอาช้อนตักน้ำมะพร้าวนั้นให้เจ้านาคกิน ๓ ช้อน แล้วบิดามารดาเจ้านาครับใบตองจากเจ้านาคไปไว้ในห้องนอน (สมมติว่ารับขวัญไป) ก็เป็นอันยุติพิธีทำขวัญเพียงนี้

งานในวันอุปสมบท

ครั้นเสร็จจากทำขวัญในวันนั้นแล้ว รุ่งขึ้น ก็แห่นาคไปอุปสมบท กระบวนแห่จัดเป็นการเอิกเกริกก็มี ไปเงียบ ๆ ก็มี แล้วแต่ความสามารถและฐานะของเจ้าภาพที่จะจัดทำได้ อย่างไรก็ดี มารดาต้องอุ้มไตรจีวร บิดาอุ้มบาตรและตาลปัตร ญาติพี่น้องถือเครื่องอัฏฐ-บริขารอื่น ๆ ถ้ามีเครื่องอื่น ๆ อีก ผู้ไปช่วยงานก็ช่วยกันถือ เข้าแถวเป็นขบวนยาวเหยียดเจ้านาคนำหน้า ถ้าเป็นอย่างในชนบท เจ้านาคก็ขึ้นขี่ม้ามีกลดกั้น เสียงไชโยโห่กันอื้ออึง มีการรำกระบี่กระบอง มีกลองเถิดเทิง หรือแตรวง เพิ่มความครึกครื้นตามฐานะ (ดูหมายเหตุพิเศษท้ายเรื่องประกอบ)

เหตุที่นิยมให้เจ้านาคขี่ม้านั้น เห็นจะเป็นเพราะถือแบบอย่างครั้งพระพุทธเจ้าเมื่อยังเป็นเจ้าชายสิทธัตถะ ทรงม้าชื่อว่ากัณฐกะออกบวช

เมื่อกระบวนแห่ไปถึงวัดแล้ว เจ้านาคลงจากหลังม้า และโดยมากก็มักแห่รอบพระอุโบสถอีก ๓ รอบ (เวียนขวา)

บูชาสีมา

ครั้นแล้ว เจ้านาคจุดธูปเทียนบูชาสีมาหน้าพระอุโบสถ แล้วจึงเข้าไปในพระอุโบสถ และในตอนเข้าพระอุโบสถนี้ มีนิยม ๒ อย่าง คือ ญาติจูงนาคเข้าโบสถ์ก็มี นาคจูงญาติเข้าไป

ด้วยก็มี อย่างต้นนั้นพิจารณาดูความหมาย เหมือนว่าพ่อแม่ญาติพี่น้องจูงนาคเข้าโบสถ์ ด้วยหวังจะให้เธอได้พบพระ หรือเพื่อป้องกันมิให้เจ้านาคประหม่า อย่างหลังนั้น เหมือนว่าเจ้านาคจูงพ่อแม่ญาติพี่น้องให้ขึ้นสู่สวรรค์หรือให้ได้พบพระ (สุดแต่จะตีความหมาย) และมีธรรมเนียมนิยมว่า ถ้าพ่อแม่จูงนาคเข้าโบสถ์ แม่ต้องอยู่เบื้องขวา พ่อต้องอยู่เบื้องซ้าย

พิเคราะห์ดูการบูชาสีมานั้น ก็คือการบูชาพระนั่นเองแต่บูชาผิดที่ คือแทนที่จะบูชาในพระอุโบสถครั้งเดียว ก็กลับมาบูชาเป็น ๒ แห่ง บางท่านกล่าวว่าเพื่อบูชาพระภูมิเจ้าที่หรือเทพาอารักษ์ แต่ผู้เขียนเห็นว่าไม่ใช่อย่างนั้น เพราะวัดหรือเฉพาะอย่างยิ่งสีมา เป็นแดนดินของพระ ไม่ใช่แดนของพระภูมิเจ้าที่ (สำหรับนาคหลวง ไม่มีการบูชาสีมา ผู้เขียนเมื่อยังอยู่ในสมณเพศเคยได้รับนิมนต์ไปนั่งหัตถบาส ก็ไม่เคยเห็น)

เจ้านาคเข้าไปในพระอุโบสถแล้ว

ครั้นเจ้านาคเข้าไปในพระอุโบสถแล้ว ก็จุดเทียนบูชาพระ พ่อแม่ญาติพี่น้องตลอดถึงมิตรสหายของเจ้านาค ก็เข้าไปนั่งในพระอุโบสถ ครั้นได้เวลา เจ้านาคก็กราบพ่อแม่รับผ้าไตรจีวร อุ้มเข้ามาขอบรรพชาต่อพระอุปัชฌายะ ครั้นแล้วออกมาครองผ้า แล้วเข้าไปรับศีลจากพระอาจารย์ ท้ายอาสน์สงฆ์ (ได้ภาวะเป็นสามเณรในระยะนี้) เสร็จแล้ว อุ้มบาตรเข้าไปหาพระอุปัชฌายะ ประเคนบาตรแล้วขอนิสสัย อาจารย์ก็เอาบาตรคล้องผู้จะบวชนั้นแล้วบอกบาตรจีวรเป็นภาษาบาลี และบอกให้ไปยืน ณ โอกาสแห่งหนึ่ง ห่างจากสงฆ์ ๑๒ ศอก ในระหว่างที่เดินไป ผู้จะบวชต้องพนมมือออกไป ยืนหันหน้ามาทางพระสงฆ์

เรื่องการบวช

การบวชย่อมมีผลติดตัวไป เหมือนชื่อซึ่งพ่อแม่ตั้งให้อันใช้เรียกขานกันติดตัวไป แม้ได้สึกไปจากพระแล้ว ก็ยังมีคนเอาใจใส่ต้องการรู้ เช่นประวัติข้าราชการ ต้องแสดงการบวชด้วยเป็นต้น ทั้งนี้ ก็เพราะการบวชแต่งคนให้มีลักษณะพิเศษ คล้ายกับที่รู้สึกกันว่าคนที่ได้เรียนจากต่างประเทศต่างกับคนที่ได้เรียนในประเทศสยาม ดังที่มีคำเรียกให้แปลก

ออกไปว่าหัวนอก ฉะนั้นคนทั้งหลายมักสังเกตยกย่องตามควรแก่วิชาที่เรียนมา ครั้งโบราณเขาเรียกผู้ได้บวชแล้วว่าคนสุก จะมีความคิดเห็นอย่างไรนั้น ยากที่จะรู้ได้ แต่เป็นความจริงว่า ในหมู่ในเมืองหนึ่ง ก็มีคำนิยมเรียกผู้บวชแล้วต่างกับผู้ไม่ได้บวช เช่นเรียกว่าทิดเป็นต้น เป็นเครื่องชี้ให้เห็นความต่างกันระหว่างผู้บวชแล้วกับผู้ยังไม่ได้บวช

การบวชมีคุณอย่างไร! บวชกันทำไม!

การบวชเป็นเหตุให้มีชื่อเรียกผู้บวชได้ ๔ อย่างคือ พระ, ภิกษุ, บรรพชิต, และ สมณะ เมื่อการบวชทำให้สมกับคุณวิเศษของนามที่เขาใช้เรียก คือทำตัวให้สมกับที่ได้ชื่อว่า พระ, ภิกษุ, บรรพชิต, และสมณะนั้น

พระ พระตามศัพท์แปลว่าผู้ประเสริฐ คือมีศีลธรรมอันประเสริฐกว่าผู้ไม่ได้บวช อย่างน้อยก็โดยกิริยาอาการที่ปรากฏต่อเขา แท้จริงคนไม่ได้บวช อาจมีศีลธรรมดีกว่าพระบางรูปเสียอีก แม้เมื่อได้บวชตามพิธีสำเร็จเป็นพระขึ้นแล้ว อาการนั้น ๆ ทำให้เขารับว่าเป็นผู้ประเสริฐและเรียกว่าพระ

ภิกษุ ภิกษุแปลได้หลายอย่าง ๆ หนึ่งแปลว่าผู้ทำลายความชั่ว ไม่ให้มีปรากฏในตัว มีความสะอาดกาย วาจา และใจเป็นเครื่องหมาย จึงเรียกกว่าภิกษุ คือผู้ทำลายกิเลส

บรรพชิต การทำลายล้างละความชั่วจะเป็นได้ก็เพราะบำเพ็ญความดี อันชื่อว่าบรรพชิต คือเว้นจากเบียดเบียนตนและผู้อื่น แม้สัตว์เล็ก ๆ ก็ไม่เบียดเบียน จึงเรียกว่าบรรพชิต แปลว่า ผู้งดเว้น

สมณะ เมื่อได้ละเว้นความชั่วได้ตามชั้นตามภูมิแล้ว การทำ, พูด, คิด ก็ย่อมสงบเรียบร้อยเป็นลักษณะเครื่องหมาย จึงเรียกว่าสมณะแปลว่า ผู้สงบระงับ คือสงบจากความชั่ว

เมื่อได้บวชย่อมมีเครื่องหมายติดตัว ๔ ประการ คือได้ทำตัวให้ปรากฏว่าเป็นพระ เป็นภิกษุ, เป็นบรรพชิต, และเป็นสมณะ ถ้าหากบวชแล้ว ไม่รู้ตัวว่ามีความเป็นอยู่อย่างไรประพฤติปฏิบัติอย่างไร จึงจะเป็นพระ, เป็นภิกษุ, เป็นบรรพชิต, และเป็นสมณะ ก็จะตกไปในพวกข้างเสีย ดังมีปรากฏในหมู่พระ ซึ่งมีประเภทตรงกันข้ามกับที่กล่าวแล้ว

พิธีมงคลแต่งงาน

ลูกผู้ชายทุกคน เมื่อได้บวชได้เรียนแล้ว กรณียะต่อไปก็คือการหาคู่ครอง เพื่อสืบเชื้อสายแห่งตระกูลต่อไปตามประเพณี ลูกผู้หญิงก็เหมือนกัน เมื่อเจริญวัยอายุพอสมควรแก่การที่จะเป็นแม่บ้านได้แล้ว หากมีชายใดผู้คู่ควรกันมาสู่ขอ พ่อแม่ก็ตกแต่งยกให้ตามประเพณี เป็นอันบำเพ็ญหน้าที่เสร็จไปข้อหนึ่ง ที่ทางพระพุทธศาสนากล่าวไว้ว่า "หาคู่ครองที่สมควรให้"

การแต่งงานนี้มี ๒ ชนิด คือ ถ้าผู้หญิงไปแต่งงานที่บ้านผู้ชาย เรียกว่าอาวาหมงคล ๑ ถ้าผู้ชายไปแต่งงานที่บ้านผู้หญิง เรียกว่าวิวาหมงคล ๑

ประเพณีของไทยเรานั้น เมื่อชายซึ่งได้บวชเรียนแล้ว มองเห็นว่าหญิงใดมีลักษณะนิสัยต้องใจตน ก็บอกให้ผู้ใหญ่ไปสู่ขอ บางทีผู้ใหญ่ก็เป็นฝ่ายมองพิจารณาเลือกให้เอง การไปสู่ขอนั้น ต้องจัดเอาผู้ใหญ่ของฝ่ายชายคือพ่อแม่ หรือผู้ปกครองอื่น ๆ ซึ่งเป็นผู้สูงอายุหรือมีเกียรติ ก่อนจะไปก็ดูฤกษ์ยามวันดีก่อน แล้วจึงไปเจรจาสู่ขอต่อผู้ใหญ่ฝ่ายหญิง ผู้ใหญ่ฝ่ายชายที่ไปเจรจาสู่ขอนั้น เรียกว่า "เถ้าแก่" เหตุที่ให้มีเถ้าแก่ไปสู่ขอก็เพื่อเป็นหลักฐานมั่นคงในถ้อยคำสัญญาและถ้าต่อไปมีเหตุแตกแยกกัน ก็จะได้อาศัยเถ้าแก่เป็นพยายยืนยันข้อ-ความในทางกฎหมาย

การเจรจาสู่ขอ

ในการเจรจาสู่ขอ เถ้าแก่ซึ่งไปสู่ขอนี้ มีการพูดกันโดยใช้สำนวนโวหาร ยิ่งเถ้าแก่เป็นคนรอบรู้ในประเพณีโบราณก็เจรจาเลียบเคียงได้ไพเราะ เช่นเจรจาว่า ได้ยินว่าบ้านของฝ่ายหญิงมีพันธุ์ฟักแฟงแตงเต้าอันงาม ก็ใคร่ที่จะมาขอพันธุ์ไปเพาะปลูกบ้างดังนี้เป็นต้น ผู้ใหญ่ฝ่ายหญิงก็รู้ความโดยนัยนั้น ในสมัยปัจจุบัน พูดขอเอาตรง ๆ ก็มี ไม่ต้องอ้อมค้อม ถ้าผู้ใหญ่ฝ่ายหญิง ยังไม่รู้จักผู้ชายนั้นดี ก็ไต่ถาม เถ้าแก่ต้องเป็นฝ่ายรับรองความประพฤติของฝ่ายชาย

พิธีหมั้น

ถ้าตกลงกันเรียบร้อยเป็นอันยกลูกสาวให้แล้ว ผู้ใหญ่ทั้ง ๒ ฝ่ายก็ตกลงกันในเรื่องทุนสินสอดและเรือนหอขันหมากผ้าไหว้ว่าจะเอากันเท่าไรแน่ เมื่อกำหนดกันแน่นอนแล้ว บางท้องที่หรือบางรายก็ไม่นิยมพิธีหมั้น หาฤกษ์กำหนดวันแต่งงานทีเดียว การไม่หมั้นกันไว้ก่อน ก็เพราะต่างฝ่ายต่างเชื่อถือในคำมั่นสัญญาของกันและกัน การหมั้นไว้นั้น ความประสงค์ก็เพื่อเป็นหลักประกันในคำมั่นสัญญาของฝ่ายชาย เพราะถ้าฝ่ายชายผิดสัญญา ไม่ยอมสมรสด้วยกับฝ่ายหญิงก็ต้องถูกริบเครื่องของหรือเรียกกันว่า ขันหมากหมั้นไปเปล่าๆ หญิงนั้นก็เรียกกันว่าหม้ายขันหมาก

พิธีหมั้นนั้น มีวิธีทำดังต่อไปนี้ เมื่อถึงวันฤกษ์งามยามดี ฝ่ายชายก็จัดขันหมากที่จะนำไปหมั้น มีขันใส่หมากทั้งผลกับพลูใบและทองคำตามน้ำหนักที่ตกลงกันไว้ พร้อมกับขนมต่างๆ จัดไปตามความพอใจ ผู้ใหญ่ฝ่ายหญิง ก็จัดเถ้าแก่ไว้คอยรับขันหมาก อันขันหมากหมั้นนี้ ถ้าฝ่ายหญิงผิดสัญญา โดยประพฤติการอันพึงรังเกียจ ก็ต้องคืนให้แก่ฝ่ายชาย

วิธีปลูกเรือนหอ

เมื่อทั้งฝ่ายชายและฝ่ายหญิง กำหนดฤกษ์ที่จะแต่งงานกันแล้ว ต่อแต่นั้น ฝ่ายชายก็ต้องตระเตรียมแต่งตัวไม้สำหรับเรือนหอ ขนเอาไปไว้ที่บ้านเจ้าสาว ฝ่ายเจ้าสาวก็จัดสำรับกับข้าวออกมาเลี้ยงดูกัน

การปลูกเรือนหอนี้ ตามประเพณี เป็นหน้าที่ของฝ่ายชายจัดสร้างขึ้นในเนื้อที่บ้านของฝ่ายหญิง แต่บางครั้ง ฝ่ายหญิงก็เป็นผู้จัดทำ และคิดค่าก่อสร้างจากฝ่ายชาย ส่วนเครื่องเรือน เป็นหน้าที่ของฝ่ายหญิง

พิธีแห่ขันหมาก

ครั้นต่อจากวันปลูกเรือนหอมา เรียกกันว่า **วันสุกดิบ** ฝ่ายชายต้องนำผ้าไหว้, ขันหมาก แห่ไปยังบ้านเจ้าสาว

ขันหมากนั้น ต้องจัดเป็น ๓ ขัน เรียกว่าขันหมากเอก ๑ ขัน ขันหมากรอง ๒ ขัน ขันหมากเอก สำหรับใส่ข้าวสารหมากพลูจีบจัดเรียงรายพองามตามปากขัน ใส่ตะลุ่มมีฝาปิด หุ้มผ้าลาง มีผ้าไหมรัด ขันหมากรอง ใส่เงินสินสอด ถั่วงา ข้าวเปลือก ใบเงิน ใบทอง ใบนาก ธูปเทียน ผ้าไหว้บิดามารดา และผ้าไหว้ผีปู่ย่าตายาย จะจัดผ้าเป็นกี่คู่ก็สุดแล้วแต่ความตกลงกัน อนึ่ง สำหรับเงินสินสอดนั้น มีประเพณีว่า ต้องใส่ไว้ให้เกินกว่าที่ตกลงกันไว้ เมื่อเถ้าแก่ตรวจตราสิ่งของนับดู ก็จะถือว่าเป็นเงินงอก นับเป็นเคล็ดที่ถือกันว่า ชายหญิงนั้นอยู่ร่วมกันแล้ว ทรัพย์สินก็มีแต่จะงอกเงยเพิ่มพูนยิ่งขึ้น ขันหมากที่จำเป็นมีเพียง ๓ ขันเท่านี้ จะจัดเพิ่มเติมขึ้นอีกเท่าไรก็ได้ ใส่ขนมต่างๆ ในถาดเหล่านั้น อนึ่ง ขันหมากนอกจากนี้ แม้จะมีจำนวน ๕๐ หรือจำนวนร้อยก็ตาม ประเพณีโบราณนิยมเรียกว่า "ร้อยเอ็ด" เสมอกัน

เงินทุนสินสอด ได้แก่เงินที่ตกลงกันในการแต่งงานนี้ มี ๒ อย่าง คือเงินที่ผู้ปกครองเจ้าบ่าวเจ้าสาว ให้ฝ่ายละครึ่ง สำหรับคู่บ่าวสาวจะใช้ในการแต่งตัว เรียกว่าเงินทุนประเภท ๑

ครั้นได้ฤกษ์งามยามดี ก็เริ่มแห่ขันหมากไปยังบ้านเจ้าสาว เป็นขบวนเอิกเกริก มีไชโยโห่ร้องกัน (ตามประเพณีท้องถิ่น) สนุกสนาน ขบวนใหญ่น้อย ตามฐานะและความกว้างขวางของฝ่ายเจ้าบ่าว ครั้นไปถึงบ้านเจ้าสาวแล้ว ถ้าหากมีการกั้นประตู ก็เป็นหน้าที่ของเถ้าแก่จะให้เงินรางวัลเสมือนกับเป็นค่าเปิดประตู ถ้าหากมีการล้างเท้าเจ้าบ่าว ก็ต้องให้รางวัลเช่นเดียวกัน

การกั้นประตู พวกพ้องเจ้าสาวมักเป็นคนทำ โดยเอาผ้าแพรสี หรือสายสร้อยผูกต่อกันยาว กั้นไว้ไม่ให้เจ้าบ่าวขึ้น และจัดกั้นกัน ๓ ประตูที่เรือนหอนั้นเอง (ถ้าไม่ได้ปลูกเรือนหอ โดยแต่งงานกันที่บ้านผู้ปกครองฝ่ายหญิงก็กั้นกันที่บ้านนั้น) ครั้นเจ้าบ่าว

มาถึงประตูที่ ๑ พวกเจ้าบ่าวก็ถามว่ามีประตูอะไร ? พวกเจ้าสาวที่กั้นประตูนั้น ก็ตอบว่าประตูเงิน ครั้นถึงประตูที่ ๒ ก็ถามเช่นนั้นอีก พวกเจ้าสาวตอบว่า ประตูทอง ครั้นถึงประตูที่ ๓ ก็ถามอย่างเดียวกัน พวกเจ้าสาวก็ตอบว่า ประตูแก้ว พวกเจ้าบ่าวต้องให้เงินรางวัลทุก ๆ ประตู

ครั้นแล้ว เถ้าแก่คนกลางทั้งสองฝ่าย ก็นับตรวจดูสิ่งของว่าถูกต้องตามสัญญาหรือไม่ เมื่อถูกต้องเรียบร้อย ฝ่ายเจ้าสาวรับเครื่องขันหมากเสร็จแล้ว ก็จัดอาหารมาเลี้ยงดูกันเป็นอันเสร็จพิธีขันหมาก เพียงนี้

ในบางท้องถิ่น ก็มีพิธีบายศรี (สู่ขวัญ–รับขวัญ) ด้วย ข้าพเจ้าขอกล่าวแทรกไว้ในที่นี้ด้วย เพื่อเป็นคติ มีพิธีแต่งงานในชนบทแห่งหนึ่ง เมื่อผู้ใหญ่ทั้งสองฝ่ายตกลงกันเรียบร้อยแล้ว ในวันแห่ขันหมาก ครั้นเถ้าแก่ตรวจตราสิ่งของ ปรากฏว่าทองคำที่ตกลงกันไว้นั้น เป็นทองปลอม จึงเกิดเอะอะกันยกใหญ่ สืบสาวไปได้ความว่า แม่ของเจ้าบ่าวเป็นคนจัดเปลี่ยนเอาทองคำปลอมมา เพราะความโลภที่ไม่อยากเสียทองคำแท้ แต่ด้วยความประนีประนอมของผู้ใหญ่อื่น ๆ เมื่อเปลี่ยนเป็นทองแท้แล้ว ก็แต่งงานกันสำเร็จเรียบร้อย ผลแห่งความอับอายของแม่เจ้าบ่าวนั้น ทำให้เป็นคนคุ้มดีคุ้มร้าย มีลูกสาวอยู่คนหนึ่ง แกคิดหวังจะแก้ความอับอายของแกในครั้งนั้น ถ้าแกพบคนมั่งคั่งหรือมีเกียรติก็เอ่ยวาจาเลียบเคียง ผลสุดท้ายเด็กสาวนั้นก็กลายเป็นผู้น่าสงสาร เป็นดั่งดอกไม้ริมทางไป คนนี้ชมแล้วก็ผละคนนั้นเชยแล้วก็ทิ้ง และคำที่แกชอบพูดเสมอ ในเวลาคุ้มดีคุ้มร้าย ก็คือคำว่า "ทองเก๊แต่งงาน"

เรื่องนี้ เป็นคติได้อย่างดีว่า ในพิธีมงคลนั้น ถ้าไปทำสิ่งอันเป็นอัปมงคล ก็จะมีผลส่งสะท้อนถึงจิตใจ อาจเป็นไปได้ต่าง ๆ ถ้าทำถูกต้องไม่คิดคดโกงเขา ด้วยเห็นแก่เล็กน้อย ก็จะเป็นมงคลสวัสดี เฉพาะในเรื่องนี้ ข้าพเจ้าเห็นว่า เพราะมารดาของเจ้าบ่าวคิดไม่ซื่อสัตย์ แม้ในการแต่งงานให้ลูกชายของตน ครั้นทำไปแล้ว มีคนรู้กันทั่ว ก็ได้รับความอับอายในประชุมชน จิตใจของแกในตอนนี้ มีปมด้อยถนัดชัดเจน จึงต้องหาทางชดเชย ก็เพ่งเล็งไปยังลูกสาว ด้วยหวังจะคิดแก้ความอับอาย ในบางครั้ง แกจึงพูดออกมาแต่ว่า "ทองคำเก๊แต่งงาน" ซึ่งเป็นผลสะท้อนแห่งปมด้อย

พิธีรดน้ำในปัจจุบัน

เมื่อพิธีขันหมากเสร็จสิ้น ถึงเวลาเย็นในวันนั้น ทำพิธีสงฆ์ นิมนต์พระมาสวดมนต์ เจ้าบ่าวจะต้องออกไปจุดธูปเทียน นั่งฟังพระสวดมนต์แต่ผู้เดียว ส่วนในตอนวันรุ่งขึ้นเช้า ทั้งเจ้าบ่าวและเจ้าสาวต้องออกมาตักบาตรด้วยกัน เลี้ยงพระแล้ว ช่วยกันประเคนของถวายพระ เป็นอันเสร็จพิธีสงฆ์

ครั้นถึงฤกษ์รดน้ำ เจ้าบ่าวกับเจ้าสาวออกไปนั่งบนที่ซึ่งจัดไว้ บ่ายหน้าไปทางทิศที่โหราจารย์กำหนด ผู้ชายนั่งข้างขวามือของผู้หญิง แล้วผู้ใหญ่ที่เป็นประธานในงาน สวมด้ายมงคลครอบศีรษะฝ่ายชายและหญิง แล้วเริ่มรดน้ำสังข์แก่คู่บ่าวสาวพร้อมกับให้ศีลให้พร เสร็จแล้วแขกที่ได้รับเชิญมาในงานต่างทะยอยเข้ามารดน้ำตามลำดับ หมดจากแขกแล้วก็ถึงวงศ์ญาติ ครั้นหมดผู้รดน้ำเรียบร้อยแล้ว ผู้ใหญ่ก็จะปลดด้ายมงคลออก ถือเคล็ดกันว่า ถ้าปลดออกจากศีรษะฝ่ายชายก่อน ชายก็มีอำนาจเหนือฝ่ายหญิง ถ้าปลดออกจากศีรษะหญิงก่อน ก็ถือว่าต่อไปหญิงจะมีอำนาจมากกว่าชาย ในปัจจุบันนี้ เจ้าภาพมักมีของแจกเล็ก ๆ น้อย ๆ แก่แขกตามสมควร เป็นอันเสร็จพิธีรดน้ำเพียงเท่านี้

พิธีไหว้ผีปู่ย่าตายาย

เมื่อเสร็จพิธีรดน้ำแล้ว เขาก็เชิญเจ้าบ่าวเข้าเรือน บิดามารดาฝ่ายผู้หญิง เอาผ้าขาวมาปูกลางเรือน แล้วเอาเหล้า มะพร้าวอ่อนกับผ้าไหว้ผีวางลงบนผ้าขาวนั้น เจ้าบ่าวจุดเทียนแฝดคู่หนึ่ง กับธูปคู่หนึ่ง ลงมือไหว้ผีปู่ย่าตายายพร้อมกับเจ้าสาว ในการไหว้นั้น เถ้าแก่จะให้เจ้าบ่าวยกมือขวา เจ้าสาวยกมือซ้ายประณมประสานกัน กราบพร้อมกัน ๓ ครั้ง แล้วเจ้าบ่าวก็ออกมาไหว้พ่อแม่ของเจ้าสาว พร้อมทั้งไหว้ญาติผู้ใหญ่ของเจ้าสาว เป็นอันเสร็จพิธีไหว้

พิธีเรียงหมอน

ครั้นเสร็จจากพิธีไหว้ผีนั้นแล้ว ทางฝ่ายเจ้าสาวก็ต้องจัดที่นอนหมอนมุ้งเครื่องปูตกแต่งอื่น ๆ แล้วเชิญผู้ใหญ่คู่ผัวเมียให้เข้าไปทำพิธีปูที่นอนเรียงหมอน ผู้ใหญ่ในพิธีนี้ต้องเลือกเอาคู่ที่อยู่ร่วมกันมาด้วยความสุขสวัสดี ไม่เคยทะเลาะวิวาทกัน เป็นผู้เจริญด้วยทรัพย์สินและเกียรติยศ โดยสมควรแก่ท้องถิ่น

ในการนี้ ให้เอาฟักเขียวลูกหนึ่ง หม้อใหม่ใส่น้ำหม้อหนึ่ง และถั่วงารวมอยู่กับทุนสินสอดวางไว้บนพานหนึ่ง นำไปวางข้างที่นอน เป็นเครื่องหมายสำหรับอำนวยพรว่าให้คู่บ่าวสาวมีใจเย็นเสมือนน้ำกับฟัก มีน้ำใจหนักเสมือนศิลา มีแต่ความจำเริญวัฒนาเหมือนถั่วงา แล้วผู้ใหญ่ฝ่ายเจ้าบ่าวและเจ้าสาว ก็จัดแจงวางหมอนหนุนศีรษะ ครั้นแล้วผู้ใหญ่คู่ที่ได้รับเชิญมาจัดทำพิธีนี้ ก็ลงนอนก่อนเป็นปฐม หญิงนอนซ้าย ผู้ชายนอนขวาในเวลานอนนั้น ก็เจรจากันด้วยคำดีงาม ให้ศีลให้พร เป็นอันเสร็จพิธีเรียงหมอน

เผ้าหอส่งตัวเจ้าสาว

ครั้นเสร็จพิธีเหล่านั้นแล้ว ตัวเจ้าบ่าวต้องนอนเฝ้าหออยู่แต่ผู้เดียวก่อน มีกำหนด ๓ วัน ครั้นถึงฤกษ์งามยามดี ผู้ปกครองฝ่ายหญิงก็พาตัวเจ้าสาวไปส่งเข้าหอ พร้อมกับให้โอวาทแก่เจ้าสาวให้รู้จักฝากเนื้อฝากตัวกับเจ้าบ่าว สอนมอบตัวเจ้าสาวแล้ว คู่บ่าวสาวก็กราบไหว้ผู้ใหญ่ฝ่ายหญิงนั้น ผู้ใหญ่ฝ่ายหญิงก็กลับ เจ้าสาวบางทีก็ลุกออกจากม่านจะตามเถ้าแก่ออกไปก็มี เป็นหน้าที่ของเจ้าบ่าวจะเจรจาหรือป้องกัน โดยวางตัวเหมือนหมอที่จะประกอบโอสถขนานนั้นขนานนี้ แก่คนไข้ เป็นอันเสร็จพิธีเผ้าหอ–ส่งตัวเจ้าสาว

ในปัจจุบัน การแต่งงานมักไม่สร้างเรือนหอ เจ้าบ่าวก็เลยไม่ต้องนอนเผ้าหอให้ต้องว้าเหว่หัวใจ แต่งงานแล้วส่งตัวกันตลอดทั้งกลางคืนนั้นทีเดียว รวบรัดสั้นเข้ามาดี-เหมือนกัน พิธีมงคลแต่งงาน ก็เป็นอันยุติเพียงนี้

รายนามผู้ร่วมเป็นเจ้าภาพต่าง ๆ

(รายนามเจ้าภาพสวดพระอภิธรรม และรายนามเจ้าภาพต่าง ๆ ทั้งหมด)

๑. สหภูมิอยุธยา เจ้าภาพพระสวดพระพุทธมนต์ วันเสาร์ที่ ๓ มีนาคม ๒๕๒๒ และเจ้าภาพพระแสดงพระธรรมเทศนา วันพระราชทานเพลิงศพทั้งหมด

๒.	พระโสภณธรรมาจารย์	บริจาคเป็นค่าใช้จ่ายในงาน	๕,๐๐๐	บาท
๓.	คุณหญิงสุภัทรา สิงหลกะ	เจ้าภาพค่าเมรุพิธี	๙,๐๐๐	บาท
๔.	จ.ส.อ. ก้าน สังข์หล่อ	เจ้าภาพในเรื่องอาหาร	๕,๐๐๐	บาท
๕.	คุณสมบัติ คุณเยาวภา ตู้จินดา	เจ้าภาพพลุ–ตะไล–ดอกไม้ไฟ	๕,๐๐๐	บาท
๖.	คุณแดน กฤษดา	นำภาพยนตร์มาช่วย ๑ คืน		
๗.	คุณวัลลภ คุณทับทิม แซ่ตั้ง	เจ้าภาพปี่พาทย์	๒,๐๐๐	บาท
๘.	คุณบุญเลิศ ทวีลาภ	เจ้าภาพภาพยนตร์ ๑ คืน	๒,๐๐๐	บาท
๙.	คุณสมจิตร คุณสมบัติ ราชู	เจ้าภาพร่วมพิมพ์หนังสืออนุสรณ์	๒,๐๐๐	บาท
๑๐.	คุณสมจิตร คุณวรรณี หรุ่นลี	บริจาคเป็นค่าใช้จ่ายในงาน	๕๐๐	บาท
๑๑.	คุณสมชาย ขาวศรี	พิมพ์ใบปลิวถวาย	๕,๐๐๐	ใบ
๑๒.	พล.ต.ต. สนอง ธีระสาสน์	ให้เกียรติร่วมเป็นกรรมการจัดงาน		
๑๓.	คุณพจน์ คุณสำรวย ณ พนม	เจ้าภาพร่วมพิมพ์หนังสืออนุสรณ์	๕๐๐	บาท
๑๔.	พระครูศรีชยาภรณ์	บริจาคมะพร้าว	๒๐๐	ผล
๑๕.	พระปลัดสมจิตร สุขโข	เจ้าภาพร่วมพิมพ์หนังสืออนุสรณ์	๑,๐๐๐	บาท
๑๖.	คุณบุญธรรม ทรงฤกษ์	เจ้าภาพร่วมพิมพ์หนังสืออนุสรณ์	๑,๐๐๐	บาท

รายนามเจ้าภาพทอดผ้ามหาบังสุกุล
(เจ้าภาพละ ๑,๕๐๐ บาท)

๑. พลโท ประยูร ภมรมนตรี
๒. อาจารย์ทอง ธนะกาญจน์
๓. อาจารย์สนั่น อู่ยายโสม
๔. อาจารย์ประสิทธิ์ คุณกิมไน้ ช่ออัญชัญ

เจ้าภาพพระสวดศราทธพรต
(เจ้าภาพละ ๑,๐๐๐ บาท)

๑. จ.ส.ต. ล้อม คุณลมูล เรืองแสง ๒ รูป ๒,๐๐๐ บาท
๒. พลตรี จินดา เจริญมิตร
๓. คุณนายบุญนาค เจริญมิตร
๔. คุณหยุ่น คุณลัดดา รอดสุวรรณ
๕. อาจารย์สนั่น อู่ยายโสม
๖. คุณประดิษฐ์ ถนัดพจนามาตย์
๗. คุณศิรินันท์ เอี่ยมอร่ามศักดิ์
๘. คุณทองดี ทรงฤกษ์
๙. คุณสมคิด คุณวัฒนา แซ่ตั้ง

เจ้าภาพถวายไทยธรรมพระฉันเพล
เจ้าภาพละ ๒๕๐ บาท

๑. พระอำนวย จนฺทโชโต
๒. คุณเจริญ จันทรบุปผา
๓. คุณชัยวัฒน์ ปียะทัต
๔. คุณมยุรี ชกวัฒน์
๕. คุณบุญเจือ วงค์รัตน์
๖. คุณกระดังงา อ่างหิน
๗. คุณขจร นิ่งนึก
๘. คุณจำปา ทองคำ
๙. คุณณรงค์ คุณลำจวน หงษ์กุลบุตร
๑๐. คุณรันทม ทรงฤกษ์
๑๑. คุณอุดม คุณปรานี ทรงฤกษ์
๑๒. คุณบุญเลิศ คุณบุญชู ประเสริฐศรี
๑๓. คุณบุญช่วย คุณบุญเชิด สีนวล
๑๔. คุณครูสมพิศ ทรงฤกษ์ และภรรยา
๑๕. คุณวรรณา จันทร์นภา
๑๖. คุณเฉลิม คุณวันดี คำสด
๑๗. คุณเชาะเอง แซ่ซิ้ม
๑๘. คุณสม สังข์หล่อ
๑๙. คุณกลิ่น ไวโภคี
๒๐. คุณสรอย อายินดี
๒๑. คุณมหาผิน ระรื่นรมย์
๒๒. คุณโยมละมูล ระรื่นรมย์
๒๓. คุณวรรณา สีบุบผา
๒๔. คุณเกษมสันต์ คุณสุกัญญา เสมาชัย
๒๕. ส.อ. สมศักดิ์ สุขชัย
๒๖. ร.ท. แฉล้ม อาจารย์ทองดี ปัญญาวุธตระกูล
๒๗. คุณวาลย์ คำพึ่งพร
๒๘. คุณสำเนียง คุณประทิน ฤทธิจันทร์ ๒ รูป ๕๐๐ บาท
๒๙. คุณวิเชียร อายินดี
๓๐. คุณชาญชัย สัญพึ่ง
๓๑. อาจารย์ วันชัย เกิดแดน

เจ้าภาพถวายไทยธรรมพระบังสุกุล
เจ้าภาพละ ๑๕๐ บาท

๑. คุณพ่อบุญเรือน คุณแม่อุดม สุขศรีจันทร์
๒. อาจารย์สว่าง ธีรวุฒิ
๓. คุณเยื้อน ทับสุวรรณ
๔. อาจารย์บุญหนุน มุสิกะโปดก
๕. คุณสิน ทองม่วง
๖. คุณสุดใจ คุณอุไรวรรณ อร่ามกุล
๗. คุณอาณัติ อร่ามกุล
๘. คุณเกษมสันต์ คุณสุกัญญา เสมาชัย
๙. ร.ท. แฉล้ม อาจารย์ทองดี ปัญญาวุธตระกูล
๑๐. คุณบำรุง นามากุล
๑๑. คุณทุเรียน นามากุล
๑๒. คุณธนิกา นามากุล

เจ้าภาพถวายย่าม เจ้าภาพละ ๑๐๐ บาท

๑. ส.อ. สวัสดิ์ คุณสมบุญ รงทอง
๒. คุณละออง วิพัฒนครุฑ
๓. คุณอุบล สุวรรณเวส
๔. คุณลำใย รัตน์รอดจิต
๕. คุณหมุย แซ่ตั้ง
๖. คุณเบ้า สมิตะมาน
๗. คุณสวอง แจ้งสิน
๘. คุณเฉลียว เข็มเงิน
๙. คุณทอง ศรีโกมุท
๑๐. คุณบุญส่ง พันธ์สุข
๑๑. คุณบุญส่ง ยืนยง
๑๒. คุณอนงค์ เสลานนท์
๑๓. คุณวีณา มาตยานุมัติ
๑๔. คุณอมร มาตยานุมัติ
๑๕. คุณมัลลิกา ศรีสว่าง
๑๖. คุณแม่ปุย ทองดี
๑๗. คุณพ่อทองคำ ทองดี
๑๘. คุณแม่เกตุ อยู่สำราญ
๑๙. คุณทวี อยู่สำราญ
๒๐. คุณเจริญ คุณหน่าย ใจเย็น
๒๑. คุณพวงเพ็ชร เพ็ชรอุด
๒๒. คุณยุพิน แสงสมัย
๒๓. คุณนิยม เสลานนท์
๒๔. คุณวิชุดา ธรรมวิทยากร
๒๕. ส.ต.อ. บุญส่ง คุณอุดม พันสุข
๒๖. คุณสมศรี เนตรสมรักษ์
๒๗. คุณทองคำ เหลือสุวิมล
๒๘. คุณไพเราะ ดีประเสริฐ
๒๙. คุณสภาวรัตน์ ชีขาว
๓๐. คุณพันทิพา เธียรศิริพิพัฒน์
๓๑. คุณยุพา ประภาสุข
๓๒. คุณจุฑารัตน์ ธรรมญางกูร
๓๓. คุณพรพิมล อยาธนารัตน์
๓๔. คุณอรัญ ทรัพย์สาร
๓๕. คุณอรณี ตักยานุกูล
๓๖. คุณนิตยา ภู่สาตถ์
๓๗. คุณปรานี วิมุกตานนท์
๓๘. คุณประภาศรี กุลพัฒนากิจ
๓๙. คุณสุขจิตร์ อัมราพร
๔๐. คุณจำบี ทับแก้ว
๔๑. คุณขนมกวน ทับแก้ว
๔๒. คุณเคน โสดก
๔๓. คุณสุนทร บำรุงพฤกษ์
๔๔. คุณวิสุชาติ
๔๕. คุณเสวก คุณวาสนา จันทร์เที่ยง
๔๖. คุณเพงษ์วัฒน์ คุณราศรี ชื่นสุขจิตร

๔๗. คุณยายน้อม ศิระทิมมาศ
๔๘. ผู้จัดการสี่เหรียญรัฐวิสาหกิจ
๔๙. คุณพรชัย คุณวาสนา แซ่กิม
๕๐. คุณเสงี่ยม บำรุงพฤกษ์
๕๑. คุณป๋อง คุณฮวย ตันเวช
๕๒. ร.ต. ถาวร คุณจงสวัสดิ์ เกตุศิริ
๕๓. คุณละเอียด อยู่แย้มศรี
๕๔. น.ส. วิไลภรณ์ หลายชูไทย
๕๕. พ่อโต๊ะ คำวัจนัง
๕๖. คุณธูปน้อย กลิ่นสุคนธ์
๕๗. น.ส. วันทนี เกียรติศิริโรจน์
๕๘. พ่อวัน ตะกระจ่าง
๕๙. คุณอรพิน สมิตะมาน
๖๐. คุณอร่าม ปั้นแววงาม
๖๑. คุณสุนิสา กุลพัฒนากิจ
๖๒. คุณจรรยา สุวรรณสุทธิ บริจาคพิเศษ ๓๐๐ บ.
๖๓. แม่พอน ชูใจ
๖๔. คุณอำภา จำนงค์มี
๖๕. คุณสัมผัส คุณสำเริง กันผึ้ง
๖๖. คุณพับ ตะโกอยู่
๖๗. คุณบุญช่วย รัศมีเอี่ยม
๖๘. พ่อเจ๊ก แม่จันทร์ คุณแม่ส้มลิ้ม ชื่นอนันต์
๖๙. คุณวันชัย บุญจิตรเวช
๗๐. คุณสามารถ ชลาชีพ
๗๑. คุณแต้ม ทองสาย
๗๒. คุณอัญชลี กองเขียววงศ์
๗๓. น.ส. ประดับ ศรีสว่าง
๗๔. คุณละมัย มะลิพวง
๗๕. คุณกานดา โพค้วง

กรรมการอุปถัมภ์

๑. พลโท ประยูร ภมรมนตรี
๒. พลตำรวจตรี สนั่น ตู้จินดา
๓. พ.อ.อ. ยุทธพงศ์ และคุณทิพยา กิตติขจร
๔. คุณประเทือง กีรติบุตร
๕. คุณถวัลยรัตน์ โหระสุต
๖. คุณสมถวิล สุวรรณทัต
๗. คุณประนาท ไชยาคำ
๘. คุณประวงค์ สงวนศักดิ์
๙. คุณประทัย วีรานุวัตน์
๑๐. บ้านตู้จินดา (คลองประปา)
๑๑. คุณชาลี ภมรมนตรี
๑๒. คุณไพชยนต์ ภมรมนตรี
๑๓. คุณเรืองฤทธิ์ มีเดช
๑๔. คุณเทัศจันทร์ ศิรวัฒนกุล

๑๕. คุณกมล ปัทมพงศ์

๑๖. คุณลำยอง หะรินสุต

๑๗. คุณเย้อย ภมรสูตร

๑๘. คุณธรรมนูญ และคุณวัจนีย์ เรืองศิลป์

๑๙. คุณบัญญัติ เบ็ญจศีลานนท์

๒๐. คุณวาสนา ศรีขำ

๒๑. คุณธรรมนูญ แช่มช้อย

๒๒. คุณไชยงค์ รินสถิตนนท์

๒๓. คุณเผชิญ เพชรเขียว

๒๔. อาจารย์ มนตรี

๒๕. คุณสมศักดิ์ หงษ์สวัสดิ์

๒๖. คุณประวิทย์ ธาราเกษม

๒๗. คุณนคร คุณสมถวิล วรบุตร

๒๘. คุณสุขสวัสดิ์ สงวนศักดิ์

๒๙. คุณศิริวัฒน์ สงวนศักดิ์

วันที่ 30 ธันวาคม 2521 คณะอุบาสก อุบาสิกา วัดคฤหบดี

วันที่ 6 มกราคม 2522 พล.ต. จินดา เจริญมิตร

วันที่ 13 มกราคม 2522 คณะศิษย์การอบรมศีลธรรมภาคฤดูร้อน (ก.ศ.ร.) วัดคฤหบดี รุ่น 1–4

วันที่ 20 มกราคม 2522 คณะอุบาสก อุบาสิกา และพุทธมามกะวัดคฤหบดี

วันที่ 27 มกราคม 2522 คณะชาววัดสวนสวรรค์

วันที่ 3 กุมภาพันธ์ 2522 คณะสงฆ์วัดน้อยนางหงษ์

วันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2522 คุณมาลี เจริญสุข และญาติ

วันที่ 17 กุมภาพันธ์ 2522 ชมรมศิษย์เก่าวัดคฤหบดี

วันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2522 ชาวตลาดจันทร์ประวิทย์

วันที่ 1 มีนาคม 2522 คุณวันชัย คุณวรรณา เพชรจันทร์ชะโล

วันที่ 2 มีนาคม 2522 คุณประเสริฐ คุณวิไล ประทุมทอง

วันที่ 3 มีนาคม 2522 สี่สัทธิวิหาริก

รายนามคณะเจ้าภาพสวดพระอภิธรรม
หลวงพ่อพระญาณรังษี (ตุ๊ พรหมโชโต)

วันที่ 2 ธันวาคม 2521 คณะสงฆ์วัดคฤหบดี

วันที่ 3 ธันวาคม 2521 จ.ส.อ. ก้าน สังข์หล่อ พร้อมด้วยญาติ

วันที่ 4 ธันวาคม 2521 พระโสภณธรรมาจารย์ พร้อมด้วยคณะสงฆ์วัดจตรมิตรประดิษ-ฐาราม

วันที่ 5 ธันวาคม 2521 คณะหมู่บ้านจัดสรร ซอยวรพงษ์

วันที่ 6 ธันวาคม 2521 คณะครู – นักเรียน โรงเรียนวัดคฤหบดี

วันที่ 7 ธันวาคม 2521 บริษัท สี่พระยาก่อสร้าง

วันที่ 8 ธันวาคม 2521 อาจารย์สนั่น อู่ยายโสม ผู้อำนวยการ โรงเรียนช่างสำรวจ-สากล

วันที่ 9 ธันวาคม 2521 บริษัท สุภัทรา จำกัด

วันที่ 10 ธันวาคม 2521 ชาวบ้านหลังวัดคฤหบดี

วันที่ 11 ธันวาคม 2521 คุณไพบูลย์ อรุณพันธ์

วันที่ 12 ธันวาคม 2521 คณะสงฆ์วัดบวรมงคล

วันที่ 13 ธันวาคม 2521 คุณชุติมา สุวรรณรัตน์ ลูกเสือโพธิ์ทอง ลูกเสือศิลป์น สโมสรลูกเสือธนบุรี

วันที่ 14 ธันวาคม 2521 คณะสงฆ์วัดคฤหบดี

วันที่ 15 ธันวาคม 2521 คณะสงฆ์วัดคฤหบดี

วันที่ 16 ธันวาคม 2521 คณะชาวบ้านซอยต้นโพธิ์

วันที่ 23 ธันวาคม 2521 นายแพทย์สมบัติ ธีรวุฒิ และญาติ

ความโศกย่อมเกิดในเพราะนึกถึงความตายของบุคคลผู้เป็นที่รัก เหมือนกับความโศกที่เกิดขึ้นแก่มารดาผู้ให้กำเหนิด ในเพราะนึกถึงความตายของบุตรผู้เป็นที่รัก ฉะนั้น ความยินดีปรีดาย่อมเกิดขึ้นในเพราะนึกถึงความตายของบุคคลที่ไม่เป็นที่รัก (ตนเกลียด) เหมือนกับความยินดีปรีดาที่เกิดขึ้นแก่ผู้มีเวร ในเพราะนึกถึงความตายของบุคคลผู้มีเวร (แก่ตน) ฉะนั้น ความสังเวชสลดใจ ย่อมไม่เกิดขึ้นในเพราะนึกถึงความตายของบุคคลที่เป็นกลาง ๆ (ไม่ได้เป็นทั้งผู้เป็นที่รัก และไม่ได้เป็นทั้งผู้ไม่ได้เป็นที่รัก) เหมือนกับความสังเวชสลดใจย่อมไม่เกิดขึ้นแก่สัปเหร่อ ในเพราะเห็นคนตาย ฉะนั้น ความสดุ้งหวาดเสียว ย่อมเกิดขึ้นในเพราะนึกถึงความตายของตนเอง เหมือนกับความสดุ้งกลัวของนักโทษขี้ขลาดที่เห็นเพชฌฆาตยกดาบขึ้นประหาร ฉะนั้น ความนึกถึงความตายทั้งหมดนั้น ๆ เป็นความรู้สึกสังเวชสลดใจที่ขาดสติ และปัญญา

พุทธวจนะ

อินทรวิเชียรฉันท์ ๑๑

ตั้งจิตอธิษฐาน สู่พระญาณรังษี
เมตตาและปรานี มิละสัตว์ ณ แห่งใด
ดวงจิตบริสุทธิ์ ธรพุทธวินัย
เคยเป็นพระโพธิ์ไทร พลศิษย์ ณ ก่อนกาล
บัดนี้สององค์ท่าน มตมารชิเผาผลาญ
น้อมจิตนำวิญญาณ ธสู่ถิ่นเกษมเทอญ

คณะสงฆ์วัดคฤหบดี และคณะกรรมการจัดงาน

(พระมหาประดิษฐ์ สนฺตจิตฺโต ประพันธ์)